

**Національна академія педагогічних наук України
Інститут педагогіки НАПН України
Відділ економіки та управління загальною середньою освітою**

**ВАРІАТИВНІСТЬ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В
СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

Монографія

2017

УДК
ББК

Рекомендовано

Вченою радою Інституту педагогіки НАПН України, Протокол № 11 від 27 листопада 2017 р

Рецензенти:

Савченко О.Я. – доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України;

Іванюк Г.І. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології Київського педагогічного університету імені Бориса Грінченка;

Мариновська О.Я. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та освітніх інновацій Івано-Франківського ОІППО.

Мелешко В.В.

Варіативність форм організації профільного навчання в сільській місцевості: теорія і практика/ В.В. Мелешко.– Київ: Педагогічна думка, 2018. – 150 с.

ISBN 978-966-644-481-6

ПЕРЕДМОВА

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ПРАКТИЦІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

1.1. Становлення та розвиток профільного навчання у сільських загальноосвітніх навчальних закладах України.

1.2. Організація профільного навчання в різних моделях закладів загальної середньої освіти

1.3. Стан організації профільного навчання в освітніх закладах сільської місцевості

РОЗДІЛ 2. МЕРЕЖЕВА ВЗАЄМОДІЯ ЯК УМОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ОКРУЗІ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

2.1. Теорія мереж як методологічний аспект організації профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах сільської місцевості

2.2. Розвиток суб'єктності в організації профільного навчання на засадах мережевої взаємодії.

2.3. Моделювання мережевої організації профільного навчання в закладах освітнього округу сільської місцевості .

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ УПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ МЕРЕЖЕВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ОКРУЗІ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

3.1. Організація експериментальної роботи на базі загальноосвітніх навчальних закладів як суб'єктів освітнього округу сільської місцевості

3.2.. Модель мережевої організації профільного навчання Манявського НВК

3.2. Модель мережевої організації профільного навчання в Підмихайлівському освітньому окрузі.

3.4. Модель мережевої організації профільного навчання Отинійської ЗОШ І–ІІІ ст. – ресурсного центру

3.6.. Модель мережевої організації профільного навчання культурно освітнього об'єднання « Тишківський освітній округ партнерської взаємодії».

ПІСЛЯМОВА

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ПЕРЕДМОВА

Зростаючі вимоги держави і суспільства до якості, доступності та ефективності освітніх послуг спонукають до активного пошуку нових шляхів розвитку регіональної системи освіти, яка покликана відповідати реальним потребам місцевого соціуму, забезпечувати доступ до широкого комплексу якісних освітніх послуг в різних типах освітніх закладів, в тому числі розташованих в сільській місцевості,

З огляду на це, проблема якості і доступу до середньої освіти розв'язується через формування ефективних об'єднань навчальних закладів, розвиток мережі різних типів освітніх закладів. Особливої актуальності цей процес набуває у сільській місцевості, де більшість шкіл – з малою наповнюваністю учнів, які не можуть в автономному режимі забезпечити якісну підготовку випускників до викликів сучасного ринку праці. Сприятливі умови для вирішення зазначених проблем забезпечуються шляхом повноцінного використання можливостей освітнього округу, розвитку взаємодії та кооперації суб'єктів цього утворення, що охоплюють різні типи навчальних та інших закладів, ефективного використання в освітньому процесі їхніх матеріально-технічних, фінансових, кадрових та інших ресурсів.

Процеси мережевої взаємодії, як новий напрям в розвитку освіти окреслено в Концепції «Нова українська школа», що передбачає різні форми навчання, що дають кожній дитині доступ до якісної освіти, не залежно від її здібностей, дають право на успіх в житті, на максимальне розкриття власних здібностей, яке може запропонувати якісна освіта.

Зокрема, новим документом передбачено, серед інших, мережеву форму здобуття освіти, як способу організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою відбувається за участю різних суб'єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних та добровільних засадах.

Поняття «мережа», «мережеве суспільство», «мережева взаємодія» широко використовується в науковій літературі і трактується як відображення нових соціальних процесів і явищ в суспільному житті.

Мережеве суспільство поступово приходить на зміну суспільству індустріальному і докорінно змінює наші уявлення про простір і час, а мережева взаємодія трансформується в економіку, культуру, освіту, політику, створюючи новий простір соціального життя.

В сучасних умовах принципи мережевої взаємодії набувають особливої актуальності та модернізаційних перетворень внаслідок запровадження процесів децентралізації, територіально-адміністративних реформи, що впливають на формування мережі закладів загальної середньої освіти, актуалізують потреби взаємозв'язків між закладами освітнього округу, що будується на теорії.

В основу зазначеної теорії ввійшли такі терміни як: горизонтальні зв'язки, інтеграція, гнучкість, динамізм, кооперація, співпраця, партнерство та інші, що адекватно і всебічно характеризують взаємодію суб'єктів мережі.

Мережева теорія як оригінальний спосіб організації відносин, спілкувань, спільних дій, дозволяє описати і інтерпретувати сучасні інтегративні процеси у вирішенні провідних освітніх завдань. Основною характерною рисою мережевої теорії є її цільова спрямованість, що деталізується атрибутивними характеристиками одиниць освітніх об'єднань, а також упорядковується засобами загальноприйнятих норм, правила, цінностей та ін.

На основі принципів мережевої теорії досліджується сукупність зв'язків, відносин між окремими суб'єктами мережі для виявлення їх властивостей, рис та впливів, що характеризують нову чи удосконалену освітню структуру.

Основною характерною рисою мережевої теорії слугують ознаки партнерства, що розвиваються на *добровільних засадах* між суб'єктами, діяльність яких має моновекторну чи багатовекторну спрямованість таких відносин. При цьому взаємодії в освітніх системах проявляються через цільові, змістові, організаційні та інші компоненти, що створюють цілісний простір для освітнього процесу, що регламентуються узгодженими нормами, правилами, цінностями.

В контексті мережевої теорії атрибутивними характеристиками норм, цінностей частіше враховується рівень взаємозв'язків, внаслідок яких

відбуваються конкретні дії, що спрямовані на досягнення спільної мети як очікуваного результату.

У змісті монографії висвітлено теорію мережевої взаємодії як інновації, що трансформується у педагогічну практику освітніх закладів як суб'єктів освітнього округу сільської місцевості. Описано процедуру моделювання освітніх систем, обґрунтовано структуру концептуальної моделі мережевої організації профільного навчання, що структурується за сукупністю компонентів, включаючи цільовий, ресурсний, управлінський, змістовий та інші.

Використання ресурсного потенціалу, підвищення рівня взаємодії суб'єктів освітнього округу, в тому числі із закладами соціокультурної сфери, інших закладів та установ дає можливість розширити форми організації профільного навчання, підвищити якість освітнього середовища.

Внаслідок добровільної співпраці суб'єктів освітнього округу продукуються нові спільні цілі, розширюються можливості та умови надання освітніх послуг. Перспективність ідей мережевої взаємодії підтверджується досягнутими позитивними результатами співпраці суб'єктів освітнього округу та показниками якості профільного навчання в закладах освітнього округу сільської місцевості.

Теоретичні та практичні матеріали будуть цікавими як для науковців, так і для управлінців, керівників освітніх закладів сільської місцевості, допоможуть у створенні умов для організації профільного навчання в старшій школі, що сприятиме підвищенню якості освіти та рівня компетентності випускника.

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ПРАКТИЦІ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

1.1. Становлення та розвиток профільного навчання у сільських загальноосвітніх навчальних закладах України.

Метою розвитку освіти в Україні є створення умов і рівних можливостей для особистісного розвитку та здобуття якісної освіти і творчої самореалізації кожного громадянина України, формування покоління, здатного реалізовувати свій творчий потенціал, навчатися впродовж життя.

Пріоритетні напрями розвитку освіти визначено в Законі України „Про загальну середню освіту”, Постанові Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р.№1717 „Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання”, основних положеннях Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа), Національній доктрині розвитку освіти, Концепції профільного навчання в старшій школі.

В кінці 2016 року на державному рівні затверджено Концепцію (Політичну пропозицію) “Нова українська школа”, як сучасна ідеологія реформи середньої освіти, що почне діяти з 2018 році. Як зазначено в цьому документі, “Завдання нової школи – кожній дитині дати доступ до якісної освіти. Успіх України в тому, щоб побудувати суспільство освіченого загалу, бо кожна дитина, незалежно від її здібностей, має право на успіх в житті, на максимальне розкриття власних здібностей, яке може запропонувати якісна освіта”.

Важливо зазначити, що реформа освіти орієнтована на те, щоб зробити випускника конкурентоздатним у 21-му столітті - випустити зі школи всебічно розвинену, здатну до критичного мислення цілісну особистість, патріота з активною позицією, інноватора, здатного змінювати навколишній світ та вчитися впродовж життя. Як зазначає Міністр освіти і науки України Л.М.Гриневич, школа має перейти від школи знань до школи компетенцій. Це означає, що ми маємо виділити необхідне ядро знань і навчити дітей реально з цими знаннями стати успішним”.

На перехідному етапі навчання в старшій школі передбачено профілізацію, що узаконена основними документами, які регулюють освітні відносини, визначають вектор профільного навчання, законодавчо оформляють

систему допрофесійної підготовки майбутніх фахівців, що склалася в широкій педагогічній практиці й реалізується в загальноосвітніх навчальних закладах різних видів.

Ідея профілізації не просто відображається в основних документах, що регулюють освітні відносини, вона визначає вектор розвитку її старшого рівня, законодавчо оформляє систему передпрофесійної підготовки майбутніх фахівців, що склалася в широкій педагогічній практиці й реалізується в загальноосвітніх закладах різних рівнів, зазначає Н І Шиян [с.18].

Актуальність профільного навчання зумовлена потребами сьогодення та всезростаючою місією школи. Старша школа в структурі загальної середньої освіти в перспективі буде функціонувати як профільна. Загальною тенденцією розвитку профільної школи є її орієнтація на широку диференціацію профільної підготовки учнів, варіативність функціонування загальноосвітніх навчальних закладів різних типів та структур, інтеграцію загальної і допрофесійної освіти. Розвиток профільної освіти та профільного навчання є важливим напрямом змін в сучасній освіті, що слугує засобом диференціації та індивідуалізації навчання, забезпечення умов для індивідуального творчого зростання та самореалізації особистості.

На етапі навчання в старшій школі всебічно враховуються інтереси, нахили та здібності дітей, створюються умови для навчання старшокласників відповідно до їхніх професійних інтересів і намірів щодо продовження освіти, професійного самовизначення. Концепція профільного навчання передбачає поглиблене й професійно зорієнтоване вивчення циклу споріднених предметів в старшій школі.

Профільне навчання у вітчизняній практиці здійснюється в різних типах навчальних закладів, в тому числі й закладах сільської місцевості. Сільська школа – це сукупність різних типів загальноосвітніх закладів, розташованих у сільській місцевості; різноманітних щодо наповнюваності учнів, територіального розташування, соціального оточення, національного складу, що забезпечують освітні потреби сільських дітей і виконують специфічні освітні, розвивальні та соціокультурні функції розвитку особистості учнів.

Регіональні концепції модернізації мережі закладів освіти в сільській місцевості орієнтовані на модель сучасного випускника як людини культури і господаря землі. Життя в соціокультурному середовищі села передбачає формування в особистості готовності до землекористування і господарювання на землі; засвоєння культурно-духовних цінностей свого народу; звичаїв і традицій села, регіону; прагнення до оволодіння досягнень сучасної науки і культури; внесення творчих змін у життя села, регіону.

Замовником якісної освіти все частіше стає сім'я, учень як суб'єкт освітньої діяльності. Урахування нахилів, духовно-пізнавальних інтересів і потреб особистості відкриває горизонти для її розвитку та саморозвитку, самореалізації в майбутньому самостійному житті. Ці орієнтири знайшли своє відображення у формулюванні мети профільного навчання – “забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки, неперервної освіти впродовж життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, профільного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства”[17].

Нормативною підставою щодо комплектування профільних класів були наступні документи: наказ МОН України від 20.05.2003 року № 306 „Про затвердження типових навчальних планів для організації профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах”, Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, наказ МОН України від 23.02.2004 року № 132 „Про затвердження Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів 12-річної школи”, Інструкція про порядок прийому учнів до загальноосвітніх навчальних закладів, Статут навчального закладу, Концепція профільного навчання у старшій школі (три видання) [].

Аналіз нормативно-правових документів щодо організації профільного навчання учнів та практики діяльності загальноосвітніх навчальних закладів різних типів, що функціонують у сільській місцевості, дає підстави для визначення основних цілей: врахування потреб та інтересів сім'ї, учня; забезпечення умов для розвитку його природних нахилів та здібностей;

співставлення особистих професійних інтересів учнів з потребами регіонального ринку праці (села, регіону, області); врахування соціокультурних традицій та їх наближення до змісту профільного навчання, до сучасних економічних, науково-технічних, гуманітарних потреб.

Реалізація сукупності завдань є підґрунтям для формування готовності випускника до свідомого вибору майбутньої професійної діяльності; диференціація навчання за здібностями, наближення змісту освіти до потреб особистості, що забезпечить формування самоосвітніх: соціальних, мотиваційних та функціональних компетентностей.

В освітньому середовищі загальноосвітнього навчального закладу, що функціонує у сільській місцевості створюються сприятливі педагогічні умови для повноцінного розвитку готовності і здатності особистості успішно взаємодіяти, співпрацювати, вирішувати виклики, що виникають в сучасному соціумі.

Життя вимагає від сучасної особистості готовності та здатності взаємодіяти з однолітками чи іншими учасниками соціального середовища, застосовувати інтелектуальні та важливі компетентності для власної успішності в житті. Підготовка сьогоднішніх учнів до майбутнього самостійного життя передбачає формування готовності до взаємодії з зовнішнім середовищем та повноцінної, успішної реалізації в тій чи іншій сфері діяльності.

Водночас слід зазначити, що сільські школи мають значні відмінності від тих, що функціонують у містах. Вони різняться наповнюваністю учнів, територіальним віддаленням від культурних центрів, соціальним статусом та складом місцевого населення, соціокультурним оточенням та інше, що впливають на якість освітнього процесу, виконання освітніх послуг та потреб.

На початку нашого дослідження (у 2014–2015 н.р) в сільській місцевості функціонувало 13, 127 (68 9%) загальноосвітніх навчальних закладів, у яких навчається 1236. 4 тис. учнів (34,7 % учнів країни). Низька частка гімназій і ліцеїв: із 479 гімназій, що діють в Україні, лише 35 (0,2%) – у сільській місцевості; із 320 ліцеїв – у сільській місцевості – 39 (0,3%); із 27 колегіумів – 10 – у сільській місцевості (0,1%). Очевидна специфіка мережі загальноосвітніх

навчальних закладів: у сільській місцевості 14,7% – (2020) – це загальноосвітні навчальні заклади I ступеня (класи-комплекти); 33,1 відсотки (480) – це загальноосвітні навчальні заклади I–II ступенів; 42,7 відсотки (6025 – загальноосвітні навчальні заклади I–III ступенів). Особливістю можна визначити те, що в сільській місцевості доступ до якісної освіти особистості обмежується такими чинниками: переважна більшість учнів не мають вибору альтернативних закладів освіти; оснащеність та матеріально-технічна база багатьох шкіл значною мірою не відповідає потребам сучасного суспільства, кадровий потенціал у багатьох закладах не задовольняє п .

У процесі аналізу педагогічних джерел й реальної педагогічної практики виявлено відсутність єдності поглядів серед учених і педагогів-практиків щодо ролі школи у підготовці випускника до взаємодії з реальним соціальним середовищем, участі освітнього закладу у формуванні готовності випускника до свідомого самовизначення та подальшого становлення, активної адаптації в сучасному суспільстві.

В сучасних умовах змінюється роль старшої школи в організації профільного навчання, що обумовлено різними чинниками, в тому числі змінами державної освітньої політики, вимогами замовників на освіту. Серед зазначених чинників варто виокремити: вплив сім'ї на розвиток ціннісних орієнтацій особистості (учня), стійкість звичаїв, традицій села, регіону та їх вплив на вибір напрямку профілю навчання, на мотивацію до вибору професії.

Проблемою для сільських загальноосвітніх навчальних закладів залишається кадрове забезпечення, що не відповідає потребам та негативно впливає на якість профільного навчання. Найчастіше в малочисельних та малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладах вчитель викладає кілька предметів. Це здебільшого слугує негативним чинником в здійсненні освітнього процесу, зниженні рівня якості фундаментальної підготовки учнів. Вчитель в соціальному середовищі села постійно перебуває під громадським контролем батьків, учнів та громадськості села, що впливає на його спосіб життя, педагогічну репутацію, яка популяризується серед сільського соціуму односельців.

Готовність вчителя до педагогічної діяльності в старшій школі автономній, профільній, вимагатиме спеціальної перепідготовки, які будуть працювати в ліцях різного спрямування та призначення.

Аналіз процесу становлення та розвитку профільного навчання, що здійснюється в сільській школі дає підстави виокремити ті чинники, що позначаються на якості освітнього процесу: якість соціокультурного середовища освітнього закладу; рівень взаємозалежності школи від закладів соціокультурної, виробничої сфери, що розвинена на території розташування закладу; інтегрованість закладів освіти із закладами системи професійно технічної освіти та ін..

Аналіз стану профільного навчання в сільських школах дає нам підстави для узагальнення сукупності тенденцій, що сформувалися внаслідок упровадження цього процесу. Зокрема, в сільських закладах освіти більше 50% учнів сільських загальноосвітніх навчальних закладів навчаються за універсальним (загальноосвітнім) напрямом, тобто навчальні програми не передбачають конкретного профілю; значна частина учнів, майже 20% навчається за технологічним напрямом, що характерно для сільської місцевості; природничо-математичний та суспільно-гуманітарний майже рівномірно реалізуються серед старшокласників (14,5 % і 12,1%); . Значно нижчий показник характерний для художньо-естетичного напрямку та спортивного, відповідно 3,2 %;та 1,3 % .

Актуальною залишається проблема доступності до якісної освіти, що зумовлено обмеженою кількістю сучасних закладів, створених для дітей сільської місцевості. Про це свідчить наявність гімназій і ліцеїв в освітній мережі. Із 479 гімназій, що діють в Україні, лише 35 (0,2%) – у сільській місцевості; із 320 ліцеїв – у сільській місцевості – 39 (0,3%); із 27 колегіумів – 10 – у сільській місцевості (0,1%).

У процесі дослідження виявлено, що в старшій школі організація профільного навчання учнів здійснюється за різними формами, проте вони значно вужчі в порівнянні із умовами навчання в міських закладах загальної середньої освіти. Це передусім пов'язано із слабкою матеріально-технічною

базою, ресурсним забезпеченням від чого залежить якість освіти та результати цього процесу.

Враховуючи сучасний стан навчання в старшій школі можна стверджувати, що не кожна автономна сільська школа має можливості для повноцінної реалізації навчальних програм профільного навчання. У педагогічній практиці використовуються різні моделі, форми, способи організації профільного навчання, про що деталізовано нижче.

Зазначимо, що на початку 2000-х років в кожній області розроблялися та затверджувалися комплекси програми переходу шкіл на профільне навчання. Проте зміни в державній освітній політиці цей процес не був визначальним і не забезпечений фінансово.

Водночас більшість сільських шкіл набули досвіду організації профільного навчання, використовуючи різні форми диференціації освітнього процесу. У багатьох сільських школах сформувався позитивний досвід щодо організації профільного навчання з використанням інноваційних технологій навчання та виховання. Про це свідчать результати роботи експериментальних шкіл, де працюють творчі педагогічні колективи Отинійської ЗОШ І-ІІІ ст, Коломийського району, Підмихайлівської ЗОШ І-ІІІ ст, Калуського району, Манявського НВК Богородчанського району, Тишківської ЗОШ І-ІІІ ст. та Чернелицької ЗОШ І-ІІІ ст., що на Івано-Франківщині.

Профільні класи формуються на основі моніторингу, що дає можливість вивчити бажання та інтереси учнів, визначити напрямки початкових програм. В Чернелицькій ЗОШ І-ІІІ ст перехід на профільне навчання розпочався із створення профільних груп, визначення профільних курсів програми яких реалізуються у формі динамічних груп.

Індивідуальні і групові заняття проводилися за спеціально розробленими програмами, що передбачали різні цілі (з метою поглибленого вивчення окремих предметів, розширення змісту навчального предмету чи позапредметного змісту, що цікавили учнів).

В малочисельних школах без паралельних класів використовувалися індивідуальні форми навчальних занять та здійснювалося поєднання індивідуальної та класно-урочної форм навчання.

Застосування різних підходів в організації профільного навчання дало можливість забезпечувати ширший вибір та реалізацію навчальних програм, здійснювати диференціацію за рівнем підготовки учня та його потребами, забезпечувати якісну підготовку старшокласників до вступу до вищих навчальних закладів.

Досвід впровадження профільного навчання в педагогічну практику Отинійської ЗОШ I–III ступенів, свідчить, що профільне навчання здійснюється за такими напрямками: художньо-естетичним, гуманітарним, природничим. Введення профілів навчання за даними напрямками сприяло поглибленому вивченню профільних предметів, організації дослідницької роботи, розширенню знань та навичок учнів з мистецтвознавчих та культурологічних предметів.

Технологічний профіль успішно реалізується в Підмихайлівському НВК, де профільне навчання здійснюється на базі навчально-виробничого центру, що функціонує у складі навчального закладу, де спільно забезпечується вивчення професійно орієнтованих навчальних курсів, пов'язаних з технологіями.

Аналіз теоретичних досліджень та практики діяльності сільських шкіл дає підстави сформулювати наступні висновки:

- специфічні чинники зовнішнього та внутрішнього освітнього середовища впливають на функціонування сільської школи, позначаються на формах та змісті профільного навчання, впливають на якість освіти;
- концепції профільного навчання, що розробляються на державному рівні не можуть бути повною мірою реалізовані у зв'язку із тривалими реформами в галузі освіти та відсутністю належного фінансування сільських шкіл для створення умов для реалізації профільного навчання в сільській школі;

- різноманітність форм профільного значною мірою залежать від рівня взаємодії із зовнішнім середовищем навчального закладу та рівня мотивації, соціального стану учнів та їхніх родин.

Насиченість та розлогість соціокультурного середовища дозволить значно розширити спектр форм організації профільного навчання, збільшити їх варіативність. Взаємозв'язок закладів освіти і соціокультурної сфери забезпечить задоволення освітніх потреб і запитів різних груп місцевого населення. Реальний стан становлення та розвитку профільного навчання свідчить про потреби удосконалення та розширення форм його організації в умовах взаємодії закладів, що функціонують на території населеного пункту. Водночас не всім старшокласникам вдається за їхнім бажанням здійснити вибір навчальних програм, у багатьох випадках він буває суб'єктивним чи випадковим.

Аналіз результатів дослідження свідчать, що профільні класи здебільшого орієнтовані на певний вуз (частіше регіональний), на підготовку до вступу на навчання цього закладу. Окремі школи складають угоду про співпрацю із тим чи іншим вузом, який попередньо здійснює довузівську підготовку в школі.

Як зазначає Н.І.Шиян «Нерідко профілювання школи сільської місцевості здійснюється «під можливості вчителя», де є творчо працюючий учитель, що викладає певний предмет, – цей предмет і вивчається поглиблено. Внаслідок чого в декількох школах району можуть виявлятися тільки гуманітарні чи тільки математичні класи, що не дає можливості учням, інтереси яких лежать поза цими галузями, поглиблювати свої знання у вибраному напрямі» [с.11 Шиян]

Зазначимо, що значні зміни відбуваються сьогодні у освітній мережі сільської місцевості, що пов'язано з упровадженням нових законодавчих актів та освітніми та адміністративними реформами.

1.2. Організація профільного навчання в різних моделях закладів загальної середньої освіти

Обмежені можливості освітнього середовища, звуженість мережі закладів соціально-культурної сфери в сільській місцевості, спричиняють негативний вплив на розвиток профільного навчання, на вибір навчальних програм, що вважаємо об'єктивною причиною інтеграції ресурсів школи з іншими закладами, в тому числі іншого підпорядкування, що функціонують на найближчій території.

Варіативність форм організації профільного навчання у старшій школі залежить від процесів інтеграції, що позитивно впливає на якість профільного навчання, як і якість освіти загалом в освітніх закладах сільської місцевості.

Прикладом моделі закладу загальної середньої освіти є навчально-виховні комплекси з профільним навчанням. Такі загальноосвітні навчальні заклади в складі з іншими створюють навчально-виховні комплекси різних типів і рівнів акредитації для задоволення допрофесійних і професійних запитів громадян, а також навчально-виховні об'єднання з дошкільними та позашкільними закладами для задоволення освітніх і культурно-освітніх потреб.

Навчально-виховний комплекс (об'єднання) НВК діє як об'єднання загальноосвітніх навчальних закладів I, I-II, I-III ступенів. До складу НВК можуть входити дошкільні заклади освіти. У селах, де загальноосвітні навчальні заклади фінансуються з місцевого бюджету до складу НВК також входять бібліотеки, центри дозвілля, музеї і т. ін. НВК може діяти як ресурсний центр соціокультурного середовища села. Це забезпечує створення необхідних матеріальних, фінансових, кадрових умов для організації та здійснення профільного навчання учнів старшої школи.

Навчально-виховні комплекси з профільним навчанням є основним типом навчальних закладів, які забезпечують надання повної загальної середньої освіти, а також тісно співпрацює із загальноосвітніми школами I-II ступенів, професійно-технічними училищами, вищими навчальними закладами регіону.

Інший варіант моделі навчально-виховний комплекс, заснований на кооперації загальноосвітньої школи з іншими освітніми установами: початкової професійної освіти, додаткової освіти, створюючи навчально-технологічні об'єднання.

У цьому випадку школа в кооперації з іншими освітніми ресурсами дає своїм випускникам не тільки повноцінну загальноосвітню підготовку, але і паралельно — професійну чи допрофесійну підготовку в різних сферах діяльності на вибір учнів.

При такому варіанті школа забезпечує з усіх предметів навчального плану загальноосвітню підготовку на рівні стандарту. Початкову професійну чи допрофесійну підготовку школа проводить або на власній базі (якщо є відповідні матеріально-технічні, кадрові ресурси і ліцензія на спеціальність), або використовуються ресурси інших освітніх установ.

Якщо навчальний план дозволяє в повному обсязі виконати освітню програму з підготовки відповідного фахівця, то випускник одержує поряд з атестатом про загальну середню освіту і посвідчення про присвоєння відповідного кваліфікаційного розряду з обраної спеціальності.

Якщо ж навчальний план школи не дозволяє в повному обсязі виконати освітню програму з підготовки відповідного фахівця, то в період навчання в школі випускник одержує допрофесійну підготовку. У цьому випадку школа повинна мати угоду з відповідними установами професійної освіти про зарахування своїх випускників в професійний заклад для завершення професійної підготовки за скороченим терміном навчання.

Модель міжшкільний навчально-виробничий комбінат забезпечує профорієнтаційну допрофесійну, професійну підготовку учнів. Координація діяльності ЗНЗ та МНВК, ефективне використання освітнього потенціалу здійснюється з метою забезпечення потреб професійної освітньо-кваліфікаційної підготовки учнів, що відповідає потребам сучасного ринку праці села, регіону .

Територіальний (районний) освітній округ. Освітній округ дозволяє ефективно використовувати матеріальні, кадрові ресурси, концентрувати їх на

вирішення освітніх потреб кількох шкіл. Розподіл ресурсів, спеціалізація, інтеграція зусиль кількох педагогічних колективів допоможуть краще адаптуватися до нових умов освітньої діяльності і можуть забезпечити організаційне підґрунтя профільної старшої школи. У даному випадку може розглядатися як система освіти адміністративного району, яка здатна забезпечити надання якісних освітніх послуг. До ТОО можуть входити районна очно-заочна різнопрофільна школа, районна асоціація дитячих організацій, міжшкільні навчальні майстерні і т. ін.

Переважає більшість учнів загальноосвітніх навчальних закладів I-II ступенів у сільській місцевості продовжують навчання у старшій школі, що виконує функцію ресурсного центру, за наявності відповідної матеріальної бази та кадрового забезпечення, забезпечення підвозу учнів.

У даній моделі профільне навчання учнів конкретної школи здійснюється за рахунок цілеспрямованого й організованого залучення освітніх ресурсів інших освітніх установ. Така модель створюється з умов об'єднання кількох закладів як територіальні шкільні об'єднання (ТШО), що володіє достатнім навчально-методичним і кадровим потенціалом. Навчальні плани шкіл складаються з двох частин, як і в попередній моделі. Навчально-календарні графіки діяльності шкіл узгоджуються і координуються.

Кожна зі шкіл ТШО забезпечує в повному обсязі вивчення предметів навчального плану на **рівні** стандарту та в тій частині профільної складової, що здатна реалізувати школа в рамках своїх можливостей. Іншу профільну підготовку і внутрішкільну спеціалізацію бере на себе базова школа ТШО.

Успішність реалізації даної моделі забезпечується якщо:

- 1) базова школа здійснює підвезення учнів до початку навчальних занять (має відповідний транспортний засіб: автобус, мікроавтобус) ;
- 2) наявність пришкільного інтернату в базовій школі, якщо відстань між базовою школою і населеними пунктами велика, або відсутній транспорт;

Опорна профільна школа створюється на базі загальноосвітніх навчальних закладів I-III ступенів, що мають необхідну матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення та знаходяться в межах територіальної доступності

для учнів інших загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ I-II ступенів, ЗНЗ I-III ступенів за відсутності паралельних класів і т. ін.). Опорна старша школа забезпечує матеріальні, кадрові, організаційні умови для задоволення освітніх потреб учнів. Напрямок профілізації визначається інтересами, потребами учнів та їх батьків з урахуванням потреб села, регіону у підготовці фахівців які потребує реальна структура господарювання.

У структуру *опорної профільної школи* в освітньому середовищі села можуть уходити заклади різних ступенів за наявності відповідних демографічних, територіальних та педагогічних умов.

Профільне навчання за індивідуальними навчальними планами і програмами. Сім'я, особистість, що прагматично визначає свої освітні пріоритети сьогодні все частіше робить освітнє замовлення. Вибір та вивчення профільних курсів у певному напрямі профілізації може здійснюватись за індивідуальними навчальними планами і програмами.

Метою індивідуальної програми профільного навчання є забезпечення психолого-педагогічних умов для розвитку творчих обдарувань особистості, нівелювання гальмівних чинників особистісного розвитку.

Замовниками такої програми може бути учень та його батьки. Ініціатором також може бути вчитель-предметник, класний керівник, класний наставник.

Консультантом розроблення такої програми стає психолог. Він залучає вчителів-предметників, осіб, що можуть бути зацікавлені у розвитку особистісних обдарувань та потреб учня.

Соціально-педагогічний комплекс є моделлю інтеграції педагогічного ресурсу школи та соціального середовища: трудових колективів, організацій, які знаходяться на території села та батьківської громадськості з метою забезпечення якісної профільної освіти учнів у загальноосвітніх навчальних закладах I-III ст. села; включення творчого потенціалу учнів, вчителів і громадськості до реалізації спільних соціальних програм села. Така модель здійснює свою діяльність відповідно до Закону України "Про освіту" та Закону України про місцеве самоврядування. До складу соціально-педагогічного комплексу села можуть входити заклади освіти і культури, громадські

організації. Керівництво цим інтегрованим утворенням здійснюється Радою СПК (соціально-педагогічного комплексу). Раду СПК зазвичай очолює голова села. Рада СПК здійснює координацію діяльності закладів освіти, підприємств і організацій села, батьківської громадськості щодо забезпечення умов якісної освіти учнів.

Фінансово-господарська діяльність здійснюється за рахунок грошових і матеріальних внесків суб'єктів СПК, благодійних внесків.

Профільне навчання в СПК фінансується з місцевого бюджету.

Комплектування профільних класів передбачає певну послідовність дій:

- забезпечення психолого-педагогічного супроводу з метою вивчення нахилів і здібностей учнів та освітніх потреб;
- підготовка нормативно-правової бази щодо організації профільного навчання в школі;
- розроблення та укладання спільних угод з загальноосвітніми навчальними закладами та закладами професійної освіти, закладами вищої освіти, щодо співпраці з довузівської підготовки (якщо є потреба в кадровому забезпеченні навчального процесу, можливості надання пільг для учнів, які успішно закінчують навчання в середній школі);
- розроблення правил прийому до старшої школи з урахуванням її специфіки (напрямами профілізації гімназії, ліцею);
- складання та затвердження Статуту загальноосвітнього навчального закладу з урахуванням напрямів профільного навчання;
- складання робочого навчального плану ЗНЗ з урахуванням напрямів профілізації та конкретизованого змісту профільних та елективних курсів, факультативів;
- складання навчальних програм профільних курсів за вибором, факультативних та спецкурсів;
- навчально-методичне забезпечення профільної школи;
- забезпечення допрофільної підготовки учнів.

При виборі тієї чи іншої моделі сільської школи враховуються потреби учня, умови в яких вона функціонує, насиченість соціокультурного

середовища, рівень розвитку інфраструктури та ресурсне забезпечення школи, що впливає на палітру змісту та форм навчання.

Робочий навчальний план складається на основі типових навчальних планів загальноосвітнього навчального закладу, що доповнюється та конкретизується варіативним складником та визначеним профілем навчання.

Робочий навчальний план погоджується відповідним органом управління освітою.

Для визначення профілю навчального закладу або класу беруться до уваги такі показники:

- забезпечення повної реалізації варіативної складової базового навчального плану відповідно до освітніх інтересів та потреб учнів;
- запровадження поглибленого вивчення одного або декількох предметів у основній школі;
- організація допрофільного навчання учнів у базовій школі (8–9 класи);
- вивчення інтересів, потреб учнів 8–9 та 10–11 класів щодо необхідності введення того чи іншого профілю;
- організація інформаційно-роз'яснювальної роботи з батьками щодо можливостей школи у забезпеченні певного напрямку профілізації навчання, надання профільних чи спеціалізованих курсів;
- врахування потреб та перспектив національного та регіонального ринків праці; маркетингові дослідження.

Особливості територіально-географічного, соціокультурного, національного, демографічного, економічного розвитку, різноманітність сільських населених пунктів зумовлюють функціонування багатьох типів сільських шкіл різних структур, що відповідають різним освітнім потребам учнів, їх батьків, економіки країни, розвиток яких в масовій практиці можливий на основі нормативно-правового забезпечення їх діяльності.

Варіативність як поняття включає типологічну характеристику різноманітності профільного навчання, характеристику організації навчального процесу, взаємодії вчителів та учнів у процесі навчання. Варіативність

організації сільської школи значною мірою визначають специфічні соціальні та культуровідповідні, інтегративні характеристики (компоненти) змісту освіти базових та профільних предметів і курсів за вибором.

У педагогічній практиці використовуються різні форми організації профільного навчання, зокрема одним із варіантів є – організація в одній із шкіл класів чи груп певного профілю, так звані професійно-профільні класи (групи), що формуються з учнів, які усвідомлено визначили свій професійний вибір, свою майбутню професійну кар'єру. У такому класі весь зміст освіти, передбачений навчальним планом (за винятком факультативів), вивчається всім класним колективом. Вивчення освітнього напрямку «Технологія» частіше використовується з метою посилення професійної спеціалізації, наприклад, медичний, юридичний, економічний, педагогічний, агрономічний тощо.

Іншою моделлю організації профільного навчання є **предметно-профільні** класи (групи), що формуються з учнів, які мають яскраво виражені здібності й інтерес до вивчення ряду суміжних предметів і з вивченням цих предметів поєднують свою майбутню, професійну освіту. Зокрема, фізико-математичний, природно-науковий, гуманітарний і т.д.). В такій школі може функціонувати **клас із професійною підготовкою** (рівень початкової професійної освіти). Такий клас частіше формується з учнів, що не орієнтовані на продовження навчання у вузі, відразу після завершення середньої загальноосвітньої школи, мають бажання працювати після закінчення школи . В сучасній практиці свою життєздатність підтвердила, в тому числі й сільській місцевості, багатопрофільна модель організації профільного навчання. Така модель характерна для шкіл з паралельними класами, що найменше мають два - три класи, при цьому враховуються інтереси та здібності учнів, тобто існують ширші умови для диференціації та максимального задоволення освітніх потреб учнів.

Учні в паралелях поділяються за наступними профілями навчання: природничо-математичний, суспільно-гуманітарний, технологічний, з початковою професійною підготовкою та ін. .

Модель багатопрофільного навчання характерна для шкіл, розташованих у великих селах, селищах. У окремих школах для забезпечення рівного доступу до освіти збережено пришкільний інтернат для навчання сільських школярів з найближчих сіл. Тут працюють і міжшкільні профільні групи, частіше така школа є опорною.

Профільне навчання гнучкої диференціації навчання в групах організовується шляхом створення груп за рівнем навчальних здібностей, як і в інших школах навчальний план складається з двох частин: базові дисципліни, загальнообов'язкові – для всіх учнів, і вивчаються на рівні стандарту та академічному, а варіативна частина, що передбачає вивчення окремих предметів чи груп предметів на профільному рівні відповідно до вибору учнів, клас поділяється на групи.

Враховуючи широку різноманітність закладів освіти, варіанти моделей організації профільного навчання представлені різними моделями:

Модель організації профільного навчання в опорній школі, що функціонує переважно на базі загальноосвітніх навчальних закладів I-III ступенів, які мають необхідну матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення та знаходяться в межах територіальної доступності для учнів інших закладів освіти.

Опорна старша школа забезпечує матеріальні, кадрові, організаційні умови для задоволення освітніх потреб учнів. Напрями профілізації визначається потребами та інтересами учнів та їх батьків з урахуванням замовлення та потреб регіонального ринку праці, що потребує реальна структура господарювання.

Значна частина закладів, що забезпечують умови для організації профільного навчання за індивідуальними навчальними планами також розташовані в сільській місцевості. Такий підхід передбачено і національною концепцією «Нова українська школа». За певних умов, особистість, визначаючи свої освітні пріоритети, частіше обирає навчальні предмети на власний вибір, робить освітнє замовлення. Вибір профільних курсів з певного напрямку

профілізації здійснюється за індивідуальними навчальними планами і програмами.

Індивідуальна програма профільного навчання передбачає предмети поглибленого вивчення предметів чи курсів за вибором для розвитку творчих обдарувань особистості, що здійснюється у формі самостійного виконання завдань та у супроводі вчителя .

Ще однією моделлю організації профільного навчання є реалізація навчальних програм в динамічних групах, в яких, як правило, учні освоюють зміст короткотермінових курсів.

Динамічні групи створюються із учнів різних шкіл, або в тих, що мають паралельні класи у старшій школі для вивчення профільних предметів і спецкурсів, що не складають базову складову профільного навчання. Зокрема у загальноосвітньому навчальному закладі I-III ступенів профілізація здійснюється за двома напрямками: технологічним і суспільно-гуманітарним. Учні вивчають в академічних групах (класах) навчальні предмети Базового навчального плану; профільні курси (суспільно-гуманітарний напрям – 3 профільні курси; технологічний – 3 профільні курси); спеціальні профільні курси “Автосправа”, “Основи педагогіки і психології”, “Дизайн середовища” учні двох класів обирають за інтересами (однак не менше 6-ти учнів у групі). У загальноосвітніх навчальних закладах I-III ступенів, де мала наповнюваність учнів, можуть створюватися різновікові профільні групи (10–11-ті класи). Проте така модель потребує значної кількості учнів з яких можна сформувати різні групи за тим чи іншим профілем.

Профільні групи за одним напрямом профілізації, створюються в малочисельних школах, в яких немає паралельних класів, проте їх функціонує не більше двох у межах одного напрямку профілізації за наявності відповідних матеріальних умов, кадрового забезпечення, а також з урахуванням потреб учнів та соціального замовлення.

Модель міжшкільних профільних груп створювалася з метою надання якісних освітніх послуг, здійснення допрофесійної та початкової професійно-кваліфікаційної підготовки на базі опорних профільних шкіл, навчально-

виховних комплексів, міжшкільних навчально-виробничих комбінатів. Фінансування таких груп здійснюється за рахунок кооперації коштів закладів освіти, фізичних і юридичних осіб. Відносини між окремими закладами освіти і опорною профільною школою, яка надає освітні послуги учням інших закладів регулюються спільними угодами.

В умовах децентралізації створюються нові моделі опорної школи об'єднаної територіальної громади як окремої адміністративної одиниці. У даній моделі профільне навчання учнів конкретної школи здійснюється за рахунок цілеспрямованого й організованого залучення освітніх ресурсів інших освітніх установ, що акумулюються в управлінській структурі ТОГ . Опорна школа має достатній рівень матеріально-технічного забезпечення, оснащена навчально-методичним і кадровим потенціалом. Навчальні плани шкіл складаються з двох частин, а навчально-календарні графіки діяльності шкіл узгоджуються і координуються між собою.

Кожна зі шкіл ТОГ забезпечує в повному обсязі вивчення всіх предметів навчального плану на рівні стандарту та в тій частині профільного навчання, яку може реалізувати в рамках своїх можливостей.

Отже, всі розглянуті вище моделі організації профільного навчання передбачають навчання школярів, як на тих, що мають намір продовжувати навчання у вищій школі, так і на тих, що орієнтуються на професійну освіту чи обрати трудову діяльність після закінчення загальноосвітнього навчального закладу.

1.3. Стан організації профільного навчання в освітніх закладах сільської місцевості

З метою вивчення стану організації профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів у сільській місцевості в експериментальних загальноосвітніх навчальних закладах проведено моніторинг щодо організації профільного навчання. Моніторингове дослідження, було проведено методом вибіркового анкетування різних груп респондентів. Так, до опитування залучено 225 учнів 10-11 класів, що

становить 88,5% від загальної кількості старшокласників експериментальних шкіл (з них -110 учнів 11-х класів, це 80,0% та 115 учнів 10-х класів, це 95,5% ; 220 батьків старшокласників;

— 32 директори загальноосвітніх навчальних закладів I-III ступенів, де впроваджено профільне навчання.

У анкетах для керівників вказувалося на кілька форм реалізації профільного навчання: шляхом проведення курсів за вибором; поглиблене вивчення окремих предметів; проведення факультативів, проведення предметних гуртків, д) участь в гуртках з профільного прямування в закладах позашкільної освіти, освоєння програм в навчально-виробничих комбінатах та ін.

Результати відповідей на підготовлені запитання щодо організації профільного навчання засвідчили, що найбільш ефективною формою профільного навчання респонденти вважають факультативи та предметні гуртків (62% відповідей), тоді як поглиблене вивчення окремих предметів в сільських закладах освіти зайняли за рейтингом тільки третє місце, тобто 25% від опитаних .

Виявлено, що 25, 6 % відповідей керівників ЗНЗ вказали на вагомість курсів за вибором, що організуються в їхніх школах за потребою чи вибором учнів з тих чи інших навчальних програм. Організація профільного навчання тісно пов'язана з умотивованими намірами та усвідомленими потребами пов'язаними з продовженням навчання у закладах різного спрямування. Так, на запитання щодо мотивів у виборі профілів навчання в закладах освіти керівники на перше місце ставлять кадрове забезпечення – 45,8%, друге місце посідає науково-методичне забезпечення профільного навчання– 27,0 %, рівень рейтингу вузу серед місцевої громади, на який орієнтуються більшість випускників школи – 20,2%, досвід співпраці школи з іншими закладами, в яких учні продовжують навчання – 8,1%

На думку керівників навчальних закладів комплектування профільних класів у закладі освіти залежить від декількох чинників, пріоритетними з яких виявлено:

— стійкий інтерес учнів до вивчення предмета;

— культивування позитивного досвіду щодо напрямів профільного навчання, що пов'язано з наявністю кваліфікованих педагогів з того чи іншого предмету, з сформованим іміджем професії в даному регіоні.

В сільській місцевості складнощі у формуванні профільних класів та груп пов'язані, значною мірою, проблемою малочисельності старших класів, що унеможливорює широку диференціацію форм та змісту профільного навчання. Саме на ці чинники вказують понад 70,2% опитаних керівників ЗНЗ.

У процесі дослідження здійснено опитування учнів та батьків щодо вибору профілю навчання. Серед опитаних учнів понад 12% учнів 10-11 класів орієнтовані на фізико-математичний профіль навчання, майже 45% — суспільно-гуманітарний, 25% — технологічний, 15,5% — природничий.

Учні вказують на те, що вибір профілю навчання здебільшого зумовлений їхнім самостійним вибором (52,5%), за порадою батьків (15,6%), за рекомендацією адміністрації школи (3,8%), класного керівника (5,3%), друзів (5,5%).

Аналіз анкет батьків старшокласників засвідчує, що вибір профілю навчання учнями частіше пов'язаний з подальшими намірами навчання у ВНЗ — це 33,5%, стійким інтересом дитини до вивчення предмета — 36,2% і тільки 8,2% — вибір профілю пов'язали з вимушеними діями за відсутності робочого місця.

Про що свідчать результати оброблення учнівських анкет, зокрема 40% опитаних учнів 10-11 класів стверджують, що профіль навчання пов'язаний з майбутньою професією, 24,6% учнів не можуть визначитися, адже не мають ще чіткого уявлення про майбутній вибір професії, 35% опитаних обрали профіль навчання не пов'язаний з майбутньою професією.

Зіставляючи отримані дані анкетувань учнів і батьків, з результатами опитування керівників закладів освіти, зазначимо, що більше половини (50,2%) респондентів серед числа директорів ЗНЗ вважають, що сформованість професійних інтересів учнів є незавершеним процесом, а вибір профілю не повною мірою пов'язаний інтересами та з майбутньою професією.

У процесі дослідження виявлено позитивне ставлення учнів та батьків до організації профільного навчання в освітньому закладі, де навчається юнак чи дівчина. Повністю чи частково задовольняє організація освітнього процесу майже на 74 % як учнів, так і батьків. Негативне ставлення отримано лише у 5 % відповідей учнів та 7,1% батьків.

Вибір форми профільного навчання дещо обмежений в тих закладах, де недостатньо розвинено партнерство чи організовано несистемо чи ситуативно, про що вказують відповіді респондентів. Про недостатнє інформування щодо можливостей вибору форм профільного навчання служать відповіді респондентів. Відсутність повної інформації щодо потреб ринку праці, карт освітніх послуг, що надаються закладами освіти різних типів в освітньому окрузі також є недоліком у виборі форм профільного навчання на що вказують відповіді учнів, серед яких лише 53% володіють інформацією про навчальні заклади, які є в районі, селищі, області, 25 % володіють частково, а 11, 5% не володіють. На запитання такого ж змісту відповідали і батьки, що відповідно розподілилися: 34% - володіють, 50,2 % - володіють частково, 7% - не володіють.

Таким чином, за узагальненими результатами проведеного моніторингу можемо констатувати, що здійснення профільного навчання в старшій школі залежить від організаційних умов реалізації навчальних програм. Керівники ЗНЗ, учні та батьки позитивно ставляться до розширення форм організації профільного навчання, водночас виявлено умови, які мінімізують виявлені проблеми, вирішення яких забезпечить підвищення рівня якості освіти та позитивно позначиться на виборі професійного самовизначення випускників загальноосвітніх закладів. З цією метою необхідно:

- активізувати кадровий потенціал для розширення вибору форм навчання;
- розширити вибір спецкурсів та факультативів за рахунок тісної співпаці з іншими установами та організаціями, батькам, громадськістю ;

- забезпечити варіативність вибору навчальних програм за профілем навчання та поглибленого вивчення навчальних предметів;

- оптимально використовувати ресурсний потенціал, навчально-матеріальну базу для підвищення якості освітнього процесу;
- максимально використовувати мережу закладів освітнього округу для організації профільного навчання та подальшого професійного вибору випускниками ЗНЗ.

В ході вивчення питань організації профільного навчання в сільських школах особлива увага була приділена науково-методичному супроводу організації профільного навчання, розробленню моделей організації цього процесу як однієї із умов для підвищення якості освітнього процесу.

На основі чинних нормативних документів у всіх експериментальних загальноосвітніх навчальних закладах розроблені власні концепції, програми впровадження моделей, розроблені конкретні заходи по їх впровадженню, видані відповідні накази, укладені відповідні угоди.

Внесені відповідні зміни до стратегічного планування загальноосвітніх навчальних закладів, визначено учасників спільної діяльності як суб'єктів освітнього округу, визначено їхні функціональні обов'язки та програми дій.

Наприклад, до посадових обов'язків заступника директора з навчально-виховної роботи в Манявському НВК внесено розроблення основних напрямів і форм допрофільної підготовки та профільного навчання в школі з врахуванням складу педагогічного персоналу школи, наявності методичних ресурсів, проведення діагностики профільних інтересів учнів, формування плану та розкладу курсів за вибором, факультативних занять, проведення профорієнтаційної роботи, моніторингу навчальних результатів школярів;

В базових школах, філях зосереджено увагу допрофільній підготовці учнів 8-9 класів шляхом, що здійснюється шляхом поглибленого вивчення предметів (Отинійська ЗОШ І-ІІІ ст – українська мова та математика), організації курсів за вибором та факультативів (Підмихайлівський НВК, Тишківська ЗОШ І-ІІІ ст, Турківська ЗОШ І-ІІІ ст.)

В усіх ЗНЗ забезпечується інформування учнів 8-9 класів про форми організації профільного навчання, про мережу професійно-технічних, вищих навчальних закладів, що функціонують в області, напрями навчання та умови

прийому на навчання, інформації щодо можливостей подальшого працевлаштування.

Аналіз стану упровадження профільного навчання в закладах освіти показав, що керівники шкіл значну увагу надають питанням організації освітнього процесу, забезпечуючи наступність, обґрунтованість форм та способів вибору профілів, що впроваджувалися в закладах впродовж 2015–2016 років.

Зокрема, досвід закладів загальної середньої освіти (Підмихайлівського НВК, Тишківської ЗОШ I-III ст., Івано-Франківської області, Семенівської ЗОШ I-III ст Київської області) здійснювалася рання профілізація шляхом введення в 2-4-х класах курсу «Сходи до інформатики», в 5-7 класах – курсу «Основи інформатики» в 8-му класі – «Основи інформаційних технологій», в 9-му класі – «Веб-дизайн». Зазначені форми орієнтують учнів на усвідомлений вибір в 10-11 класах того чи іншого профілю, серед яких користувався попитом інформаційно-технологічний.

Водночас, на етапі навчання в старшій школі (наприклад, Отинійській ЗШ I-III Черенлицькій ЗШ I-III, Манявському НВК та ін.) з 8 –го класу упроваджуються факультативи з української мови, а в 10-му класі – предмети з профілю української філології.

Для учнів 9 класів щорічно пропонується спецкурс з української мови, а в 10-му класі – це профіль української філології. Слід зазначити, що в багатьох закладах освіти не збережено наступність у виборі предметів фізико-математичного профілю, хоча кадровий потенціал дозволяє вести факультативи і спецкурси з математики та фізики, що свідчить про послаблення уваги та інтересу до предметів природничо-математичного циклу.

Спостерігається потреба у в організації факультативу технічного креслення, який частіше ведеться до 11 класу, впроваджуються спецкурси з інформатики, особливо в технологічному профілі.

Широка варіативність вибору профілів навчання здійснюється на основі врахуванні інтересів учнів, побажань батьків, на аналізі результатів моніторингу, що здійснюється впродовж навчання учнів в основній школі.

Результативною відзначається робота з впровадження профільного навчання в закладах загальної середньої освіти, що отримали ліцензію на певні спеціальності. В таких закладах освіти здійснюють підготовку старшокласників з робітничих спеціальностей, зокрема на підготовку трактористів та швей, вони успішно працюють з надання цих освітніх послуг. Видаються права тракториста-машиніста державного зразка, а на контрактній основі – права водія категорії «А», «Б», «С».

Кваліфікований педагогічний кадровий потенціал цього навчального закладу, в основному, готує майбутніх випускників за навчальними планами академічного рівня та впроваджують широку мережу факультативів. Все це дає можливість щорічного вступу до ВНЗ до 70% учнів, з них до 55-60% на бюджет.

Особливістю цього педагогічного колективу є і те, що з 28 вчителів, які працюють у школі – 25 із них це випускники Манявського НВК. На педагогічних спеціальностях сьогодні навчаються на 1 курсі-5 чоловік, на 2-му-3, на 3-му -4, на 4-му – 5. Таким чином, можна з впевненістю стверджувати про доцільність введення факультативів з орієнтації на педагогічні, економічні та робітничі спеціальності.

В експериментальних закладах в профільних класах велика увага приділяється мотивації профільної освіти, учні систематично залучаються до проектної, науково-дослідницької діяльності з використанням сучасних інформаційних технологій. Учні оволодівають навичками публічних виступів, презентації своїх досягнень, проектів, моделей.

Аналіз результативності організації профільного навчання впродовж 2015 – 2016 р. свідчить, що у системі профільного навчання накопичено позитивний досвід щодо організації цього процесу, що підтверджено рівнем навченості старшокласників. В більшості сільських шкіл в профільних класах він значно вищий від традиційних класів.

В експериментальних школах близько 70% учнів навчаються на достатньому та високому рівнях, а з поглибленим вивченням математики – 45%. В 10 - му класі фізико-математичного профілю значна частина учнів 10 кл. мають стабільно достатній та високий рівень навченості;

Як правило учні профільних класів є переможцями районних та обласних олімпіад. Зокрема, перші та другі місця на районній олімпіаді з інформатики займають учні Манявського НВК, Отинійської ЗОШ I–III ст.

Учні 10-11 класів українсько-філологічного профілю цього закладу є постійними переможцями районних та обласних олімпіад з української мови та літератури

Склалася позитивна тенденція вступу випускників профільних класів до ВНЗ за профілем навчання. Аналізуючи результати навчання в старшій школі, випускники експериментальних закладів мають вагомі показники з вступу до вузів відповідно до обраного профілю. В цих закладах керівниками здійснюється відповідна робота по зміцненню та оновленню засобів навчання, що використовуються для реалізації програм профільного навчання.

Питання організації профільного навчання системно вивчаються обговорюються в педагогічних колективах. Зокрема в Підмихайлівському НВК на засіданнях педагогічної ради розглядалися наступні питання: «Профільна школа в особистісно-розвивальному освітньому середовищі (протокол № 1 від 20.02.2015 р.); «Розвиток творчого потенціалу учнів як пріоритетний напрямок профільного навчання» (протокол № 3 від 12.01.2016 р.); на нараді при директору: «Про рівень навчальних досягнень учнів класів з профільним навчанням (від 30.01.16 р.); на засіданні МО «Класний керівник» — «Формування професійно-трудової компетентності в умовах профільної школи», видано низку наказів із зазначеної проблеми.

В експериментальних школах також щорічно розглядаються питання про організацію профільного навчання, моніторинг вступу випускників до вищих навчальних закладів відповідно до обраного профілю, зокрема в Отинійській ЗОШ I–III ст розглядалися питання «Про стан викладання та рівень навчальних досягнень учнів з інформатики як профільної дисципліни (протокол № 28 від 30.01.2015).

На основі аналізу стану організації профільного навчання аналогічні педради проводилися у Черненлицькій та Тишківській ЗОШ I–III ст. За період проведення експерименту відзначено пріоритетність проблем організації

профільного навчання в Підмихайлівському, Отинійському, Манявському закладах загальної середньої освіти.

Узагальнені результати експериментального дослідження свідчать, що у багатьох старших школах виявлено потреби для розширення освітнього середовища для вибору навчальних програм з профільних предметів.

Водночас значна частина учнів старших класів не мають можливостей поглиблювати свої знання, розвивати компетентності в умовах закладу освіти, що потребує розширення зв'язків із суб'єктами освітнього округу для забезпечення готовності випускників до подальшого навчання чи праці.

Вирішити цю проблему чи мінімізувати негативні чинники впливу на підготовку конкурентоспроможних випускників можливо шляхом розширення форм профільного навчання за рахунок оптимального використання кадрових ресурсів інших закладів, організацій, установ, в тому числі й кадровий потенціал закладів позашкільної освіти, закладів культури та інших для підвищення якості організації профільного навчання. Про високий рівень кадрового потенціалу свідчать показники якості педагогів профільних шкіл. Серед учителів профільних класів навчальних закладів, що взяли участь в експерименті, 82% мають вищу кваліфікаційну категорію, 31% — педагогічні звання. Це слугує підставою для подальшого удосконалення форм організації профільного навчання в школах сільської місцевості, проте їхня спеціалізація не охоплює всі профілі, що цікавлять старшокласників.

Іншою умовою розширення форм організації профільного навчання є оптимальне використання ресурсної бази закладів, що функціонують на найближчій території. Лише в експериментальних школах функціонує значна кількість навчальних кабінетів з предметів профільного навчання, серед яких більшість відповідає вимогам та потребам профільного навчання проте використовуються вони не завжди ефективно.

Іншим потужним механізмом для розширення форм профільного навчання є максимальне використання можливостей закладів соціокультурної, виробничої, освітньої інфраструктури, що не в повному обсязі мають застосування в освітньому процесі.

Забезпечення тісних зв'язків між суб'єктами освітнього округу та створення умов для використання їхньої ресурсної бази дасть можливість розширити форми організації профільного навчання, підвищити якість освітнього процесу та рівень навчальних досягнень здобувачів профільної освіти.

Розширення мережі предметних гуртків, упровадження нових факультативів, курсів на вибір, спеціальних курсів та програм, налагодження різних форм співпраці з виробничими організаціями, навчальними закладами, дає підстави для упорядкування цілісної системи, що передбачено нашим дослідженням і буде представлена у формі розробленої моделі мережевої організації профільного навчання освітнього округу сільської місцевості та упроваджена в практику.

Отже, як свідчить аналіз стану зазначеної проблеми (організації профільного навчання в освітніх закладах сільської місцевості) профільна освіта в сільських регіонах потребує оновлення та вдосконалення на організаційному рівні, оскільки замикаючись власними ресурсами школа не здатна повною мірою забезпечити багатoproфільність навчання, а запровадження одного, двох профілів не відповідає сучасним потребам замовників освіти.

Повноцінне використання можливостей освітніх округів, посилення взаємодії його суб'єктів дасть можливість учням вибрати відповідні профілі, одержати освіту без особливого перевантаження, а в підсумку успішно продовжувати навчання у навчальних закладах різних рівнів. За нашими припущеннями, співпрацюючи із закладами різних типів та підпорядкувань можливо значно розширити форми профільного навчання, розв'язати проблеми матеріально-технічного та кадрового забезпечення, урізноманітнити види освітніх послуг.

РОЗДІЛ 2. МЕРЕЖЕВА ВЗАЄМОДІЯ ЯК УМОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ОКРУЗІ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

2.1. Теорія мереж як методологічний аспект організації профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах сільської місцевості

Сьогодні мережеве суспільство стрімко приходить на зміну суспільству індустріальному і передбачає зміну уявлень про простір і час. Суспільство, як і соціальні інституції формуються в нових умовах, на нових принципах, що пов'язано з новими інформаційними потоками, технологіями, зв'язками. Мережева взаємодія пов'язана з інтеграцією закладів соціальної, культурної, виробничої, освітньої сфер інших інституцій задля отримання високого рівня кінцевого результату.

В сучасній теорії широко використовується поняття «*мережа*», «*мережеве суспільство*», «*мережева взаємодія*» в науковій літературі трактується як відображення нових соціальних процесів і явищ в суспільному житті.

Очевидно, що осмислення поняття «*мережевого суспільства*» виходить за межі підходу, це процес життєдіяльності складових, частин, що координуються між собою. Водночас феномен мережі і проблеми мережевої взаємодії серед соціологів, філософів має досить широку палітру у формулюванні визначень цих понять.

Зокрема американський вчений, соціолог М. Кастельс, процеси мережевої взаємодії розглядає як утрату значущості локальних зв'язків між співтовариствами унаслідок появи нових комунікаційних можливостей не

лише тому, що появляються нові комунікаційні можливості, але й тому, що вони реалізують особистісні потреби, спираючись на спільні цілі та нові можливості.

Перевага мережевих соціальних моделей у порівнянні з ієрархічними проявляється у можливостях розвивати самоорганізацію і самоуправління, корпоративність і синергію між всіма елементами мережі.

За висновками А.С. Паноріна мережева модель взаємодії означає не лише переваги в розширенні можливостей, в оперативності прийняття рішень, але й в їх якості. В мережі найважливішими є прямі горизонтальні зв'язки. Потоки інформації і кількість рішень прийнятих в рамках горизонтальних зв'язків, заздалегідь перевищують відповідні показники вертикальних комунікацій. На

вирішення центра припадає порівняно вужче коло проблем стратегічного масштабу. [Панорін]

В сучасних джерелах мережа тлумачиться як сукупність соціальних суб'єктів і зв'язків між ними, що виникають на основі певних соціальних (сусідських, професійних, дружніх, стосунків), які супроводжуються, як правило, використанням ресурсів (матеріальних, кадрових та ін). Вивчення впливу мережевих структур, з налагодженими відповідними зв'язками і стосунками, що впливають на розвиток суб'єктів цього процесу і є сутністю мережевого підходу в функціонуванні соціальних систем, в тому числі й освітніх, які активно розвиваються.

Аналіз соціальних мереж здійснено різними науковцями, в яких висвітлено роль і значущість соціальних стосунків і взаємодії у використанні ресурсів мережі. Для нас важливо проаналізувати сутність мережевої теорії в розвитку сучасної освітньої системи в контексті нових законодавчих актів про освіту. У наукових джерелах мережева теорія розглядається як реляційний (від англ. relation– відношення) напрям соціологічних знань, в контексті яких позиція суб'єктів розглядається, з одного боку, як детермінанта його соціальної поведінки, а у другого, - як соціальний капітал, що дозволяє йому реалізовувати свої прагнення [Е. І. Князева].

Мережева теорія появилася відносно недавно, і як будь-яка інша нова концепція, потребує переосмислення структури учасників. Для повнішого уявлення сутності мережевої теорії, її значущість для сучасної освіти, необхідно визначити особливості мережевої теорії виявити її основні методологічні принципи та тенденції на основі аналізу різних поглядів та мережевих концепцій.

Зазначимо, що вже на початку 1990 –х років широкого використання набула мережева теорія в гуманітарних науках і отримала назву як інтегрований підхід. Теорія мережевого підходу в освітніх системах проявлялася в налагоджених стосунках, процесах, що мали виражений інтегрований характер, будувалися на стосунках довіри, корпоративній культурі, принципах взаємної вигоди, на потребах пошуку єдиних цілей у

взаємодії [Хойслінг Р Соціальні процеси як мережеві ігри. Соціологічні есе по основним аспектам мережевої теорії / переклад з нім. Б. Скуратова – М., 2003, с. 34]

Мережева теорія як оригінальний спосіб взаємодії відносин, спілкувань, спільних дій, дозволяє адекватно описати сучасні інтегративні тенденції та процеси, спрямовані на вирішення певних освітніх завдань.

Основною характерною рисою мережевої теорії є її цільова спрямованість, що проявляється через атрибутивні характеристики суб'єктів і освітніх та інших об'єднань, через спільно прийняті норми, правила, цінності.

На основі принципів мережевої теорії вчені досліджують зразки зв'язків, відносин між окремими суб'єктами, для того, щоб виявити, які структури виникають на основі цих взаємодій, як вони впливають на поведінку і результати діяльності суб'єктів.

1) Ключовою основою мережевої взаємодії є структурна побудова мережі на основі цілей, завдань, що представлена зв'язками суб'єктів як окремих партнерів.

2) Учасниками взаємодії мережі можуть бути як індивідуальні так і колективні партнери, що дозволяє розглядати і спільну діяльність структур від мікро до макро рівня.

Колективні учасники нового утворення(наприклад, освітнього округу) можуть виступати у якості вузлів мережі, які можуть функціонувати самостійно, або в якості елемента мережі більш високого рівня, що надає можливість розглядати мережу як багаторівневу мережеву структуру взаємодії.

3) Мережева структура включає як соціальні суб'єкти, зв'язки між ними, так і потоки ресурсів, якими вони обмінюються між собою. При цьому відбувається забезпечення інформацією, оновлюється матеріально-технічна база, доступна для кожного суб'єкта.

4) Мережева взаємодія вчасно, адекватно відповідає на зміни мережі, використовуючи відповідні способи взаємодії, їх динаміку, відповідно до встановлених правил, а в кінцевому результаті визначає які структури будуть функціонувати і розвиватися в перспективі.

5) Мережеві структури, як правило, необмежені чіткими границями, межами. Вони можуть необмежено розширюватися за рахунок включення нових суб'єктів, якщо вони здатні до комунікацій в рамках цієї мережі.

6) Мережеві структури володіють певним обмежуючим засобом для можливих індивідуальних дій.

Джерелом зовнішніх структурних обмежень, які відчують на собі індивіди, є емерджентні властивості (наприклад, групова щільність, загальна відповідальність за прийняття рішень та ін).

7) Мережевий простір представлено як сукупність позицій, ролей, відносин, потоків ресурсів. В цьому просторі суб'єкти виконують особисті ролі, дії відповідно цілісної концепції, взаємодії. [Князева]

Розвиток теорії мереж дає можливість передбачити роль та значущість освітніх співтовариств, що формуються на основі колективних та індивідуальних зв'язків. Шляхом взаємодії через контексти різних рівнів між суб'єктами мережі (вертикальні, горизонтальні), ефективно здійснюються три взаємозв'язаних процеси:

- передача культурного, професійного досвіду і інтелектуального потенціалу іншим користувачам

- передача емоційної складової і рольових моделей професійної діяльності, що стимулюють творче зростання

- формування почуття відповідальності за загальну справу, групові єдність у досягненні мети.

Отже, в сучасних умовах мережева теорія, як складна система поглядів на соціальну систему є одним із інноваційних напрямів в сучасній педагогіці.

На наш погляд, це обумовлено тим, що мережева теорія дозволяє виходити за рамки традиційних пояснюючих схем, представляючи структуру взаємодій і її властивості в якості основної детермінанти соціальної поведінки.

По-друге – мережева взаємодія дає можливості вивчати зв'язки різних рівнів, починаючи від ситуативного до комплементарного, представляючи динаміку міжособистісних відносин і розвиваючи освітній простір.

По-третє – особливою відмінністю мережевої теорії є реляціоністична спрямованість, і концептуальна цілісність, що сприяє не лише поглибленню змісту взаємодії, а й поглибленню розвитку інтелектуальної діяльності суб'єктів взаємодії, їхній ролі в архітектурній мережі.

Поняття «мережа» має широке застосування в педагогіці, соціології, психології та в галузі бізнесу. В основу сутності цього поняття покладено ідеї конструктивізму, соціального партнерства, мережевої взаємодії та інші, що знаходять подальший розвиток у варіативних формах організації мереж.

Термін «мережа» широко представлено у технічних науках та пов'язаний з процесами зв'язку, комунікацій, в тому числі й мережею Інтернет. За своїми характеристиками соціальні мережі розкривають, описують і характеризують потоки зв'язків між учасниками процесу взаємодії.

Мережа – це набір взаємовідносин між індивідами, групами людей чи організаціями, які можуть бути встановлені між окремими членами або між адміністративними органами. Серед критеріїв взаємодії суб'єктів соціальних систем визначаються:

- кількість та тип учасників мереж;
- сфера діяльності;
- розподіл ресурсів між учасниками мережі;
- особливості інтересів, що поєднують учасників мереж;
- ступінь концентрації влади.

Ширше тлумачення сутності цього поняття пов'язано з дослідженням та обґрунтуванням сукупності соціальних зав'язків, що впливають на рівень досягнення результату спільної діяльності, якого неможливо досягти за умов автономного функціонування кожного елемента мережі.

В контексті мережевої теорії вченими здійснено різнобічний аналіз процесу взаємодії в соціальних системах. Мережева теорія ввійшла в науку як нова концепція і стала предметом широких наукових обговорень. Водночас дискусійними залишаються не лише питання інтерпретації мережевої теорії в соціальних системах, а й визначення її ролі в сучасній освіті, педагогіці, що актуалізує концептуальні основи дослідження цього напрямку.

В умовах глобалізації все більшого значення набувають процеси поширення, розповсюдження та використання мережевих форм організації освітнього процесу. Сучасна освітня діяльність виходить за традиційні межі і стає потребою впродовж життя. Освітній процес організований на засадах мережевої взаємодії має певні переваги, що позитивно впливають на умови вибору та варіативність форм його організації.

Стрімкого входження мережевої теорії в галузь освіти пов'язано із зростанням потреб у підвищенні якості освіти, що особливо загострюються у сільській місцевості. В педагогічних джерелах теорія мережевої взаємодії розглядається у поєднанні з такими категоріями як: гнучкість, динамізм, співпраця, кооперація, партнерство та ін.

Інший аспект дослідження мережевої теорії в освітній системі пов'язаний з вивченням впливу рівня зв'язків мережевих структур, виявленням сукупності їх властивостей та показників результативності, що проявляються внаслідок організації та виконання спільних дій. Форми взаємодії розрізняються за джерелом походження, змістом та результатом.

В нашому дослідженні зосереджено увагу на обґрунтуванні принципів мережевої взаємодії, характеристики та типології зв'язків та відносин, що встановлюються між окремими суб'єктами освітнього округу, виявленні рівнів взаємодії та їхнього впливу на організацію освітнього процесу.

Мережева структура як нова реальність, представлена не лише суб'єктами діяльності, але й «простором потоків», що охоплюють мікро-мережі, які використовуються учасниками освітнього процесу завдяки множинності взаємозв'язків між ними.

За своїми характеристиками освітня мережа динамічна, здатна до адаптації і має ряд переваг перед ієрархічним освітнім середовищем. Водночас в мережевій структурі виникають певні суперечності, що частіше пов'язані з координацією дій учасників мережі, з розподілом функцій та ресурсів, з узгодженістю управлінських структур, в тому числі з тими елементами, що виходять за межі мережі чи не входять до її складу.

Мережева взаємодія як система зав'язків між суб'єктами мережі здатна впливати на якість освітнього процесу, поліпшуючи умови його здійснення, забезпечувати зростання інтелектуального потенціалу учасників освітнього процесу, розширювати освітній простір для формування соціального досвіду учасників освітнього процесу. Посилення контактів та збагачення потоків інформації сприяє концентрації суб'єкта на особистісних, індивідуально значущих освітніх потребах.

Зазначимо, що мережева взаємодія будується на принципах інтеграції, цілісності, структурності, раціональності, відкритості, активності та ін. Серед атрибутивних характеристик цього процесу важливо виокремити норми, цінності, відношення, на основі яких вибудовується спільна діяльність та посилюються зв'язки між суб'єктами діяльності.

Опираючись на базові принципи мережевої теорії, для нас важливо зосередити увагу на обґрунтуваннях типології зав'язків. Зокрема в дослідженнях Є І Князевої виокремлено два основних типи соціальних мереж – соціоцентричні, в яких розглядаються структури рольових відносин, а також зв'язки між всіма членами певного співтовариства та егоцентричні, що обмежуються вивченням в мережі окремих індивідів [4].

За висновками дослідника Р.Коллінза, в просторі мережевої взаємодії завдяки налагодженим контактам різних рівнів (вертикального та горизонтального) найбільш ефективно проявляються три взаємозв'язаних процеси: передача культурного досвіду і інтелектуального капіталу наступним поколінням; передача емоційної енергії і рольових моделей поведінки, що стимулюють творчу наснагу; формування почуттів товариства, групової єдності представників організації чи закладу.[3]

По – перше успіх взаємодії залежить від попереднього стану зв'язків, що існували до укладання угод домовленостей, тобто до формалізації взаємодії.

По-друге, успіх одного з учасників інтелектуального об'єднання, обов'язково породжує, і спонукає до успіху інших корпорантів.

По-третє, аморфна сформована інтелектуальна спільнота структурується ситуацією інтелектуального партнерства/суперництва, що супроводжується

відкритою чи прихованою боротьбою за лідерство, пріоритет, можливість опинитися у центрі «простору уваги». Саме конфлікт, особистісний, соціальний, ідейний, культурний, є енергетичним джерелом творчості (Р.Коллінз).

Р.Коллінз застосовує метод моделювання інтелектуальних мереж, внутрішня структура яких функціонує у вигляді трьох складових:

1) *вертикальних ланцюжків*, або так званих «міжпоколінних мереж», що формуються як зв'язки на зразок вчитель-учень;

2) *«горизонтальних альянсів»*, тобто взаємопов'язаних послідовних груп інтелектуалів (Піфагор-Сократ-Платон-Аристотель).

3) *структурне суперництво* чи змагальність як важлива складова інтелектуального поля [3].

Таким чином, методологія інтелектуальних мереж, апробована Р.Коллінзом, дає певний поштовх для концептуалізації категорії «мережева взаємодія», яке широко використовується в сучасних дискурсивних практиках, об'єктом теоретичної рефлексії.

Динамічний розвиток соціальних систем відбувається в напрямі узгодженої взаємодії та кооперації їх структур, що стимулює конструювання нових форм і моделей організаційного функціонування. До таких систем належить і освітня, яка постійно оновлюється, змінюється, модернізується.

Вагомим реплікатором сучасних соціальних наук, що дозволяє глибше зрозуміти сучасні соціальні структури, виступають мережі. Про це свідчить світова практика, що яскраво демонструє очевидні тенденції щодо розвитку мережевих взаємодій суб'єктів, в тому числі й в системі освіти, які відбуваються на основі спільної діяльності і розвивається відповідно до формальних та неформальних правил й механізмів співпраці, узгоджених принципів функціонування складних систем міжорганізаційних відносин, що формуються в освітньому просторі.

Вектор взаємодії закладів освіти тісно пов'язаний з переходом на 12 річне шкільне навчання, новий зміст, в тому числі в старшій школі, що корелюється з зростаючими вимогами суспільства до якості освіти, яка сьогодні виявилася

недостатньою для подальшої соціалізації випускників загальноосвітніх навчальних закладів, особливо тих, що розташовані в сільській місцевості.

Впливовими механізмами підвищення якості освіти виступають інтеграційні процеси, в основу яких покладено принципи мережевої взаємодії автономних освітніх структур (юридичних осіб), що функціонують на найближчій території обслуговування (району, громади).

Теоретико-методологічне обґрунтування сутності та особливостей розвитку мережевої взаємодії й партнерства в системі функціонування освітніх закладів як мережевих структур локальної освітньої системи полягає в розкритті властивостей та характеристик, що відрізняють її від традиційної освітньої системи, що представлена окремими закладами, які забезпечують реалізацію профільного навчання в старшій школі.

Зазначимо, що послідовний розвиток мережевих структур, як сукупність системоутворювальних елементів цілісної освітньої мережі на рівні району, області відбувається внаслідок трансформаційних процесів, спрямованих на інституційне оформлення взаємодії окремих існуючих елементів системи та залучення нових, що співпрацюють на основі спільних цілей, узгоджених правил та угод.

Дослідник А.І. Адамський розглядає мережеву взаємодію як систему зав'язків, що дозволяють розробляти, апробувати і пропонувати професійному співтовариству і суспільству загалом інноваційні моделі змісту освіти, економіки освіти, управління системою освіти і освітньої політики. Автор вказує на особливий характер стосунків, зав'язків у взаємодії освітніх інститутів, метою яких є моделювання характеру відносин, зав'язків і типів взаємодії притаманних громадянському відкритому суспільству [1].

Проблеми формування та розвитку мережевої взаємодії суб'єктів спільної діяльності в інституційній структурі соціальної системи розкрито в працях К.Е. Яворського, К.Е. М. Райсса, А.В. Суріна, А.Н. Олійника, В.В. Ковалю та ін. [4,6].

Проте у значному обсязі проведених досліджень не здійснено ґрунтовного аналізу сутності мережевого підходу в функціонуванні регіональної системи

освіти, не доведено залежність освітніх результатів від рівня взаємодії суб'єктної діяльності, не визначено умов формування мережевих структур та рівень впливу взаємодії на організацію профільного навчання в старшій школі.

Зазначимо, що ще на початку 90-х років активізувалася увага дослідників до різних аспектів мережевої взаємодії, яка активно проявлялася в діяльності освітніх закладів. Мережева взаємодія вченими розглядається як найбільш сучасна і ефективна форма суспільної активності, що пов'язана з особливістю педагогічного процесу у сільській школі. Про це свідчать літературні та інші джерела, в яких подається визначення та трактування цього процесу за різними ознаками та характеристиками, зокрема:

– мережева взаємодія розглядається як спосіб взаємодії відносно незалежних і самостійних організацій, як можливість доповнення один одного, як спосіб інтеграції, об'єднання через систему вертикальних і горизонтальних зв'язків та угод (Н.С Бугрова);

– мережева взаємодія як інституція структур, що поділяють, приймають спільну систему цінностей (Ю.А Конаржевський);

– мережева взаємодія як сукупність суб'єктів соціальної системи, що пов'язані певними інтеграційними стосунками з метою максимально ефективного використання наявного ресурсного потенціалу, на основі спільних цілей і діють за єдиними угодами, програмами, правилами, інформаційними каналами (М.М Чучкевич).

Виявляючи сукупність педагогічних умов організації профільного навчання в освітньому окрузі сільській місцевості, за яких якість освіти буде підвищуватися, провідними і значущими вважаємо необхідність розширення взаємозв'язків із закладами соціокультурної сфери та підвищення рівня взаємодії з існуючими суб'єктами співпраці, урахування динаміки освітніх потреб та замовлення на освіту збоку користувачів освітніх послуг, виявлення та обґрунтування ефективних форм та способів організації профільного навчання на засадах взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Перехід на нову структуру та зміст повної середньої освіти актуалізує значущість встановлення мережевих відносини, які виступають невід'ємним

складником розвитку регіональної освіти в умовах зростаючих соціальних викликів. Процес мережевої взаємодії тісно пов'язаний із раціональним використанням ресурсного потенціалу освітніх структур, як компонентів соціокультурної сфери, їх цільової кооперації для підвищення якості освіти, розвитку інноваційного потенціалу, що через свою специфічність продукує вироблення нових форм взаємодії в середовищі освітнього округу як відкритої педагогічної системи. З огляду на це процеси мережевої взаємодії вимагають пошуку нових форм зв'язків для комплексного надання освітніх послуг пов'язаних з профільним навчанням організованого в середовищі освітнього округу.

В наукових джерелах зазначається, що термін «мережева структура» не має уніфікованого визначення, що обумовлено, найчастіше, вузькими підходами до сутності й функцій мережі, як набору взаємовідносин між індивідами, групами та організаціями [1, с. 78-86].

Мережеву структуру в сфері регіональної освіти розглядаємо як сукупність самостійних суб'єктів, пов'язаних певними інтеграційними взаємодіями спрямованими на результативне використання освітніх ресурсів, в тому числі інтелектуальних, продуктивність яких базується на горизонтальних зв'язках між суб'єктами, на сформованих стосунках із закладами соціально-культурної сфери, що керуються загальною довгостроковою метою й діють за єдиними узгодженими правилами з метою надання якісної освіти як комплексного очікуваного продукту (якісних освітніх послуг).

Вище зазначене свідчить про те, що взаємодія закладів освіти актуалізує значущість інтеграційного підходу, розвиток якого ґрунтується на теорії мережевої взаємодії суб'єктів спільної діяльності окремих структур та організацій. Відповідно до зазначених тверджень, навчальні заклади як сукупність активних освітніх партнерів, об'єднаних спільною метою, створюють та визнають спільні цінності, стратегії та плани, визначають форми їх реалізації для досягнення спільної мети, забезпечуючи стійкість та якість кожного суб'єкта мережі.

З позиції інтеграційного підходу вплив екзогенних факторів спонукає до розроблення спільних вимог, внутрішніх правил функціонування, виконання та дотримання яких уможлиблює використання ресурсного потенціалу мережевих організацій на основі міжорганізаційної взаємодії, шляхом побудови взаємодії, відмінної від традиційної, використання відповідних способів регулювання ієрархічних структур шляхом побудови відносин на засадах горизонтальної координації між закладами [3].

Механізми мережевої взаємодії позитивно проявляються в діяльності суб'єктів освітнього округу, що демонструють переваги в організації профільного навчання, у варіативності форм реалізації навчальних програм та здійсненні навчально-виробничих практик. При цьому ключовими організаційними принципами є: наявність спільної єдиної мети, що не досяжна поза мережею, добровільність участі в мережі, незалежність партнерів, пряма взаємодія учасників у даній мережі та ін.

Як зазначають дослідники, взаємозалежність мережевих структур з інституційними системами визначається тим, що останні виходять із формальних і неформальних правил установа й регулювання економічних і соціальних взаємодій, в той час як мережі вибудовуються, значною мірою, з урахуванням неформальних правил взаємодії [5].

У нашому дослідженні форма взаємодії визначається характером взаємин освітніх закладів, що поєднують свої зусилля для організації профільного навчання. В цьому сенсі інтеграція й кооперація в реалізації варіативних програм профільного навчання у сільській школі є необхідною умовою, оскільки цей процес в межах однієї школи не може бути повноцінним.

Аналіз стану організації профільного навчання у сільській місцевості доводить, що практично всі школи так чи інакше пов'язані з інтеграцією й кооперацією, що розгортається як у горизонтальному, так і вертикальному напрямках, породжуючи змішану інтеграцію.

Якість цього процесу визначається глибиною співпраці, раціональністю використання ресурсів, а також рівнем синергізму у мережевих структурах, що проявляється у процесі взаємодії елементів різного рівня за рахунок кооперації,

координації спільної діяльності у межах цілісного освітнього середовища, що створюється в умовах освітнього округу для отримання кращих освітніх результатів.

Як стверджують дослідники, «закономірність синергетичної взаємодії базується на засадах ціннісних (етичних) орієнтирів, високому рівні довіри, нормах взаємних зобов'язань і відповідальності між учасниками [2], що дозволяє їх виокремити у високоефективні структури за рахунок зниження ресурсних витрат та мінімізації негативного впливу звуженості освітнього середовища.

Для нас важливі висновки науковців про те, що мережеві форми за потенціалом й ефективністю управління дають вищий результат у порівнянні з традиційними формами, адже у процесі взаємодії учасники мережевого об'єднання керуються укладеними угодами, при цьому посилюється змагальність між учасниками освітнього процесу, між суб'єктами освітньої діяльності, водночас зростає їх відповідальність.

Відбиттям пошуку таких нових форм взаємодії слугують праці сучасних учених А.І. Адамського, А.А. Пінського, І.М. Реморенка, М.Ю. Є.В. Посохіна, Н.В. Немова та ін.

Аналіз теорії й практики мережевої взаємодії дозволяє стверджувати, що їх відмінною ознакою виступає парадигма співробітництва та прагнення досягти вищого рівня поставленої мети. Діалектикою партнерських відносин між учасниками шкільної взаємодії слугують тенденції розвитку кожного суб'єкта, зокрема і всієї освітньої системи загалом, оскільки перебуваючи в стані посиленої уваги підвищується мотивація до інтеграції зусиль задля якості освіти.

Мережевий характер організації освітнього процесу в суб'єктах освітнього округу приводить до раціонального співвідношення взаємодії співробітництва й кооперації, що здійснюється з метою реалізації програм профільного навчання. При цьому виникають міжфункціональні відносини (кооперативна організація праці), що будуються на узгоджених стосунках, спрямованих на досягнення поставлених цілей.

Передумовою організації профільного навчання, що здійснюється на засадах мережевої взаємодії, виступає принцип партнерства, базовою характеристикою якого є підтримка створеної системи, мотивованої на успіх дій, результативність контактів, узгодженість інтересів, забезпечення достовірності та відкритості інформації та ін.

Процес взаємодії суб'єктів освітнього округу передбачає виявлення параметрів, що вважаються значущими для результативного функціонування цілісної освітньої системи:

- наявність якісних показників, що ґрунтується на тривалому позитивному досвіді та характеристиках партнерів.
- рівень мотивації до співпраці, спільних дій, узгодженості механізмів регулювання освітньої діяльності всіх суб'єктів освітнього округу
- результативність та дієвість прийнятих формальних правил та угод.

Провідним важелем стабільної взаємодії суб'єктів освітнього округу виступає регуляція відносин між партнерами, які свою діяльність спрямовують на реалізацію поставлених завдань (організацію профільного навчання). За таких умов в організації освітнього процесу, що здійснюється на засадах мережевої взаємодії, посилюється відповідальність кожного учасника, створюються передумови для системного співробітництва й партнерства. За таких умов форми організації профільного навчання набувають варіативності відповідно до локальних цілей, сформульованих завдань, що узгоджені міжшкільними угодами та закріплені іншими документами на рівні окремих суб'єктів як одиниць освітнього округу .

Як організаційна форма взаємодії й інтеграції учасників освітньої діяльності, освітній округ виступає певним інституційним утворенням, визначаючи зміст співпраці, розподіл ресурсів, механізми управління, що охоплюють як загальні та локальні інтереси суб'єктів освітнього процесу, зокрема:

- сприяння свідомому і професійному самовизначенню учнів;
- забезпечення можливостей для конструювання індивідуальних освітніх траєкторій;

- створення умов для підготовки до здобуття професій у контексті потреб місцевого ринку праці та ін.

Формулювання завдань взаємодії суб'єктів освітнього округу зумовлюють загальну структуру організації освітнього процесу, вимагають розширення векторів вибору форм та видів профільного навчання, завдяки оптимального використання матеріально-технічного та кадрового потенціалу освітніх закладів.

Завдяки мережевій взаємодії в структурах освітнього округу розширюються можливості для вибору та реалізації програм профільного предмета, курсу за вибором різного за метою (поглиблене вивчення, розширення знань, підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання та ін). Освітній округ як сукупність суб'єктів, вирішує і ряд інших завдань пов'язаних з профільним навчанням, зокрема: забезпечує умови для розширення освітнього простору; для раціонального використання творчого потенціалу педагогів; створює належні умови для навчання і розвитку обдарованих дітей; сприяє впровадженню в навчально-виховний процес сучасних навчальних та виховних технологій.

Розширення форм профільного навчання є ключовою умовою підвищення якості освіти старшокласників. Класифікацію форм мережевої взаємодії здійснено Є.В. Посохіною, в дослідженні якої враховувалася наявність трьох складників:

- освітній процес (організація мережевих класів і груп на базі освітніх та інших закладів мережі);
- матеріально-технічні ресурси (використання приміщень, обладнання, засобів навчання освітніх закладів та інших установ):
- кадровий потенціал: (ротація кадрів, робота виїзних бригад, робота педагогів в мережі) [5].

Сутність ідеї мережевої взаємодії як інституційного утворення полягає в тому, що до існуючих ресурсів школи долучаються ті, що знаходиться за її межами в іншому навчальному закладі, що не був доступним для широкого загалу. Завдяки мережевій взаємодії поліпшуються умови навчання,

відбувається розширення освітнього простору та комунікаційного поля спілкування учнів, видів позаурочної навчальної діяльності, форм надання додаткових освітніх послуг тощо.

Позитивні тенденції спостерігаються і у сфері науково-методичної роботи. Розвиток нових форм спільної роботи педагогічних колективів, вчителів сприяє розширенню дослідницької діяльності, втіленню педагогічних інновацій, виконанню проектів, проведенню майстер-класів, педагогічних форумів, виставок, презентацій та інших заходів за участю різних типів шкіл, що входять до складу освітнього округу.

Зазначимо, що сільські загальноосвітні школи за своїми базовими характеристиками дуже різні, серед яких розрізняють: приміські, розташовані в райцентрах і у віддалених населених пунктах, малочисельні, й повнокомплектні з паралельними класами та ін..

Кожна сільська школа має унікальні особливості, що істотно відрізняють її від інших шкіл, визначають її педагогічні можливості, умови, модель навчального процесу та ін. Типи та умови функціонування сільських шкіл також позначаються й на організації профільного навчання, що виходить за межі традиційного підходу. Це зумовлено особливостями наповнюваності класу, ресурсними можливостями, потребами місцевого ринку праці та ін.

Профільне навчання організоване в освітньому окрузі передбачає різні організаційні структури, зокрема:

- професійно-профільні групи (медичного, юридичного, військового економічного) чи іншого спрямування. Такі класи (групи) формуються з учнів, які усвідомлено й стійко визначили свій професійний вибір, свою майбутню професійну кар'єру. У такому класі (групі) весь зміст освіти, передбачений навчальним планом (за винятком факультативів), вивчається класом (групою). Варіативна складова навчального плану наповнюється годинами курсів за вибором, що забезпечують рівень вивчення навчального змісту, необхідний для професійної спеціалізації. Випускники в залежності від рівня знань продовжують навчання у вузах, закладах професійно технічної освіти, коледжах та ін. Їхня підготовка різниться рівнем освіти, що дає право на

продовження навчання;

- предметно-профільні групи (фізико-математичний, природничо-науковий, гуманітарний і та ін.), формуються з учнів, що мають яскраво виражені здібності й інтерес до вивчення ряду споріднених предметів, що охоплює предметну галузь, та необхідні для продовження навчання у вищому навчальному закладі за обраним напрямом;

- групи професійної орієнтації, (рівень початкової професійної освіти). Склад зазначеної групи формується з учнів, які не орієнтовані на продовження навчання у вузі, а свою професію здобуватимуть у системі професійної освіти після завершення шкільного навчання.

Упровадження профільного навчання на засадах мережевої взаємодії вимагає постійного пошуку інноваційних технологій, розвитку культури міжособистісного спілкування, використання нових форм організації освітнього процесу. Зазначені позиції враховувалися в розробленні експериментальної моделі мережевої організації профільного навчання, що проходили перевірку на базі сільських шкіл Івано-Франківської області, опис яких здійснено нижче.

Освітній процес в будується на засадах оновлення традиційних організаційних форм: індивідуальних, групових, колективних, що спричинені новими цілями, завданнями, наповнюються новим змістом та інноваційними, що реалізується як на уроках, так і в позаурочній діяльності, в тому числі й засобами неформальної чи інформальної освіти, що доповнює профільне навчання старшокласників в сільській місцевості.

Отже, організація профільного навчання на принципах мережевої взаємодії створює сприятливі можливості для вибору та використання нових форм здійснення цього процесу, впровадження сучасних технологій, що сьогодні набувають актуальності в контексті стрімкого розвитку комунікацій.

Водночас мережева структура набуває нових характерних ознак, що проявляються внаслідок взаємодії, децентралізації; реорганізації органів управління, перехід від вертикальних до горизонтальних зв'язків; мінімізація впливу ієрархічних принципів управління; посилення внутрішніх та зовнішніх взаємодій; посилення ідей партнерства та кооперації між суб'єктами мережі.

Мережева організація профільного навчання в освітньому окрузі сільської місцевості, як механізм реалізації інтеграційної політики, забезпечує умови для досягнення поставлених цілей, визначає перспективність теорії мережевої взаємодії закладів різного підпорядкування. Освітній округ, як інституційна форма, побудована на засадах взаємодії, успішно використовується для організації профільного навчання і набуває нового значення в умовах реформування освіти в Україні.

2.2. Розвиток суб'єктності мережевої взаємодії в організації профільного навчання

У зв'язку з посиленням суспільних вимог щодо якості профільного навчання, одночасно потребує підвищення відповідальності учителя, учня, батьків, інших зацікавлених сторін як учасників суб'єктної діяльності, що відбувається за умови організації освітнього процесу на засадах взаємодії. Такий підхід сприятиме розширенню та використанню різних форм навчання, стимулюватимуть виконання нових ролей та функцій.

В освітньому окрузі створюються умови для широкого використання організаційних форм для реалізації варіативного компонента навчального плану.

Завдяки взаємодії закладів, впровадження різних форм і змісту навчальних курсів дозволяє зацікавити й активізувати пізнавальну діяльність учнів, проводити майстер –класи, моделювати проекти, інші практики, формуючи необхідні компетентності учнів.

Добір та реалізація оптимальної комбінації навчальних (розвивальних) курсів за вибором учня відповідно до його інтелектуального, емоційного, психологічного, фізіологічного розвитку, вчитель виступає в ролі т'ютора, надаючи допомогу як у виборі напрямку профільного навчання, такі в у вивченні навчальних програм, у вирішенні освітніх проблем.

Розроблення навчальних матеріалів і програм, що передбачають різні форми засвоєння змісту, у тому числі технології індивідуального,

дистанційного, інформального навчання. вчитель здійснює координаційну та консультаційну роботу.

Розробка й реалізація індивідуальної освітньої траєкторії та Оволодіння новими функціями та ролями вчитель та учень на відміну від традиційних дає можливість розширювати варіативність форм організації освітнього процесу учнів старшої школи.

Розширення варіативності форм організації профільного навчання вимагає зміни ролі учасників як суб'єктності, що реалізується в різних педагогічних умовах.

Нова суб'єктність замовника освіти ініціює використання різних типів та форм організації профільного навчання задля повноцінної реалізації навчальних програм, використавши ресурсний потенціал суб'єктів освітнього округу. Замовником освіти виступають: сам учень (батько) на основі своїх освітніх потреб, у тому числі враховуючи потреби ринку праці, розвитку бізнесу, масштаби та динаміку виробничих структур.

Держава, створюючи умови для функціонування освітнього закладу, надає конституційні гарантії, виступає як регулятор попиту та пропозицій.

Важливим суб'єктом освітнього округу стають центри зайнятості/

В умовах істотного розширення діапазону знань учнів на етапі навчання в старшій школі за формами, рівнями, строками (перехід на парадигму навчання впродовж всього життя) традиційна класно-урочна система втрачає свою значущість. В сільській місцевості набуває індивідуальна освітня траєкторія, реалізація якої дає можливість учневі наблизитися до своїх освітніх і професійно орієнтованих цілей індивідуальним шляхом.

Такий підхід дає можливість дещо відійти від традиційного навчання, особливо в частині варіативного компоненту навчального плану, завдяки чого кожний може рухатися своїм освітнім шляхом, використовуючи різні організаційні форми навчання, що відкриває перспективи створення різних моделей організації профільного навчання за рахунок взаємодії та використання освітнього потенціалу різних закладів.

В розробленій нами моделі мережевої організації профільного навчання враховано систему взаємодії суб'єктів освітнього округу, що відбувається на різних рівнях. При цьому загальноосвітній навчальний заклад в середовищі закладів соціокультурної сфери є провідним і стає ініціатором встановлення нових зв'язків для розширення форм організації освітнього процесу.

Зважаючи на те, що основоположним принципом моделі є мережева взаємодія, тому конструкція відображає саме ті суб'єкти, що тим чи іншим чином впливають на організацію профільного навчання. При цьому враховується процес цілевизначення щодо організації профільного навчання, ресурсні можливості нового утворення, рівень взаємодії та ін.

Організація профільного навчання передбачає різні форми, від які залежать від різних чинників та умов, що створені за рахунок взаємодії різних типів закладів: НВК, опорні школи, МНВК, заклади профтехосвіти та заклади іншого підпорядкування.

Узгодження форм організації профільного навчання здійснюється відповідно до правового документа – спільної угоди, в якому чітко визначено функції кожного щодо забезпечення умов для організації профільного навчання, враховуючи наявність відповідних ресурсів. Взаємодія закладів з метою організації профільного навчання ініціюється освітнім закладом, в якому навчаються учні старших класів.

Взаємозв'язок і взаємозалежність учасників освітнього процесу є ключовими принципами моделі, що дозволяє кожному учасникові виконувати певні зобов'язання та ролі, нести частину відповідальності, що передбачені угодою. Це позитивно впливає на підвищення відповідальності, різко знижує фінансові витрати на потреби організації профільного навчання, забезпечує значно ширший доступ та простір для участі в різних формах навчальної діяльності.

Нова роль класного керівника як учасника освітнього процесу, який виконує функції куратора, фахівця-т'ютора, що спільно працює з батьками, представляє інтереси батьків та учнів щодо організації профільного навчання,

контролюючи систему позакласного навчання, участь в різних формах реалізації освітніх програм.

До його обов'язків належить контроль за дітьми в рамках шкільного життя й надання доступу до ресурсів навчання, допомога у виборі форм навчання, інформування батьків і узгодження з ними навчальних програм значущих для учня у виборі профілю та подальшого навчання.

Вчитель – тьютор здійснює також експертні функції щодо оцінки ефективності форм та способів навчання, відповідність їх потребам вихованця. Для цього вчитель повинен володіти набором компетентностей з психології, педагогіки, юриспруденції відносно тих питань, з якими може зіткнутися в рамках відносин учня та інших учасників освітнього процесу.

Нова суб'єктність вузів в співпраці з загальноосвітнім навчальним закладом пов'язана з напрямками індивідуальної освітньої траєкторії майбутнього випускника. Вузи як асоційовані члени освітнього округу створюють в окремих школах центри довузівської підготовки, де сконцентровані навчальні засоби, лабораторії, інформаційні ресурси. Це дозволяє підтримувати тісну співпрацю учнів, батьків, викладацького складу вузу, мотивованих випускників, які мають стійкий інтерес у продовженні навчання.

Аналогічно налагоджується співпраця, використовуються навчальні майстерні у закладах профтехосвіти, які пропонують свої майстерні, навчальні кабінети для учнів, що навчаються в школі.

Налагоджена співпраця з вузами, училищами, коледжами має продовження в стінах школи, де працюють лабораторії, створюються центри, майстерні, дослідницькі й творчі центри для навчання різних груп мотивованих учнів, що дає можливість підвищити якість підготовки до подальшого здобуття відповідних компетенцій відповідно до майбутньої професії.

Нова суб'єктність закладів культурної сфери в профільній підготовці учнів в середовищі освітнього округу .

Традиційне місце у взаємодії закладів освіти відіграють заклади та установи культурної сфери, що відіграють важливу роль в профільному

навчанні та професійному самовизначенні старшокласників, які навчаються в школах сільської місцевості.

Сутність взаємодії полягає у формуванні та розвитку культурно-мистецьких талантів, задатків, якостей, що важливі для учня як для загального розвитку, так і в цілях подальшого здобуття професії.

Здобуваючи додаткову освіту в таких закладах, випускники отримують відповідний документ, що засвідчує про освіту, яка необхідна для вступу до спеціальних закладів. За оцінкою соціологів, більше 2/3 наявних компетентностей люди здобувають поза межами загальноосвітніх навчальних закладів, в інших закладах, в тому числі й у закладах позашкільної освіти, що створенні для індивідуальних потреб. Участь у різних формах активної навчальної діяльності дозволяє набувати знань, навичок, компетентностей, що важливі для подальшого здобуття професійної освіти.

Профільне навчання реалізується також шляхом участі у різних формах позашкільного навчання: гуртках, студіях, клубах, секціях, що організовані при будинках культури, музичних школах, центрах дитячої творчості та ін.

Форми організації занять узгоджуються з загальноосвітнім навчальним закладом, узгоджується з батьками.

Нова суб'єктність органів місцевої влади

Органи місцевої влади набувають нової суб'єктності у структурі освітньої системи, вони наділені повноваженнями та певною відповідальністю за умови навчання.

Органи місцевої влади також є замовниками і учасниками взаємодії, суб'єктами, відповідальними за фінансування закладів, за створення умов для навчання дітей, в тому числі й профільне.

Органи місцевого самоврядування, управління освіти покликані забезпечувати проведення моніторингу результатів профільного навчання, аналізувати його результати, приймати відповідні рішення. За умов взаємодії закладів в аналізі результатів здійснення профільного навчання важливо враховувати вклад та участь в освітньому процесі закладів та установ культури, охорони здоров'я, науки й спорту.

Описана зміна суб'єктності всіх учасників освітнього процесу забезпечує широке розмаїття форм надання освітніх послуг, сприяє розширенню освітнього простору у здійсненні профільного навчання в освітньому окрузі сільської місцевості. В умовах взаємодії освітніх закладів збільшується розмаїття форм та множинність вибору способів профільного навчання, забезпечується гнучка система використання засобів та ресурсів.

Для узгодження гарантій і гнучкості у використанні спільних ресурсів достатніх для організації профільного навчання використовуються як кошти державних субвенцій, так і кошти позабюджетних надходжень для цілей профільного навчання. Вартість навчальної години може оплачуватися за рахунок батьків, добровільних внесків та ін.

Нова суб'єктність системи освіти

Традиційна система освіти побудована за принципом організації навчання у формі урочної системи, стандартно фінансується урок як окрема одиниця оплати праці вчителя.

Сучасний стан розвитку освіти та легалізації варіативних форм здобуття освіти потребує істотних змін та гнучкості у виборі та формуванні індивідуальної освітньої траєкторії, особливо на етапі навчання в старшій школі. Нова суб'єктність системи повинна бути спрямована на забезпечення можливості побудови кожним учнем набору курсів, предметів як найбільш оптимального індивідуального навчання для подальшого здобуття професії та можливостей навчатися впродовж всього життя. Це дозволить ефективно і мотивовано розширювати форми організації навчається, відслідковувати потреби в їх змінах, забезпечувати можливість вбудовувати реалістичні плани щодо подальших рішень щодо вибору подальших професійних орієнтирів.

Зважаючи на інертність системи освіти в особі всіх учасників (педагогів, адміністраторів, батьків і, як наслідок, учнів), необхідно забезпечити умови для узгодженого та результативного поєднання різних форм організації профільного навчання, в тому числі як традиційної (класно-урочної), так і в інших формах навчання у інших закладах за власним вибором.

Кожний батько повинен самостійно обговорити зі своєю дитиною пропоновані можливості й зробити вибір: навчатися у традиційній моделі чи використовувати нові форми.

Кожний освітній округ пропонує форми вибору навчальних програм, вказуючи місце кожного закладу-суб'єкта в організації профільного навчання у вигляді освітньої карти, переліку пропонованих освітніх програм та форм їх реалізації.

Критерієм результативності організації профільного навчання як умови підвищення якості освіти можуть слугувати різні параметри, в тому числі й результати ЗНО, участь в предметних олімпіадах задоволеність учнів, батьків та ін.

Важливою новацією дослідження є обґрунтування нової суб'єктності освітньої системи, яка бере участь в організації профільного навчання, в тому числі участь замовника в цьому процесі.

Розлогість форм організації профільного навчання створюють вибір навчальних програм, дозволить без значних змін та відчутних революцій зберегти традиційні форми навчання й дати можливість розвитку нових. Відсутність інструментарію вибору організаційних форм навчання, розроблених індивідуальних кейсів, набору пропонованих програм дозволяє створити модель мережевої організації профільного навчання зі збереженням конституційних гарантій і посилення відповідальності батьків в процесі забезпечення умов для організації навчання. Тільки співпраця дієва, а не декларована забезпечить динамічні умови для підвищення якості освіти на етапі навчання в старшій школі.

Найбільш помітною зміною стане відсутність границь між видами й рівнями освіти, тому що кожний зможе рухатися по «карті знань» своїми темпами, а будь-який новий крок буде визначатися його потребами. Такий підхід забезпечить умови для мотивованого навчання, посилить гнучкість освоєння нових видів діяльності, що представлені невеликими новими змістовими блоками. Будь-який учень може вибирати маршрут позначений на

освітній карті, може включитися в нову діяльність, освоївши ті чи інші блоки знань.

Контроль за змістом освіти виходить на загальнодоступний рівень, учені різних закладів можуть використати форми навчання, запропоновані «картою знань». Це дозволяє забезпечити належний доступ до навчання відповідно до потреб учня, використовуючи можливості різних освітніх закладів та установ. Виділення коштів на навчання з місцевого бюджету чи використання позабюджетних коштів буде стимулювати упровадження кращих навальних програм, в тому числі й шляхом розвитку дистанційних форм навчання, що доступні учням різних закладів і сіл.

З іншого боку, можуть бути різні програми профільного навчання, що передбачені навчальними планами та потребами учнів.

Паралельно із державними програмами може розвиватися система платних освітніх послуг, що затребувана учасниками взаємодії всіх та узгоджена з батьками та іншими зацікавленими учасниками.

2.3. МОДЕЛЮВАННЯ МЕРЕЖЕВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ОКРУЗІ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

У нашому дослідженні мережева взаємодія розглядається з позиції трьох рівнів, що залежать від різних чинників, включаючи традиційні контакти, зв'язки, способи, процедури організації профільного навчання в освітньому окрузі сільської місцевості, що впливають на підвищення освітніх результатів. В процесі взаємодії розширюються можливості для реалізації навчальних програм, створюються сприятливі умови для вибору варіативних форм профільного навчання завдяки використанню ресурсного потенціалу різних суб'єктів мережі.

Враховуючи теоретичні напрацювання вчених та узагальнені висновки наших досліджень, сформульовано концептуальні складники мережевої взаємодії суб'єктів освітнього округу, серед яких наявність структури, потоки зв'язків, що встановлені на основі партнерства; узгоджена спільна мета, як і

мікро- цілі учасників процесу взаємодії (учнів, вчителів, батьків, представників організацій, установ, товариств та ін.), що залучені до її (їх) реалізації.

Мережеві структури в нашому дослідженні розглядаються в межах об'єднаної територіальної громади та на рівні району як адміністративних територіальних одиниць, а якості елементів мережі виступають загальноосвітні навчальні заклади, заклади культури, спорту, позашкільної освіти та ін., що входять до складу освітнього округу, або лише співпрацюють на договірних засадах, що дає підстави розглядати таке утворення як дворівневу конструкцію.

Мережева структура – освітній округ, як відкрита, активна система, перебуває у постійній динаміці, для якої характерні певні закономірності, що виявлені нами у процесі дослідження:

- мережева структура освітнього округу охоплює соціальні суб'єкти: вчителів, учнів, батьків, заклади культури, позашкільні навчальні закладів та ін. і зв'язки між ними, що постійно змінюються;
- потоки інформацій постійно оновлюються, збагачуються відповідно до потреб учасників освітнього процесу;
- обмін ресурсами забезпечує зростання мотивації до навчання, підвищення якості освітнього процесу;
- розширюється зміст спільної діяльності та зростає рівень інтелектуального потенціалу кожного учасника освітнього процесу у зв'язку з розширенням освітнього простору.
- забезпечується неперервність, наступність і перспективність зв'язків, що встановлюються внаслідок мережевої взаємодії (відповідно до угод, норм, правил, порядку);
- відбувається удосконалення структури, її розширення за рахунок залучення нових суб'єктів;
- у мережевій структурі створюються сприятливі умови для розвитку кожного суб'єкта, як і системи загалом, що не були властиві під час автономного функціонування закладу (поза межами мережевої структури);

- стимулювання взаємодії суб'єктів освітнього округу відбувається завдяки упровадженню інноваційних процесів, що акумулюються в опорній школі чи ресурсному центрі, які доступні для всіх учасників освітнього округу.

Як свідчать аналіз практики, цілі експериментальних моделей організації профільного навчання були сформульовані по-різному, проте мережева взаємодія суб'єктів освітнього округу була провідною у всіх модифікаціях і розглядається як одна із умов досягнення цілей. Це означає, що цільовий компонент мережевої взаємодії орієнтований на забезпечення широкого вибору форм профільного навчання старшокласників.

Серед спільних завдань моделей мережевої організації профільного навчання були: підготовка учнів до повноцінної і ефективної участі в суспільному та професійному сферах життя сучасного суспільства. Розв'язати ці завдання можливо якщо профільна освіта буде забезпечена широкими інформаційними джерелами та можливостями для вибору форм здобуття профільної освіти.

Освітній округ побудований на засадах мережевої взаємодії як структурна одиниця освітньої мережі об'єднаної територіальної громади чи районної освітньої мережі може забезпечити сприятливі умови для профільного навчання, якщо максимально використати можливості зовнішнього і внутрішнього середовища, врахувати стан та якість освітньокультурної інфраструктури, зокрема закладів охорони здоров'я, спорту, виробничих та громадських організацій, що функціонують на території обслуговування.

Для досягнення цілей профільного навчання важливо скоординувати діяльність всіх ланок освітнього округу, врахувати особливості, що притаманні новій системі: множинність елементів, єдність провідної мети прийнятної для всіх елементів, самостійність елементів, врахування досвіду взаємодії та можливостей розвитку нових зв'язків між ними, активність і єдність компонентів структури, сформованість нової системи управління.

Завдяки мережевої організації профільного навчання забезпечується ефективне використання матеріально-технічних ресурсів, посилюється

розвиток комунікаційних зав'язків, розширюються форми профільного навчання.

Зазначене вище свідчить про те, що ідея мережевої взаємодії суб'єктів освітнього округу реалізується як перспективна форма розвитку регіональної освітньої системи, що дозволяє:

- створити кращі можливості для отримання повноцінної освіти, яка відповідає індивідуальним запитам старшокласників, враховуючи сучасні виклики ринку праці, соціальні та економічні тенденції регіонального розвитку виробництва;

- компенсувати слабкі та розвивати сильні сторони кожного із суб'єктів освітнього округу;

- формувати освітнє середовище як активну систему, де значущість кожного індивіда зростає внаслідок взаємодії;

- розширювати форми профільного навчання на основі співпраці та інтеграції із іншими учасниками освітнього процесу.

Таким чином мережева взаємодія суб'єктів освітнього округу нами розглядається як умова підвищення якості профільної освіти на етапі навчання в старшій школі завдяки широкого використання ресурсного потенціалу закладів цього об'єднання, що дозволяє *розширити форми* організації профільного навчання.

Загальний стан системи загальної середньої освіти в нашій країні свідчить про загострення суперечностей між численними вимогами (постановами, вказівками, наказами) державного рівня, які постійно змінюються в залежності від різних обставин, та відсутністю ресурсної бази для їх реалізації. Це детермінує проблему ефективного використання загальноосвітніми навчальними закладами власних ресурсів та пошуку додаткових за рахунок можливостей інших закладів, що функціонують на найближчій території на засадах мережевої взаємодії.

З правової точки зору створення освітнього округу на засадах мережевої взаємодії – це об'єднання, що функціонує на основі чинного Положення про освітній округ (із змінами) і може бути наділений (або не наділений) статусом

юридичної особи. При цьому з'являється ширша можливість спільно використовувати матеріальну та ресурсну базу, проводити спільні проекти, організовувати широку дослідницьку роботу, розробляти та використовувати інноваційні технології навчання та виховання, а в результаті – досягати спільної мети як очікуваного результату.

Функціонування освітнього округу регламентується Положенням про освітній округ (Постанова КМУ від 31 серпня 2016 року № 574 зі змінами), де в п.1 зазначається, що освітній округ немає статусу юридичної особи. Відповідно до нового документа, нова освітня структура створюється з метою концентрації та ефективного використання наявних ресурсів, їх спрямування на задоволення освітніх потреб учнів (вихованців), створення єдиної виховної роботи.

До виконання тих чи інших завдань можуть бути залучені суб'єкти, що не входять до складу освітнього округу, *проте активно сприяють забезпеченню умов для реалізації навчальних програм, організації додаткових освітніх послуг тощо.*

Такі заклади співпрацюючи з суб'єктами освітнього округу створюють можливості для розширення форм профільного навчання шляхом:

- організації міжшкільних курсів за вибором;
- здійснення проектної діяльності за участю учнів різних шкіл;
- проведення спеціальних курсів (надстандартного чи позастандартного змісту,)
- організації практик з навчальних предметів, проведення майстер-класів;
- організації виробничого навчання за різними програмами та ін.

В результаті дослідження нами розроблено концептуальну модель організації профільного навчання на основі теоретичних положень мережевої взаємодії, що проходить апробацію в сільських школах.

Водночас на етапі впровадження моделі виявлено потреби нормативного врегулювання окремих питань, що стосуються співпраці суб'єктів освітнього округу. Зокрема потребують розроблення положення про школу – філію, опорну школу, документи, що узгоджують управлінські функції та ін.

В процесі дослідження нами виявлено, що мотивація мережевих спільнот значно зростає внаслідок добре організованої співпраці орієнтованої на очікуваний результат, на кінцеву мету, яка досягається спільними зусиллями.

Головною метою моделі мережевої організації профільного навчання в освітньому окрузі сільської місцевості передбачено використання освітніх ресурсів для широкого вибору форм профільного навчання в середовищі освітнього округу.

Модель мережевої організації профільного навчання в освітньому окрузі передбачає *деталізацію структури та характеристику суб'єктів взаємодії, представлено палітру форм організації профільного навчання відповідно до потреб старшокласників. Суб'єктами мережевої взаємодії виступають не лише заклади, але й керівники шкіл, органи громадського самоврядування, вчителі, керівники курсів, гуртків, факультативів тощо .*

Серед компонентів моделі виокремлено: опорні школи, ресурсні центри, заклади культури, інформаційні центри, що залучені до організації профільного навчання, система методичних структур; характеристика закладів-суб'єктів, що пропонують набір форм та змісту профільного навчання за певними напрямками.

Опис кожного суб'єкта, який володіє певним набором характеристик, зокрема: ресурсне забезпечення, наявність традиційного досвіду, наявність інтелектуального потенціалу (вчителі, керівники гуртків, керівники курсів та ін.), що забезпечують успіх та досягнення закладу.

Водночас в розробленні моделі враховувалися проблеми та недоліки, що негативно позначалися на якості освітнього середовища, що вимагало пошуку тих компенсаторів, які б мінімізували їх негативний вплив. Особливо це стосувалося тих закладів, які не мали досвіду системної співпраці із зовнішнім середовищем.

Моделювання мережевої взаємодії суб'єктів освітнього округу з метою організації профільного навчання вимагало проведення аналізу мережі підпорядкованих навчальних закладів, закладів культури, фізичної культури і спорту з урахуванням їх кадрового потенціалу та рівня матеріально-технічного забезпечення.

На основі аналітичних матеріалів розроблялися завдання по створенню спільного інформаційного простору, програм спільних дій, формувалася система розподілу та використання ресурсної бази, створювалися управлінські структури. Все це було запорукою підвищення якості освіти старшокласників, підвищення рівня задоволеності та мотивації до подальшого навчання, усвідомленого вибору старшокласниками майбутньої професії.

Ураховуючи те, що процес організації профільного навчання є динамічним, тому вимагає обговорення на рівні всіх педагогічних колективів, які об'єднані спільною метою.

Сучасні інновації в профільній старшій школі можуть бути пов'язані із новим змістом навчання, формами навчання, включаючи дистанційні, індивідуальні, елементи неформального чи інформального навчання, систему консультування та інше, що вимагає підготовки педагогічних кадрів в системі післядипломної освіти.

В контексті нашого дослідження проводилася відповідна робота і з керівниками експериментальних шкіл, зокрема працювали творчі групи, очно-заочні постійно-діючі семінари, що працювали на базі Івано-Франківського обласного ІППО. Під час занять розглядалися технології моделювання інновацій в середовищі освітнього округу, розроблялися презентації варіативних форм організації профільного навчання в освітньому окрузі, організовувалися майстер-класи з розроблення програм впровадження моделі мережевої організації профільного навчання, обговорювалися шляхи та способи використання ресурсної бази закладів соціокультурної сфери, позашкільної освіти в діяльності освітнього округу та ін.

У процесі експериментальної роботи керівники експериментальних шкіл розробляли алгоритми реалізації моделі мережевої організації профільного навчання в практику кожної школи, що вимагало застосування компетентностей як технологічного, так й організаційного характеру, розроблялися угоди, на основі яких узгоджувався зміст співпраці, спільний план дій суб'єктів освітнього округу. Проводилися семінари, майстер-класи з проблем прогнозування масштабності змін в діяльності навчального закладу, з

розроблення проектів спільних рішень, розроблялися стратегії залучення нових суб'єктів до участі в організації профільного навчання, визначалися форми взаємодії (чи їх комбінації) закладів освіти та вузів.

Ми виходимо із того, що мережева взаємодія в організації профільного навчання в освітньому окрузі переважно здійснюється за двома напрямками: перший передбачав об'єднання закладів навколо однієї школи, яка виступає організатором мережевих зав'язків, бере на себе відповідальність за забезпечення ресурсами, здійснює організацію профільного навчання в рамках структури освітнього округу, де центром виступає опорна школа, яка є лідером у забезпеченні освітнього процесу, а інші заклади – співучасники та співвиконавці. Тобто в такій структурі основну роль відіграє опорна школа в комунікації із школами –філіями, що спільно створюють єдиний освітній простір. В школах-філіях в основному здійснюється допрофільна підготовка учнів, проводиться широка профорієнтаційна робота, що допомагає старшокласникам у виборі тих чи інших форм профільного навчання та вектору подальшого самовизначення.

Інший підхід передбачав взаємодію загальноосвітніх навчальних закладів із закладами, що не входять до складу освітнього округу, проте вони мають тісні зв'язки із школою, надають необхідні додаткові освітні послуги, використовуючи власні ресурси в організації профільного навчання. В тісній співпраці з освітніми структурами (вузами, установами культури, спорту, охорони здоров'я, закладами професійно-технічної освіти, центрами зайнятості та ін. Опорна школа забезпечує умови для широкого вибору форм навчання: очно-заочної, дистанційної, індивідуальної та ін. На базі зазначених закладів організовуються гуртки, клуби, секції, дитячі організації та ін. В такому об'єднанні рівноправних закладів відбувається реалізація навчальних програм здійснюється в різних формах.

Мережева взаємодія закладів освітнього округу тісно пов'язана з посиленням здорової конкуренції між його суб'єктами, а також передбачає відхід від традиційного управління до громадсько-державного, забезпечуючи участь широких кіл громадськості в цьому процесі.

В освітньому окрузі як мережевій структурі, цілісність забезпечується єдністю мети спільної діяльності орієнтованих на її досягнення. Така структура у порівнянні з традиційною відрізняється характерними властивостями чи ознаками (Таблиця).

Таблиця

Порівняльна характеристика ознак мережевої та ієрархічної структури

<i>Напрями взаємодії</i>	<i>Традиційний (ієрархічний) тип взаємодії</i>	<i>Мережева взаємодія</i>
Нормативно правові	Нормативні взаємостосунки	Стосунки договірні , партнерські
Комунікативні	регламентовані	Багатоканальні зв'язки, відкриті, доступні
Організаційні	Ієрархічно підпорядкована	Рівноправні, партнерські
Функціональні (відповідальність за взяті зобов'язання)	Індивідуальна відповідальність за результати	Колективна відповідальність перед суб'єктами спільної діяльності
Ресурсні Механізми розподілу ресурсів	Внутрішні (освітнє середовище і ресурси окремого ЗНЗ)	Зовнішні (середовище і (ресурсне забезпечення закладів освітнього округу)
Управлінська структура і	Визначається складом одного навчального закладу відповідно до нормативних документів	Визначається закладами, що входять в освітній округ чи співпрацюють на добровільних засадах

Враховуючи властивості структури мережевої взаємодії, можна представити три типи, що реалізуються освітньому окрузі з метою варіативної організації профільного навчання, що розглядаємо як внутрішня, зовнішня і цільова.

Структура організації профільного навчання побудована на внутрішньошкільній взаємодії

Загальноосвітній навчальний заклад (універсальний профіль)	
Уроки стандарту	Курси за вибором (варіативного

	компоненту)
--	--------------

Заняття з позакласної навчальної діяльності в межах школи (гуртки, клуби, об'єднання тощо)	Спеціальні курси, факультативи, проекти та ін.
--	--

Внутрішня взаємодія передбачає розвиток та активне використання шкільного середовища окремого навчального закладу, забезпечує умови для максимального використання його ресурсів та варіативних форм навчання, що здійснюються в окремому навчальному закладі.

Структура організації профільного навчання побудована на зовнішній взаємодії

Опорна школа (різнопрофільна школа)	
Держаний стандарт (урочна форма навчання)	
Позакласна навчальна діяльність за участю інших закладів	Спеціальні курси , факультативи, гуртки тощо

Програми позашкільної освіти (студії, гуртки, секції та ін) , за участю закладів, що не входять до складу ОО.	Курси допрофесійної підготовки (за участю МНВК, закладів профтехосвіти)	Курси , гуртки, індивідуальні плани (організовані за участю закладів-суб'єктів)
---	--	---

Зовнішня взаємодія за своєю сутністю близька до традиційної, що відображена в діяльності освітнього округу як окремої одиниці і функціонує з метою розширення освітнього простору, завдяки використанню ресурсної бази навчальних закладів, установ та організацій, що функціонують на території села, громади чи району.

Структура організації профільного навчання побудована на цільовій взаємодії

Опорна школа

(однопрофільна школа) (цільова підготовка до подальшого навчання у ВУЗ і)	
Уроки(стандарт, інваріативний складник)	Курси за вибором (варіативний складник)

Позакласна навчальна діяльність в спрямована на профіль подальшого	Спеціальні курси, факультативи відповідно до індивідуальної освітньої траєкторії
---	--

Заклади позашкільної освіти (очно-заочні курси, майстер- класи, дистанційні заняття, курси за профілем тощо.)	Курси цільової допрофесійної підготовки	Вищі навчальні заклади, курси довузівської підготовки
---	--	---

Професійно орієнтовані програми, курси, проекти тощо за участю різних закладів
--

Прикладом цільової взаємодії є залучення вищих навчальних закладів чи закладів системи профільної освіти щодо підготовки старшокласників до вступу до конкретних вищих навчальних закладів за певною спеціальністю.

Забезпечується участь викладацького та педагогічного персоналу до реалізації програм профільного навчання, використання їхньої матеріально ресурсної бази у підготовці старшокласників до подальшого навчання в цих закладах, здійснюється первинна підготовки до оволодіння професією. Спільна діяльність закладів орієнтована на конкретний профіль передбачає також різні рівні підготовки до оволодіння професією (до подальшого навчання в професійному ліцеї та вузі).

Проте , як і будь-яка інша форма організації освітньої діяльності має свої переваги та недоліки, аналіз яких відіграє важливу роль в побудові мережі та її успішного функціонування.

Серед переваг мережевих структур, що залучені до організації профільного навчання належать такі:

- підвищується змагальність та творча конкуренція суб'єктів освітнього процесу;
- зростає інтенсивність інформаційних потоків та їх використання;
- зростає доступ до нових технологій, розширюється комунікаційні зв'язки;
- забезпечується ширший доступ до ресурсів, що перебувають у власності учасників мережі;
- скорочення витрат на придбання окремих засобів навчання;
- зростає ефективність розстановки педагогічних кадрів;

Перевагою є й те, що мережеві структури засновані на горизонтальних зв'язках, створюють ефект синергії, який неможливо досягти, за умов автономного функціонування.

До негативних чинників розбудови мережевої взаємодії в організації профільного навчання виокремлено наступні:

- зниження ефективності спільної діяльності партнерів при відсутності чіткої консолідації цілей;
- відсутність правового врегулювання щодо розподілу функцій та відповідальності;
- недосконалість розроблених механізмів та процедур прийняття спільних рішень, контролю та моніторингу ефективності взаємовідносин.

Як свідчать результати дослідження, в експериментальній моделі мережевої організації профільного навчання керівники загальноосвітніх навчальних закладів перевагу надавали таким її компонентам як: інформаційному, управлінському, моніторинговому.

Інформаційний блок передбачав забезпечення контенту щодо змісту, видів та форм профільного навчання, процедур та шляхів отримання додаткових освітніх послуг, наявність та якісний склад педагогічного персоналу, можливості ресурсного забезпечення освітньої мережі, банк даних щодо змісту та форм позакласної та позашкільної роботи та ін.

Управлінський блок охоплював процедури організації цілісного освітнього простору, комплексного планування спільної діяльності структур мережі,

розроблення пакету документів організаційного характеру (угоди, накази, розпорядження та ін.) з визначенням місця, ролі, відповідальності кожного за взяті зобов'язання.

Моніторинговий блок, представлено узгодженими критеріями оцінки результатів організації профільного навчання, якості освітнього процесу, процедур виміру рівня задоволеності формами та результатами навчання старшокласниками, оцінка результатів профільного навчання їхніми батьками тощо.

Не зважаючи на те, що у практичному моделюванні мережевої організації профільного навчання в освітньому окрузі одні керівники надавали перевагу управлінському блоку інші інформаційному, проте спільними були завдання, що стосувалися ефективного використання ресурсної бази, кадрового та науково-методичного забезпечення.

Не залишався без уваги й діагностичний блок завдань, якими передбачено врахування рівня готовності старшокласника до вибору профільного навчання та його форм, як і готовність педагогів працювати в умовах довіри, тісного зв'язку з учнями та батьками та спільної відповідальності за результати навчання. Організатором і координатором злагодженої продуктивної спільної діяльності суб'єктів освітнього округу є керівник загальноосвітнього навчального закладу та його готовність до взаємодії.

Як стверджує О.Ф.Брискіна, результативність взаємодії закладів освітньої мережі залежить від рівня оволодіння керівниками відповідного набору компетентностей, серед яких: вміння оцінювати актуальність проблеми, що висувається для спільного вирішення; синхронізація та узгодженість спільних дій керівників закладів, орієнтованих на успішне досягнення поставленої мети [4].

У процесі дослідження успішність реалізації моделі мережевої організації профільного навчання визначалася рівнем мотивації суб'єктів освітнього округу до спільної діяльності, в тому числі й старшокласників, як здобувачів освіти; станом системи комунікацій, варіативністю форм профільного

навчання, рівнем задоволеності навчальними досягненнями (учнями, батьками) на етапі здобуття профільної освіти.

Отже, реалізація теорії мережевої взаємодії в організації профільного навчання в освітньому окрузі сільської місцевості є одним із напрямів модернізації освіти в сільських регіонах України. По – перше теорія мережевої взаємодії перевірена на практиці освітніх округів демонструє вихід за рамки традиційного, шкільного навчання, орієнтує суб'єктів освітнього округу на оптимальне використання освітніх можливостей кожного. По – друге впровадження ідей мережевої взаємодії дає можливість підвищувати рівень зав'язків між суб'єктами освітнього процесу, використовувати їхні можливості для розвитку кожного учасника цього процесу. По – третє, мережева взаємодія створює умови для розширення варіативності форм профільного навчання в архітектурі освітнього округу, збагачує освітній простір старшокласників, поліпшуючи умови для здобуття профільної освіти.

Зазначені позиції були враховані у побудові концептуальної моделі мережевої організації профільного навчання, яка набувала певних модифікацій процесі адаптації до регіональних умов функціонування кожного експериментального загальноосвітнього навчального закладу.

Зважаючи на те, що профільне навчання є одним з ключових напрямків модернізації й удосконалення системи регіональної освіти, мережева взаємодія є реальним поступом в планомірному оновленні навчання в старшій школі, що орієнтована на розвиток індивідуальних інтересів, нахилів і здібностей старшокласників. Засобами мережевої взаємодії найповніше вдається реалізувати принципи варіативності в організації навчання, створити сприятливі умови для професійного самовизначення та подальшого навчання старшокласників.

Список використаних джерел II розділу

1. Адамский А.И. Организация сетевого взаимодействия общеобразовательных учреждений, внедряющих инновационные образовательные программы, принимающих участие в конкурсе на

государственную поддержку / под ред. Адамского А.И. - М.: Эврика, 2006.– 68с.

2. Ансель К. Мережевий інституціоналізм / Кріс Ансель // The Oxford Hand book of Political Institutions – [переклад В. Андрусів]; - Oxford University Press, 2006 – 816 с.

3. Алексеев В.Н. Сетевое взаимодействие субъектов образовательной деятельности как условие формирования гражданской компетентности обучающихся // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 6.;

4. Брыскина О.Ф. Моделирование сетевого взаимодействия при подготовке тьюторов дистанционных процессов. Электронный ресурс [http// www. Ito.su/ 2003/X/X-0-3106.html](http://www.Ito.su/2003/X/X-0-3106.html)

5. Коваль В.В. Мережева форма організації міжфірмових відносин:соціально-економічна сутність та перспективи розвитку/ Економічні інновації. Випуск 49. 2012 С 127-138..

6. Посохина Елена Владимировна. Педагогические условия формирования у школьников теоретического отношения к окружающей действительности : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 : Белгород, 2000 – 279 с.

7. Райсс М. Границы «безграничных» предприятий: перспективы сетевых организаций / Михаэль Райсс // Проблемы теории и практики управления. – 1997. – №1. – С. 92-97.

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ УПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ МЕРЕЖЕВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ОКРУЗІ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

3. 1.Організація експериментальної роботи на базі освітніх округів сільської місцевості

Проектуючи моделі мережевої організації профільного навчання в освітньому окрузі, керівники опорних експериментальних закладів виходили з наявних умов, особливостей регіону, ресурсної бази та ін.

З огляду на це змістовною є модель мережевої організації профільного навчання в навчально-виховному об'єднанні “Манявський освітній округ”, розташованому в гірській місцевості на Богородчанщині (Додаток 3).

В основній школі (8–9 кл.) здійснюється допрофільна підготовка. Учні поглиблено вивчають окремі предмети: історію, українську мову, математику, трудове навчання та ін.

Старша школа функціонує як профільна: технологічний та природничо-математичний профілі. За рахунок варіативної складової уведено: основи християнської етики, орфографічний практикум, фінансова грамотність. Додатково виділено години на вивчення математики, української та англійської мов.

У межах Манявського освітнього округу функціонує міжшкільний навчально-виробничий комбінат, на базі якого випускники оволодівають професіями: “Оператор комп’ютерного набору”, “Агент з організації туризму”, “Водій автотранспортних засобів категорій “А”, “В”, “С”.

До послуг учнів широка мережа гуртків, курсів за вибором, факультативів, що формуються з урахуванням їхніх запитів та потреб.

У творчих пошуках оптимальної моделі мережевої організації профільного навчання керівники навчально-виховного об'єднання “Отинійський освітній округ активної спільноти” (Ресурсний центр) Коломийської районної ради, до складу якого входять 2 опорні навчальні заклади (Отинійська, Лісно-Хлібичинська школи I–III ступенів), 4 загальноосвітні школи I–III ступенів, 3 – I–II ступенів, 1 – I ступеня, 1 художньо-ремісничка школа, ДНЗ “Веселка” (Додаток 4).

Упродовж 2014–2015 року колективами закладів було опрацьовано відповідну науково-методичну літературу з організації профільного навчання в умовах освітнього округу в сільській місцевості. Вивчено та проаналізовано навчально-матеріальну базу школи, кадровий потенціал, запити батьків та учнів

– учасників освітнього округу, визначено профіль навчання (філологічний), розроблено структурно-описову модель профільного навчання, завдання та напрямки їх реалізації, робочий навчальний план з ефективним залученням годин варіативної складової, розподілено функціональні обов'язки (дирекція, психологічна служба, педагог-організатор), внесено зміни в стратегічне й тактичне планування.

Виходячи з місії, мети та завдань навчально-виховного об'єднання, робота педколективів була спрямована на створення умов, у яких могли б себе реалізувати всі учасники навчально-виховного процесу.

Важливе значення надавалося навчально-методичному забезпеченню педагогічного процесу як важливій умові ефективного впровадження нової моделі школи-ресурсного центру. До послуг учня створено спеціалізовані кабінети для вивчення предметів та курсів за вибором.

Забезпечено рівний доступ до інформаційних ресурсів усіх учасників навчально-виховного процесу. Здійснено відбір навчальних планів та програм, які відповідали б змісту освіти інноваційної школи. З метою забезпечення наступності та якості загальної середньої освіти у школі здійснюється допрофільна підготовка. Задовольнити потреби учнів і їх батьків педагогічний колектив Отинійського опорного закладу намагається шляхом включення факультативних курсів у варіативну складову навчального плану («Практикум з правопису», «Малі та середні жанри художньої прози у світовій літературі XIX–XX ст.», «Готуємось до ЗНО», «Лексико-граматичний практикум з англійської мови», «Стилістика сучасної української мови», «Основи теорії літератури», «Орфографічний практикум», «Мовленнєвий етикет», «Літературна мозаїка»).

Важливою умовою ефективної роботи школи – ресурсного центру – є формування творчого педагогічного колективу. Адміністрацією проведено діагностику психологічної готовності педагогів до здійснення інноваційної діяльності. На її основі розроблено структуру науково-методичної роботи, що дозволяє активізувати творчу роботу усіх педагогів закладу. Створено творчі

групи для вироблення змісту, методики, технологій та засобів навчально-виховної діяльності.

Методична робота спрямована на підвищення навчально-виховного процесу на основі використання сучасних комп'ютерних технологій: впровадження профільного навчання в структуру старшої школи, вдосконалення професійної компетентності педагогічних працівників

Учителі впроваджують інноваційні технології, зокрема, інтерактивне, інтегроване, проектне навчання, технологію особистісно орієнтованого уроку, розвитку критичного мислення тощо, що сприяють формуванню предметних та ключових компетентностей учнів, життєствердного образу світу. Перелічені технології інтегруються у класно-урочну систему навчання, включаються у систему традиційних та нетрадиційних уроків, що сприяє підвищенню ефективності навчально-виховного процесу, участі у предметних олімпіадах та конкурсах з української та іноземних мов, МАН у напрямках “Іноземна мова” (кер. Матковська Г. Є.) та “Світова література” (кер. Войтанович Г. І.).

Висока кваліфікація та творчий підхід до організації навчального процесу педагогами є запорукою здобуття учнями школи не тільки якісних знань з основ наук (95% випускників школи щороку стають студентами вищих навчальних закладів України IV рівня акредитації), а й перемог на предметних олімпіадах та різноманітних конкурсах, високим рівнем здачі ЗНО з української мови випускниками школи.

Цінним у діяльності Отинійської опорної школи як ресурсного центру є і те, що заклад є творчою лабораторією для педагогів шкіл – суб'єктів освітнього округу, які долучаються до різних форм науково-методичної роботи (семінарів, практикумів, методичних об'єднань, майстер-класів тощо).

2015 рік став визначним для Підмихайлівської загальноосвітньої школи I–III ступенів Калуської районної ради, реорганізованої у Підмихайлівський навчально-виховний комплекс.

Зміст профільного навчання у закладі охоплює навчальні предмети, що передбачені навчальним планом, та курси за вибором, факультативи, індивідуальні заняття, мережу гуртків відповідно до нахилів та потреб учнів.

Розроблено карти освітніх послуг закладів – суб'єктів округу: Підмихайлівської школи I–III ступенів, міжшкільного навчально-виробничого комбінату, Войнилівського ЦДЮТ, Підмихайлівської школи мистецтв (Додаток 5).

Прогностичні моделі мережевої організації профільного навчання розроблені та схвалені до апробації в навчально-виховних об'єднаннях “Турківський освітній округ партнерської взаємодії” Коломийської районної ради, “Тишківський освітній округ” та “Чернелицький освітній округ” Городенківської районної ради (Додатки 6, 7, 8).

Питання організації профільного навчання в освітньому окрузі сільської місцевості висвітлюється на сторінках регіональних видань, збірників науково-практичних конференцій, курсових заходах.

Висновки

Застосування мережевої взаємодії в організацію профільного навчання дозволило:

- створити мережеву систему профільного навчання на основі варіативності форм його реалізації;
- максимально й ефективно використовувати матеріально-технічну й методичну базу освітнього округу, його суб'єктів щодо організації профільного навчання;
- забезпечити допрофільну підготовку, профільне навчання та професійне самовизначення учнів відповідно до їх інтересів, запитів та потреб;
- оптимізувати координацію навчальних планів, що реалізуються в освітньому окрузі;
- залучити учнів до активної проектної та пошуково-дослідницької діяльності за програмами профільного навчання;
- забезпечити широкий вибір форм додаткової освіти через ефективне використання навчальних ресурсів всіх учасників освітнього округу.

Вивчення педагогічних умов організації профільного навчання в освітніх округах сільської місцевості свідчить і про проблеми, що потребують пошуку шляхів їх вирішення у подальшій дослідно-експериментальній роботі.

3.2 МОДЕЛЬ МЕРЕЖЕВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В МАНЯВСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ОКРУЗІ

Впровадження профільного навчання є необхідною передумовою створення мережевої співпраці навчальних закладів, що дає можливість школам у сільській місцевості отримати рівний доступ до якісної освіти. Якщо будуть реалізовані програми профільного навчання, то це дасть можливість учням вибрати певний профіль та професійно самовизначитись. А також організувати експериментальні педагогічні майданчики з упровадженням різних форм і технологій навчання, застосувати ефективні форми допрофільної підготовки учнів основної школи з урахуванням їх індивідуальних особливостей, здібностей та інтересів (Додаток 1).

У гірській частині Богородчанського району знаходяться школи з приблизно однаковою кількістю учнів у 10-11 класах, але кількість класів не дозволяє повноцінно кожному суб'єкту забезпечити учням рівний доступ до якісної освіти в частині вибору профілю навчання. Для мережевої організації профільного навчання в Манявському НВК, Бабченському НВК та Марківській ЗОШ I-III ступенів може бути організоване профільне навчання в опорних школах за профілем, який відповідає, насамперед, матеріально-технічній базі викладання предметів за вибором, накопиченому досвіду навчального закладу щодо організації навчання певного профілю у старшій школі, кадровому потенціалу, запитам батьків і бажанням учнів (Додаток 2).

У Манявському НВК створені належні умови для технологічного та географічного профілів, які дають можливість учням на базі навчального закладу отримувати первинну професійну підготовку за напрямками: водій категорії «В», «С», оператор комп'ютерного набору 4 розряду, агент з організації туризму, так як вони ліцензовані згідно з чинним законодавством. У Марківській ЗОШ є достатня можливість для організації природничо-математичного напрямку, а саме: математичного й фізичного профілів та філологічного напрямку (профіль іноземної філології). На базі Бабченського НВК моделюється організація профільного навчання: української філології та історичний профіль. У даних закладах створена система допрофільної

підготовки через класи з поглибленим вивченням предметів, курсів за вибором, факультативів та гурткової роботи.

У Манявському НВК, опорному закладі навчально-виховного об'єднання “Манявський освітній округ” розроблено та запроваджено модель мережевої організації профільного навчання, а також основні напрямки і форми допрофільної підготовки й профільного навчання на основі аналізу педагогічного потенціалу школи, методичних ресурсів, діагностики профільних інтересів учнів та їх батьків за допомогою анкетування, співбесід; формування плану та розкладу курсів за вибором, факультативних занять, проведення профорієнтаційної роботи, моніторингу навчальних результатів школярів.

Так, учні 8-9 класів вивчають поглиблено географію та трудове навчання. З метою розвитку пізнавальних здібностей дітей упроваджується система спецкурсів та групових занять (як елементи допрофільного навчання). Школярам пропонуються курси за вибором: “Креслення”, “Освіта сталого розвитку», виділено додаткові години на поглиблене вивчення географії та трудового навчання. Учні даних класів задіяні в шкільних гуртках, що пов'язані з даними предметами: “Шкільне лісництво”, “Юний гідролог”, “Юні екологи”, туристично-краєзнавчий та “Основи програмування”. Також школярі закладу активно займаються у гуртках, наданих суб'єктами освітнього округу:

- Івано-Франківський обласний дитячий центр туризму і краєзнавства учнівської молоді – “Історико-краєзнавчий”;
- Солотвинський Будинок школяра – “Історико-краєзнавчий”;
- Солотвинська музична школа – учні 2-9 класів.

Старша школа функціонує як профільна, з поглибленим вивченням окремих предметів відповідно до профілю. Головним завданням є формування в учнів здатності до усвідомленого вибору майбутньої професії, розвиток загальнотрудова та професійно важливих якостей. Навчальні плани складені відповідно до профілю. Для того, щоб допомогти учням із вибором професії, у закладі діють гурток початкового технічного моделювання та фізико-технічний при Богородчанському районному центрі науково-технічної учнівської молоді; введено курс за вибором “Фінансова грамотність”. Традиційними є трудові

десанти з благоустрою приміщення та території навчально-виховного комплексу, виховні години “Умій учитися, щоб уміти трудитися», «Підліток і праця», «Моя майбутня професія» та ін. Навчальні плани напрямків профільності та професійної підготовки виносяться на засідання ради школи (Додаток 3).

Як зазначено в Національній доктрині розвитку освіти в Україні, одним із пріоритетних напрямів державної політики є підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та запровадження інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці. Тому організація методичної роботи в освітньому окрузі спрямована на професійний розвиток педагога. Учителі школи залучені до моделювання педагогічних ситуацій, проведення самоаналізу діяльності, оволодіння інноваційними методами й технологіями соціально-педагогічного партнерства між фахівцями різного профілю (педагог, психолог, класний керівник), інтерактивними формами навчання, складання програми саморозвитку.

Центром науково-методичної роботи в закладі є методичний кабінет, на базі якого функціонує методична рада. Структура методичної роботи включає колективні, групові та індивідуальні форми. Весь педагогічний колектив працює над реалізацією науково-методичної проблеми “Формування готовності педагога до організації профільного навчання в умовах функціонування освітнього округу” (Додаток 4). Для педагогів закладів-суб’єктів освітнього округу передбачено проведення Інтернет-конференцій, відкритих уроків, on-line консультацій тощо.

Створено раду керівників кафедр профільних класів у складі: вчителів-предметників профільних класів, керівників методоб’єднань, класних керівників та адміністрації школи.

Учителі закладу брали участь у роботі шкільних та районних методичних об’єднань, постійно діючих семінарів, проводять відкриті уроки для слухачів курсів при Івано-Франківському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти.

На базі Манявського НВК проводилися семінари районного рівня (семінар вчителів Захисту Вітчизни) та педагогічні практики слухачів курсів основ здоров'я та інформатики, а також обласного – методистів РМК з теми: “Використання програмно-цільового підходу в діяльності методичного кабінету”.

7 травня 2015 року на базі Манявського НВК відбувся спільний обласний семінар директорів загальноосвітніх навчальних закладів, які долучилися до експериментальних досліджень, та директорів міжшкільних навчально-виробничих комбінатів з теми: “Концептуально-методичні засади організації профільного та професійно-технологічного навчання старшокласників в умовах освітнього округу”. На даному семінарі була представлена презентація моделі мережевої організації організації профільного навчання в Манявському освітньому окрузі. У червні 2016 року проведено обласний семінар директорів експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів та опорних навчальних закладів освітнього округу Богородчанського району з теми: “Реалізація моделі профільного навчання в практиці освітнього округу”.

Проведено Всеукраїнський семінар-нараду директорів обласних еколого-натуралістичних центрів. Директор школи відзначений подякою за вагомий внесок у забезпеченні розвитку позашкільної освіти та активну життєву позицію з охорони навколишнього середовища серед молоді.

У травні 2017 року директор школи Білусяк Б. В. взяв участь у Міжнародній науково-практичній конференції “Інформаційні технології та комп'ютерне моделювання”, на якій виступив з доповідями “Інформаційна технологія моніторингу якості загальноосвітнього закладу” та “Інформаційні технології в діяльності керівника навчального закладу”.

Для оптимальної організації мережевої організації профільного навчання у школі кабінети профільних предметів забезпечені комп'ютерами, під'єднані до мережі Інтернет, у вчителів створені блоги, через які вони поширюють свій передовий педагогічний досвід. За кошти обласного та державного бюджету придбано шкільний автобус, який здійснює перевезення учнів до Манявського НВК і Марківської ЗОШ I-III ступенів.

Аналіз результативності допрофільної підготовки та профільного навчання за 2015–2016 н.р. свідчить:

- по-перше, рівень навченості учнів з профільних предметів значно вищий від звичайних класів;
- по-друге, учні з класів допрофільної підготовки та профільного навчання є переможцями районних та обласних олімпіад. Так, вже другий рік перші та другі місця на районній олімпіаді з інформатики, інформаційних технологій, географії, трудового навчання, основ християнської етики, на обласній олімпіаді з географії та основ християнської етики;
- по-третє, прослідковується позитивна тенденція вступу випускників профільних класів до ВНЗ за профілем навчання;
- по-четверте, узагальнені результати здачі ЗНО з профільних предметів.

Керівництвом закладу видаються накази: “Про організацію допрофільного та профільного навчання”; “Про моніторинг вступу випускників у ЗНЗ відповідно до профілю”, “Про стан викладання, рівень навчальних досягнень учнів в до профільних та профільних класах”.

Розклад уроків складено з дотриманням педагогічних, санітарно-гігієнічних вимог та з урахуванням особливостей системи профільного навчання. Він погоджений із профспілковим комітетом школи та затверджений директором НВК. Є розклад роботи факультативів, курсів за вибором, гуртків, графік проведення контрольних робіт.

Джерелами формування кошторису навчально-виховного закладу є:

- кошти бюджету, що надходять у розмірі, передбаченому нормами фінансування освіти для забезпечення навчального процесу в обсязі Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти;
- кошти, отримані від надання платних послуг;
- прибутки від здавання в оренду приміщень, споруд, обладнання;
- благодійні грошові внески і пожертвування підприємств, установ, юридичних і фізичних осіб, в т.ч. батьками учнів.

Про результативність діяльності Манявського НВК як опорного навчального закладу свідчать результати моніторингу навчальних досягнень учнів, їх участі у предметних олімпіадах, конкурсах тощо (Додатки 5, 6, 7).

Впровадження мережі профільного навчання в навчальних закладах Манявському НВК, Марківській ЗОШ I-III ступенів, Бабченському НВК позитивно впливає на навчально-виховний процес, підтверджує економічну ефективність функціонування навчальних закладів, націлює на зосередженість по напрямках і профілях навчання, поліпшує доступ усім бажаючим до якісної освіти. Запровадження постійного моніторингу результатів і змін, що будуть відбуватися у системі співпраці навчальних закладів, розробка і реалізація комплексної програми розвитку профільного навчання через мережеву співпрацю однотипних навчальних закладів, побудова цільового проекту дають можливість при мінімальних фінансових вкладеннях, використовуючи наявну базу, утвердити нову педагогічну систему, що буде сприяти досягненню позитивних результатів. Все це буде спрямовано на розвиток системи освіти громад, які однозначно будуть утворені, педагогічної системи кожної із шкіл, посилення зв'язків із зовнішнім оточенням.

Додаток 1

Карта співпраці Манявського освітнього округу із закладами суб'єктів

Додаток 2

Структура співпраці Манявського освітнього округу із

закладами суб'єктів партнерів

Управління освіти, молоді та спорту Богородчанської РДА

Манявська сільська рада

Дошкільна освіта

Туристсько-краєзнавча
та пошукова робота
Охорона життя і здоров'я

Манявський НВК
***«Школа життєвого гарту»* - опорний заклад**

Загальна середня освіта

Духовний розвиток особистості

Професійно-технічна освіта

Позашкільна освіта

Естетичне виховання

Екологічна освіта

Додаток 3
**Модель організації профільного навчання в Манявському
освітньому**

окрузі

Додаток 4

Структура науково-методичної роботи Манявської опорної

школи

Індивідуальні форми

Колективні форми

Групові форми

Початкових класів
та вихователів
Української мови і літератури

Математики та інформатики
Суспільного циклу

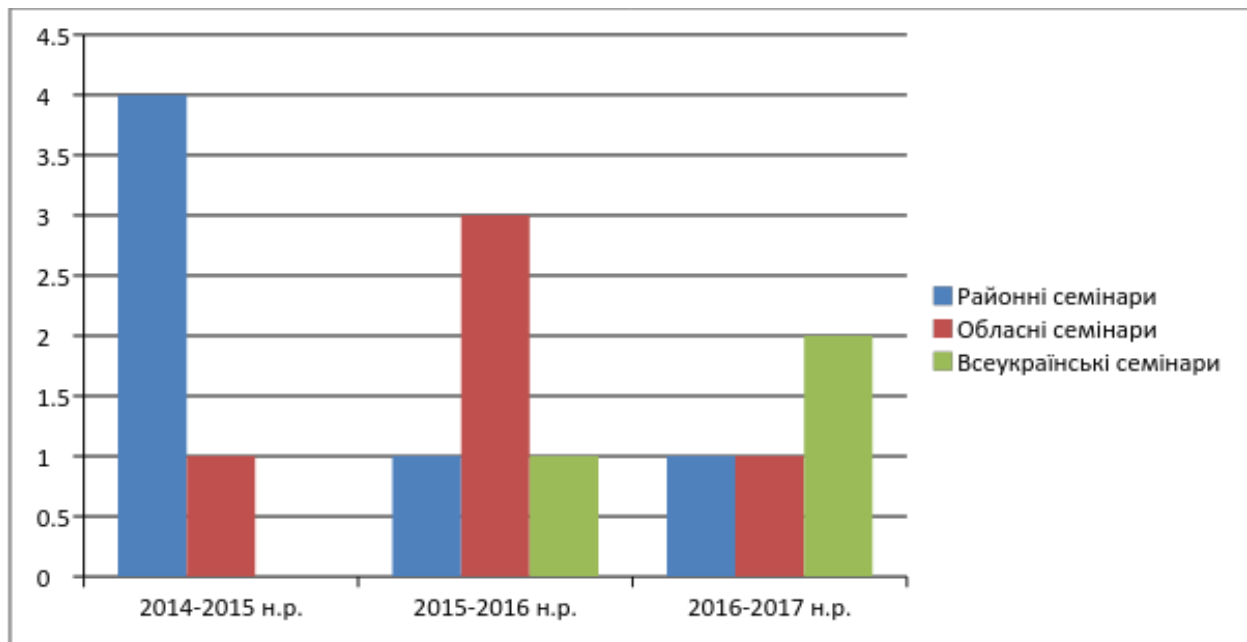
Фізичного виховання та Захисту Вітчизни
Предметів природничого циклу

Предметів художньо-естетичного циклу
Зарубіжної літератури

Іноземної філології
Трудового навчання

Роки	Районні семінари	Обласні семінари	Всеукраїнські семінари
2014-2015 н.р.	4	1	0
2015-2016 н.р.	1	3	1
2016-2017 н.р.	1	1	2

Додаток 5

Додаток 6

Моніторинг участі учнів у предметних олімпіадах

	2014-2015 н.р.		2015-2016 н.р.		2016-2017 н.р.	
	II етап	III етап	II етап	III етап	II етап	III етап
	призери	учасники	призери	учасники	Призери	учасники
Математика	1		1			
Інформатика	1	1	2	2	2	1
Інформаційні технології	1	1	2	2	2	1
Географія	2		2	1	2	
Правознавство					1	
Історія						
Фізика					1	
Хімія			1			
Біологія	1				1	
Англійська мова					1	
Українська мова та література	1		1		1	
Економіка						
Екологія	1		1			
Технічна праця					1	
Обслуговуюча праця	1		2	1	2	
Основи	1	1	4	2	6	2

християнської етики						
Креслення					1	
ВСЬОГО призерів	10	1	16	3	21	2

Додаток 7

Моніторинг участі учнів у конкурсах

Роки	Міжнародний математичний конкурс "Кенгуру"	Всеукраїнський конкурс з англійської мови "Гринвіч"	Всеукраїнський конкурс з інформатики "Бобер"	Всеукраїнський конкурс "Колосок"	Всеукраїнський конкурс "Геліантус"	Всеукраїнський конкурс "Соняшник" Укр. мова	Всеукраїнський конкурс "Соняшник" зарубіжна л-ра	Всеукраїнський конкурс "Лелека"	Всеукраїнський конкурс "Мультистест"	Телечемпіонат "Ігри розуму"
2014-2015 н.р.	90	55		92						
2015-2016 н.р.	90	55	22	92						
2016-2017 н.р.	90	35	53	56	43	20	41	19	18	II місце

3. 3 .МОДЕЛЬ МЕРЕЖЕВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ОТИНІЙСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ОКРУЗІ – РЕСУРСНОМУ ЦЕНТРИ

Мережева взаємодія є найбільш сучасною і ефективною формою суспільної активності, пов'язаної з особливістю педагогічного процесу у сільській школі. Враховуючи той фактор, що у сільській місцевості, за відсутності учнів для формування класу, профільне навчання реалізується у різних формах та їх поєднаннях (індивідуального навчання, у формі екстернату, дистанційного навчання, очно-заочній формі та ін.), освітній округ забезпечує ширші можливості і для колективних форм навчання.

В умовах освітнього округу, що функціонує на базі Отинійської ЗОШ I-III ступенів як ресурсного центру, діюча модель організації профільного навчання, побудована на основі мережевої взаємодії. Специфіка даної моделі полягає в тому, що в умовах сільського регіону зони розселення характеризуються високим ступенем автономності, структурованості, що істотно впливає на умови функціонування закладів освіти, які різняться за різними характеристиками та особливостями.

Склад суб'єктів Отинійського освітнього округу (ресурсного центру)

Отинійська опорна школа:

- Отинійська ЗОШ I-III ступенів – філологічний профіль;
- Грабицька ЗОШ I-II ступенів – допрофільна підготовка;
- Угорницька ЗОШ I-II ступенів – допрофільна підготовка;
- Голосківська ЗОШ I-II ступенів – допрофільна підготовка;
- Отинійський дошкільний навчальний заклад «Веселка» – дошкільна підготовка;
- Отинійська художньо-ремісничка школа – естетичний розвиток;
- Отинійська дитяча музична школа – естетичний розвиток.

Ліснохлібичинська опорна школа:

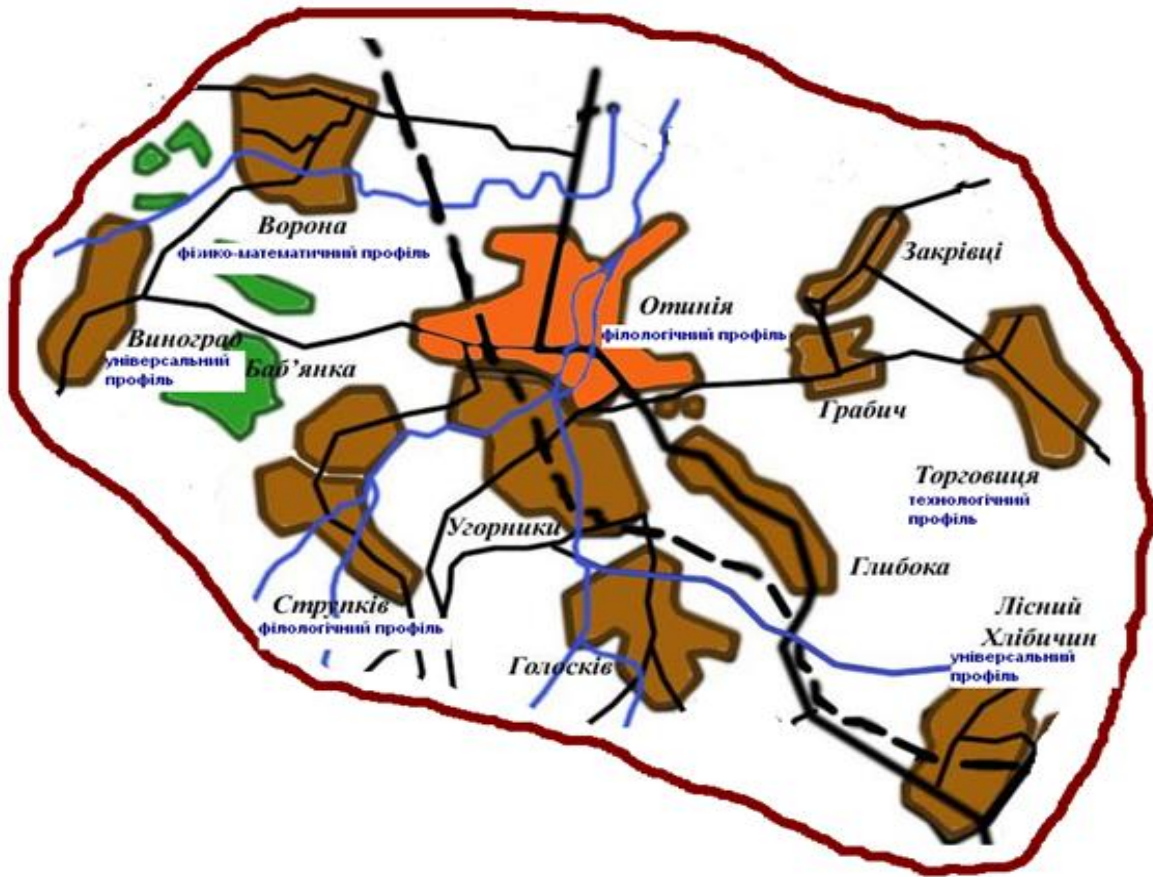
- Ліснохлібицька ЗОШ I-III ступенів – універсальний профіль;
- Воронська ЗОШ I-III ступенів – фізико-математичний профіль;
- Виноградська ЗОШ I-III ступенів – універсальний профіль;
- Торговицька ЗОШ I-III ступенів – технологічний профіль;
- Струпківська ЗОШ I-III ступенів – філологічний профіль;
- Закривецька ЗОШ I ступеня – початкове навчання.

На рівні суб'єктів освітнього округу здійснюється взаємодія різних типів закладів на різних рівнях та усталених стосунках, що створюють умови для «горизонтального» обміну ресурсами для здійснення освітнього процесу. Для цього враховано всі можливості соціокультурної інфраструктури місцевого освітнього середовища, наявність освітніх закладів різних типів та підпорядкувань, що розташовані у межах освітнього округу.

Для покращення комунікації учасників навчально-виховного процесу розроблено карту закладів Отинійського освітнього округу (Рисунок 1).

Рисунок 1

Карта закладів Отинійського освітнього округу

Організація навчально-виховного процесу в даному окрузі здійснюється шляхом акумуляції ресурсів різних типів шкіл на основі мережевої взаємодії та партнерської співпраці, створення атмосфери довіри, успіху, що передбачає використання різних форм профільного навчання, творчого підходу до його організації, широке залучення різних структур середовища та можливостей освітнього округу.

У даній моделі освітній процес здійснюється за рахунок цілеспрямованого й організованого залучення освітніх ресурсів інших організацій, що входять до складу освітнього округу, зберігаючи статус юридичної особи (Рисунок 2).

Рисунок 2

МОДЕЛЬ МЕРЕЖИ ПРОФ НАВЧ (2) [Режим сумісності] - Microsoft Word

Засоби креслення

Потенційні учасники освітнього простору

Отинівська опорна школа І-ІІІ ст.

Отинівський освітній округ (ресурсний центр)

- Виконує функцію ресурсного центру
- Забезпечує профільне навчання в освітньому окрузі
- Створює єдиний освітній простір
- Надає методичні послуги

Ліснохлібівська опорна школа І-ІІІ ст.

- Забезпечує профільне навчання в освітньому окрузі
- Надає методичні послуги

• узгодження планів, програм, режимних документів щодо організації профільного навчання учнів;
 • розроблення заходів щодо організації профільного навчання;
 • затвердження переліку форм організації профільного навчання в освітньому окрузі (індивідуальних, дистанційних, екстернатних та ін.);
 • узгодження посадових обов'язків педагогічних працівників, що здійснюють організацію профільного навчання;
 • аналіз і оцінка результативності організації профільного навчання в умовах мережевої взаємодії суб'єктів освітнього округу.

2.2. Функції творчої групи вчителів, що реалізують програми профільного навчання:

- участь в експертній навчальних планів, програм з профільного навчання;
- розробка програмно-методичного забезпечення профільного навчання;
- вивчення, узагальнення (створення інформаційного банку) передового педагогічного досвіду щодо організації профільного навчання;
- вивчення й апробація нових форм організації профільного навчання в умовах мережевої взаємодії освітніх закладів;
- розробка системи контролю (моніторингу) результативності організації профільного навчання на засадах мережевої взаємодії;
- участь у вивченні результатів діяльності педагогічних працівників щодо здійснення профільного навчання;
- організація системи заходів (конкурсів, олімпіад, форумів) пов'язаних з профільним навчанням старшокласників.

2.3. Функціональні обов'язки педагогічних працівників в системі мережевої організації профільного навчання:

- директори Отинівської ЗОШ І-ІІІ ст. Матковська О. П. та Ліснохлібівської ЗОШ І-ІІІ ст. Кошик Г. Д. здійснюють загальне керівництво процесом організації профільного навчання в загальноосвітньому навчальних закладах. Директор Матковська О. П. координує роботу з Радою освітнього округу та Радою організації профільного навчання в освітньому окрузі;

Сторінка: 13 з 18 | Слів: 3 071 | українська | 78% | 12:39 09.05.2017

Систематично проводяться спільні заходи (засідання ради округу, педагогічні ради, спільні методичні об'єднання, зустрічі, конференції, виставки, концерти, конкурси). Так міжгалузева взаємодія сприяє не тільки покращенню навчально-виховного процесу в межах округу, а й є передумовою для створення успішної об'єднаної територіальної громади.

Зміст профільного навчання охоплює навчальні предмети, передбачені навчальним планом, та курси за вибором згідно запитів і потреб учнів (Таблиці 1, 2).

Таблиця 1

Карта-схема організації профільного навчання

№	Назва	Профіль	Предмет	Курси за вибором,
---	-------	---------	---------	-------------------

п/п	навчального закладу			факультативи
1.	Отинійська ЗОШ І-ІІІ ст.	філологічний	українська мова і література	«Практикум з правопису» (5 кл.), «Готуємось до ЗНО» (11 кл.), «Стилістика сучасної української мови» (10 кл.) «Орфографічний практикум» (11 кл.), «Мовленнєвий етикет» (6 кл.), «Аналіз ліричного твору» (7 кл.), «Практикум з правопису української мови» (5, 7 кл.), «Літературна мозаїка» «Основи теорії літератури» (10 кл.)
			зарубіжна література	«Малі та середні жанри художньої прози у світовій літературі ХІХ-ХХ ст.» (10 кл.); «Літературна мозаїка» (6, 7, 10 кл.)
			англійська мова	«Лексико-граматичний практикум з англійської мови»; «Пізнаємо Україну» (9 кл.) «Велика Британія» (11 кл.) «Удосконалення знань із граматики» «Дебати» (8, 10 кл.)
			французька мова	«Практикум з французької мови» (8 кл.)
			німецька мова	«Використання лінгвокраїнознавчого матеріалу на уроках нім. мови» (8 кл.)
			математика	«Логіка»(5, 9 кл.) «За лаштунками шкільної математики» (8 кл.)
2.	Ліснохлібчинська ЗОШ І-ІІІ ст.	універсальний	українська мова і література	«Готуємось до ЗНО» (11 кл.)
			англійська мова	«Культурознавство англomовних країн» (11 кл.)
			історія	«Визначні постаті України ХІХ-ХХ століття»
			математика	«Методи розв'язування рівнянь, нерівностей і систем»;
3.	Воронська ЗОШ І-ІІІ ст.	фізико-математичний	українська мова і література	«Практикум з правопису української мови» (10-11 кл.)
			біологія	«Охорона тварин» (8 кл.)
			економіка	«Економіка» (10 кл.)
			хімія	«Практикум з хімії» (10, 11 кл.)
			основи здоров'я	«Основи здоров'я» (8, 9 кл.); «Психологічний розвиток особистості молодшого підліткового віку» (5 кл.)
4.	Торговицька ЗОШ І-ІІІ ст.	технологічний	українська мова і література	«Практикум з синтаксису» (10, 11 кл.)
			зарубіжна література	«Героїчний епос народів світу» (7, 8 кл.)
			економіка	«Основи споживчих знань» (10 кл.)
			історія	«Історія Прикарпаття» (6, 8 кл.)

5.	Струпківська ЗОШ I-III ст.	філологічний	українська мова і література	«Синтаксис української літературної мови» (11 кл.), «Практикум з правопису української мови» (8 кл.), «Лексика літературної мови» (7, 10кл.), «Загадки фразеології» (6, 11кл.)
			англійська мова	«Гіди-перекладачі» (10 кл.)
			математика	«Математичний калейдоскоп» (5 кл.), «Розв'язуємо текстові задачі» (6 кл.)
			природа	«Рідний край» (5 кл.)
			географія	«Стежками рідного краю» (7 кл.)
			хореографія	«Хореографія» (1-6 кл.)
6.	Виноградська ЗОШ I-III ст.	універсальний	українська мова і література	«Українознавство» (8, 10 кл.), «Практикум синтаксису» (11 кл.)
			географія	«Етногеографія» (5, 6 кл.), «Країни Європи на карті світу» (10кл.), «Країнознавство» (11кл.)
			англійська мова	«Культурознавство англійськомовних країн» (10,11кл.)
			психологія	«Я і психологія» (10кл.), «Психологія спілкування» (6 кл.)
			екологія	«Екологія» (11кл.)

Таблиця 2

Допрофільна підготовка

1.	Грабицька ЗОШ I-III ст.	українська мова і література	«Література рідного краю» (5, 6, 8 кл.) «Риторика» (6-8 кл.)
		історія	«Історія Прикарпаття» (6 кл.)
		психологія	«Психологія» (7-8 кл.)
		хореографія	«Хореографія» (6-7 кл.)
2.	Угорницька ЗОШ I-II ст.	українська мова і література	Індивідуальні заняття з укр. мови (5-9 кл.)
		історія	«Історія Прикарпаття» (6 кл.)
		зарубіжна література	«Літературна мозаїка» (6 кл.)
		математика	«Логіка» (6-8 кл.)
3.	Голосківська ЗОШ I-II ст.	українська мова і література	«Література рідного краю» (6 кл.) «Українознавство» (6 кл.) «Правопис з української мови» (8-9 кл.)
		математика	«Математичний калейдоскоп» (5 кл.) «За лаштунками шкільної математики» (8 кл.)
		історія	«Історія» (5 кл.) «Міфологія» (6-7 кл.)
		основи здоров'я	«Основи здоров'я» (8 кл.) «Загальна фізична підготовка» (8 кл.)

Реалізація змісту профільного навчання здійснюється у різних формах:

- урочна система: профільні предмети, курси за вибором (предметні);
- групові;
- динамічні групи;
- індивідуальні, із т'юторським супроводом і без нього;

- заочні, очно-заочні, дистанційні та ін.

Досвідом упровадження моделі мережевої організації профільного навчання в Отинійському освітньому окрузі керівники ділилися на міжнародному, всеукраїнському, регіональному та районному рівнях (конференції, семінари, майстер-класи тощо), на сторінках освітянських видань.

Отже, даний варіант концептуальної моделі мережевої організації профільного навчання в сільському освітньому окрузі передбачає обмін ресурсами освітніх закладів, що доповнюють один одного.

Така організація профільного навчання забезпечує умови для реалізації інтересів, здібностей та потреб особистості, розвиток творчої самостійності учня, здійснення індивідуалізації навчального процесу, зумовлює необхідність продумати і збудувати не лише навчання за індивідуальними навчальними планами, а й систему додаткової позаурочної діяльності. Безперечним ефективним методом навчання є організація дослідницької та проектної діяльності учнів, яка дозволяє навчити дітей самостійно мислити, знаходити і вирішувати проблеми, залучаючи для цієї мети знання з різних областей.

Таким чином, запровадження мережевої організації профільного навчання спрямоване на підвищення здатності випускника до самостійної дії на ринку освітніх послуг, конструювання власного життєвого простору.

3.4. МОДЕЛЬ МЕРЕЖЕВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ПІДМИХАЙЛІВСЬКОМУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ КОМПЛЕКСІ

Упровадження профільного навчання в школі – один із напрямів модернізації освіти, обумовлений зміною мети навчання, зростанням вимог до якості освіти випускників, їхньої конкурентоспроможності на ринку праці, свідомого вибору професії та самореалізації в суспільстві.

Профільне навчання передбачає врахування освітніх потреб, нахилів учнів, створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення. 91% опитаних школярів старших класів виявляють бажання вивчати більшість загальноосвітніх предметів на рівні стандарту, поглиблено – лише ті, що потрібні для складання ЗНО і подальшого навчання. Результати анкетування готовності школярів до вибору профілю навчання показали, що 79% учнів ще не готові визначитися з майбутньою професією після 9 класу.

У сільських школярів немає можливості вибору іншого освітнього закладу, окрім школи в рідному селі. У такій ситуації складно врахувати індивідуальні особливості й прагнення кожного учня. Тому проблема сільського району – доцільний вибір моделі освітньої системи, яка після залучення матеріальних і людських ресурсів стане більш доступною, якісною й ефективною. Вирішити означені питання допомагає *розроблення та реалізація інноваційної моделі мережевої організації профільного навчання в Підмихайлівському освітньому окрузі.*

В основу моделі організації профільного навчання закладено теорію мережевої взаємодії як нового напрямку в розвитку відкритих соціальних систем. Модель заснована на паритетній кооперації суб'єктів освітнього округу

з метою залучення додаткових освітніх ресурсів для повнішого врахування освітніх потреб учнів, створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхніх інтересів, спрямувань та професійного самовизначення, орієнтованого на подальше навчання та соціалізацію в сучасному суспільстві. На рівні суб'єктів освітнього округу здійснюється взаємодія різних типів закладів на різних рівнях та усталених стосунках, що створюють умови для «горизонтального» обміну ресурсами для здійснення освітнього процесу.

Зазначена специфіка сільських освітніх закладів дозволяє ефективно впроваджувати інтегративний, диференційований підходи до організації профільного навчання, що передбачає різні форми організації профільного навчання, де актуалізується потреба у формуванні індивідуальних освітніх траєкторій учнів. Для цього необхідно враховувати всі можливості соціокультурної інфраструктури місцевого освітнього середовища, наявність освітніх закладів різних типів та підпорядкувань.

Відповідно до рішення сесії Калуської районної ради №417-28 від 08.05.2014 р. «Про створення навчально-виховного об'єднання Підмихайлівський освітній округ» був створений даний округ. До його складу ввійшли: Підмихайлівська опорна школа, Бережницька ЗОШ І-ІІ ст., Підмихайлівський МНВК, школа мистецтв (на той час музична школа) та Войнилівський ЦДЮТ. Між цими закладами укладена угода про спільну освітню діяльність. З 2016-2017 н.р. почали співпрацювати із дитячо-юнацькою спортивною школою, гуртки від якої функціонують на базі школи. Зовнішніми суб'єктами-учасниками освітнього процесу стали установи, які знаходяться на території проживання і взаємодіють із освітнім округом на умовах партнерської співпраці. Це – народний дім, амбулаторія загальної практики сімейної медицини, сільська рада, приватне підприємство з виготовлення пластикових вікон, дверей та меблів «Мікеров-Вільвер», ТОВ «Прикарпатагро», приватний підприємець Бігун А. І., ПП «Західавтотранс», державне підприємство «Калуське лісове господарство».

Сутність моделі мережевої організації профільного навчання полягає у змістовному **використанні навчального часу у другій половині дня.**

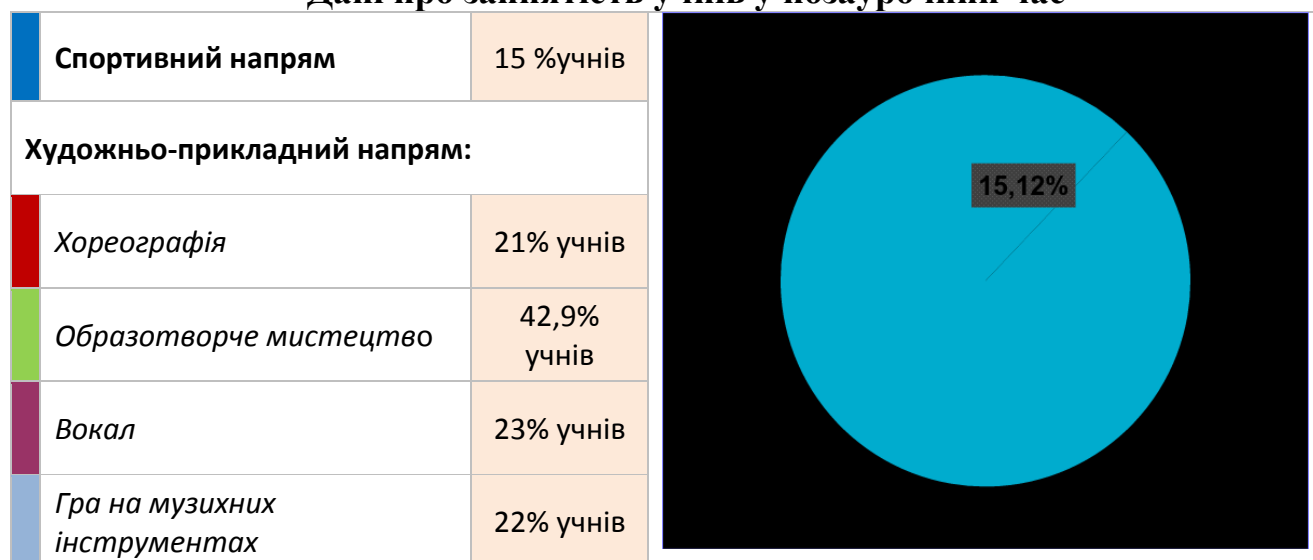
Кожний із суб'єктів освітнього округу забезпечує в повному обсязі вивчення всіх предметів навчального плану на базовому рівні, а також у тій частині профільної складової, яка може реалізуватися в рамках школи. Інші програми профільного навчання чи профільної підготовки здійснюються в інших закладах-суб'єктах **локальної мережі, при цьому використовується навчальний час у другій половині дня.**

Організація профільного навчання (за моделлю) вимагає підготовки матеріалів, що готуються на основі **діагностики освітніх потреб** та бажань старшокласників, забезпечення широкого представлення передбачуваних форм організації профільного навчання.

Дослідження індивідуальних схильностей та здібностей учнів школи проходило у два етапи.

Результати I етапу показали, що високий рівень творчих здібностей учні систематично підвищують через **зайнятість у позаурочний час** (Схема 1):

Дані про зайнятість учнів у позаурочний час

У II етапі дослідження брали участь учні 7–11 класів: виявили схильність до природничо-математичних наук – 21%; до суспільно-гуманітарних – 28%; до філологічних – 15%; змішаний тип – 36% (Схема 2).

Схема 2

Схема виявлення схильності учнів до наук

Проведено анкетування серед учнів 5-11 класів з використанням анкети інтересів С. Я. Карпіловської з метою отримання судження про навчально-виховний процес, ставлення до навчальних предметів (травень 2016 р.)

Спільно з Центром зайнятості підготовлена інформація про можливість працевлаштування в районі, перелік вакансій та запити ринку праці на ті чи інші професії. Систематично проводяться (2 рази на рік) семінари для учнів та їхніх батьків на теми: надання інформації про ринок праці, ознайомлення з актуальними на ринку праці регіону професіями, надання порад батькам щодо правильного вибору професії їхніми дітьми, ознайомлення з сучасними

вимогами роботодавців до працівників. Подається також орієнтовна інформація про форми реалізації програм профільного навчання у системі освіти району.

За результатами аналізу трудовлаштування випускників одинадцятого та дев'ятого класів більшість учнів продовжують навчання у професійних навчальних закладах, здобуваючи робітничі професії кухаря, маляра, муляра, офіціанта, продавця, столяра, електромонтера, електрогазозварювальника, слюсаря, токара, перукаря. При здобутті освіти у вищих навчальних закладах домінують професії у галузях освіти, економіки, інженерії, медицини, культури. При такому широкому спектрі професій вибір профільного предмета можна врахувати тільки під час мережевої організації профільного навчання.

Для інформування батьків і учнів розроблено карту закладів, де позначено назви предметів, курсів за вибором, що реалізуються у системі профільного навчання на території освітнього округу, створюються буклети, проводяться інформаційні заходи тощо.

Освітня карта містить у собі опис напрямків для подальшого навчання у вузах, училищах, а також інформацію, що має прикладну профорієнтаційну спрямованість (Додаток 1).

Підмихайлівський НВК I-III ступенів працює за навчальним планом з вивченням двох іноземних мов, тому додатковий час на предметні курси, факультативи, індивідуальні заняття для поглиблення й розширення знань з предметів, що входять у навчальний план старшої школи, виділяється з варіативної складової навчального плану та використовується навчальний час у другій половині дня.

Години варіативної складової навчального плану використовуються на курси за вибором, факультативи, індивідуальні заняття відповідно до вивчених запитів учнів:

- продовжено вивчення курсу за вибором «Освіта для сталого розвитку» у 3, 8, 9 класах; «Креслення» - у 8-10 класах
- для старшокласників введено факультативний курс «Настає час вибору», для п'ятикласників - «Психологія спілкування»;
- для допрофільної та профільної підготовки проводяться індивідуальні заняття з географії у 6, 7, 10 класах; з математики у 10 класі; з української мови та літератури у 6, 8, 10 класах; з історії України у 8, 10 класах; з біології, хімії у 6, 7, 10 класах; з трудового навчання у 6, 7 класах; з снов економіки та з німецької мови у 10 класі.

У лютому 2016 року укладено угоду між Підмихайлівським НВК I-III ступенів та державним підприємством «Калуське лісове господарство». Відповідно до угоди організовано навчально-виховний процес в учнівському лісництві на базі нашого навчального закладу: експериментальна, дослідницька робота, праця на лісових ділянках. Учніське лісництво працює над проектом «Дослідження флори і фауни нашого регіону».

Система гурткової роботи розвиває здібності та нахили дітей. Продовжують свою роботу гуртки, запроваджені з попередніх років. створено ще 2 нові гуртки природничо-краєзнавчого спрямування «Мистецтво нашого краю» для дітей 3 класів та «Юні географи» – для 5-6 класів. Учні 10 класу залучені до роботи в мовознавчому гуртку і в 2016–2017 навчальному році вперше брали участь у захисті наукової роботи МАН.

З 19 грудня 2016 року почав функціонувати дошкільний підрозділ Підмихайлівського НВК: 2 групи на 50 дітей з 10,5 год. перебування та 1 група на 20 дітей з 4-годинним перебуванням, що дозволяє зберігати наступність між дошкільною та початковою ланками навчання.

При Підмихайлівському НВК функціонує широка мережа гурткової роботи **Войнилівського центру дитячої та юнацької творчості та Сівка-Калуської районної дитячо-юнацької спортивної школи**, до роботи в яких залучена велика кількість учнів різного віку.

102 учні (52% від загальної кількості учнів) Підмихайлівського НВК I-III ступенів навчається у **Підмихайлівській школі мистецтв** у різних відділах: народно-художній, фортепіанно-хореографічний, струнно-теоретичний, духових та ударних інструментів та займаються у таких творчих колективах:

- зразковий духовий оркестр;
- ансамбль баяністів;
- ансамбль ударних інструментів;
- квартет саксофоністів;
- ансамбль піаністів;
- ансамбль трубачів;
- ансамбль гітаристів;
- дитячий хоровий колектив;
- вокальний ансамбль «весна»;
- ансамбль скрипалів;
- хореографічний колектив.

Реалізація змісту профільного навчання здійснюється у різних формах:

- урочна система: курси за вибором (предметні), факультативи;
- міжшкільні профільні групи при МНВК;
- групові;
- динамічні групи;
- індивідуальні, із т'юторським супроводом і без нього;
- заочні, очно-заочні, дистанційні.

Результативність у провадженні моделі мережевої організації профільного навчання в Підмихайлівському освітньому окрузі очевидна, про що свідчать результати моніторингу.

Таким чином, застосування мережевої взаємодії в організації профільного навчання дозволяє:

- максимально й ефективно використовувати всю організаційно-технічну й методичну базу освітнього округу, його суб'єктів з метою ефективної організації профільного навчання;
- розширити освітній простір для реалізації профільного навчання, надаючи учням широке поле для вибору, як навчальних предметів, так і способів організації навчальної діяльності за програмами курсів за вибором;
- оптимізувати координацію навчальних планів, що реалізуються в освітньому окрузі, а також забезпечити продуктивне використання позаурочного часу;
- організувати активну проектну й дослідницьку діяльність за програмами профільного навчання, залучаючи учнів різних навчальних здібностей;

- забезпечити широкий вибір форм додаткової освіти, використовуючи навчальні ресурси всіх учасників освітнього округу;
- створити мережеву систему профільного навчання, забезпечивши варіативність форм його реалізації.

Директор Підмихайлівського НВК

Г. М. Прокопів

Додаток 1

Карта освітніх послуг Підмихайлівського освітнього округу

Підмихайлівський навчально-виховний комплекс І–ІІІ ступенів

НАПРЯМ	ПРЕДМЕТ	ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ	КЛАС	КІЛЬКІСТЬ УЧНІВ
ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИЙ	Біологія	Індивідуальне заняття	11	10
			6	8
	«Освіта для сталого розвитку»	Курс за вибором	8	22
			9	22
			3	24
	Фізика	Гурток «Фізичний»	8-9	8
	Хімія	Індивідуальне заняття Гурток «Юні хіміки»	11	8
7-11			10	
Математика	Індивідуальне заняття	1-4	85	
		10	9	
		5	11	
Географія	Індивідуальне заняття	6,7	16	
		10	8	
СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ	Історія	Індивідуальне заняття	8, 10	22
			5-8	12
	Економіка	Гурток	10	7

		«Історичний» Індивідуальне заняття		
ФІЛОЛОГІЧНИЙ	Українська мова та література	Індивідуальне заняття з української мови та літератури	6,8,1 0	39
		Літературний гурток	7 - 8	12
	Німецька мова	Індивідуальне заняття	10	8
		Гурток «Знавці іноземної мови»	9	12
СПОРТИВНИЙ	Фізкультура «Захист Вітчизни	Гурток «Юний топограф»	6-11	9
		Гурток «Влучний стрілець»	6-11	10
ХУДОЖНЬО- ЕСТЕТИЧНИЙ	Образотвор че мистецтво	Індивідуаль не заняття Гурток «Юний художник»	5 5-7	8 10
		Індивідуальне заняття	8 9, 10	10
	Креслення	Індивідуальне заняття		15
				12
	Музичне мистецтво	Вокальний гурток «Червона калина»	6-11	14
		Хореографічний гурток «Барви»	6-8	
КУЛЬТУРНО- КРАЄЗНАВЧИЙ		Гурток «Юні музеєзнавці»	6-11	16
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ	Трудове навчання	Індивідуальне заняття	6-7	29
	Інформацій ні технології	Гурток «Технічне моделювання»	7-9	10
Гурток «Юні користувачі ПК»		4-5	8	
СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНИЙ	Психологія	Факультатив «Психологія»	5	16

		спілкування»		
ДУХОВНО-РЕЛІГІЙНИЙ	Християнська етика	Курс за вибором	1-11	196
ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИЙ		Виховна година	1-11	196
		Курс за вибором «Настає час вибору»	10	12

Підмихайлівський МНВК

НАПРЯМ	ДОПРОФЕСІЙНА ОСВІТА	КЛАСИ	ПРИМІТКА
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ	Тракторна справа	10-11	Права тракториста категорії А 1
	Швейна справа	10-11	Свідоцтво
	Оператор комп'ютерного набору	10-11	-

Школи мистецтв

ВІДДІЛИ	НАПРЯМИ ПІДГОТОВКИ	КЛАСИ	ПРИМІТКА
НАРОДНО-ХУДОЖНІЙ	Навчання гри на музичних інструментах: бандура, гітара, баян, акордеон.	1-6	Свідоцтво про закінчення початкового спеціалізованого мистецького навчального закладу
	Розвиток творчих здібностей з образотворчого мистецтва	1-6	Свідоцтво про закінчення ПСМНЗ
ФОРТЕПІАННО-ХОРЕОГРАФІЧНИЙ	Навчання гри на фортепіано	1-3	Свідоцтво про закінчення ПСМНЗ
	Хореографія	1-3	Свідоцтво про закінчення ПСМНЗ
СТРУННО-ТЕОРЕТИЧНИЙ	Навчання гри на скрипці		Свідоцтво про закінчення ПСМНЗ
	Вивчення теорії музики, сольфеджіо та музичної літератури	1-3	Свідоцтво про закінчення ПСМНЗ

ДУХОВИХ ТА УДАРНИХ ІНСТРУМЕНТІВ	<i>Навчання гри на саксофоні, кларнеті, трубі, ударних інструментах</i>	1-6	Свідоцтво про закінчення ПСМНЗ
--	---	------------	-----------------------------------

Войнилівський ЦДЮТ при Підмихайлівському НВК

НАПРЯМ	ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ	КЛАС	КІЛЬКІСТЬ УЧНІВ
ХУДОЖНЬО- ЕСТЕТИЧНИЙ	<i>Гурток «Чарівна бісеринка»</i>	1-4	15
	<i>Гурток виготовлення сувенірів</i>	5-9	16
	<i>Гурток «Батик»</i>	5-11	9
	<i>Гурток «Дитячий вернісаж»</i>	1-4	22
	<i>Гурток «Орігамі»</i>	1-6	16
ПРИРОДНИЧО- КРАЄЗНАВЧИЙ	<i>Гурток «Мистецтво нашого краю»</i>	3	8
	<i>Гурток «Юні географи»</i>	5-6	12
ФІЛОЛОГІЧНИЙ	<i>Мовознавчий гурток</i>	10	8
СПОРТИВНИЙ	<i>Секція з футболу</i>	3-6	18

Войнилівського ЦДЮТ при Бережницькій ЗОШ І-ІІ ступенів

НАПРЯМ	ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ	КЛАС	КІЛЬКІСТЬ УЧНІВ
ХУДОЖНЬО- ЕСТЕТИЧНИЙ	<i>Гурток «Батик»</i>	8-9	9
	<i>Гурток «Вишивка стрічками»</i>	6-7	10
	<i>Гурток «Фітодизайн»</i>	1-3	11
	<i>Гурток «Квітчання»</i>	4-5	9

3.5. МОДЕЛЬ МЕРЕЖЕВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОМУ КОМПЛЕКСІ «ТИШКІСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ОКРУГ»

(Городенківської районної ради Івано-Франківської області)

Організація профільного навчання в навчально-виховному об'єднанні «Тишківський освітній округ», що функціонує у сільській місцевості, здійснюється шляхом акумуляції ресурсів Тишківського НВК «загальноосвітня школа I–III ступенів – дошкільний навчальний заклад», Вікнянського НВК «загальноосвітня школа I–II ступенів – дошкільний навчальний заклад», Олієво – Королівської ЗОШ I–II ступенів на основі мережевої взаємодії та партнерської співпраці, створення атмосфери довіри, успіху, що передбачає використання різних форм профільного навчання, творчого підходу до його організації, широке залучення структур середовища та врахування можливостей освітнього округу (Додаток 1).

Модель організації профільного навчання в навчально-виховному об'єднанні «Тишківський освітній округ» розроблена на основі ідеї мережевої взаємодії і передбачає обмін ресурсами освітніх закладів, що входять до складу освітнього округу.

Працюючи у цьому напрямі, зуміли залучити у 2016 – 2017 навчальному році випускників Вікнянського НВК «загальноосвітня школа I–II ступенів – дошкільний навчальний заклад» до навчання у старшій школі Тишківського НВК. Підвіз до навчального закладу здійснюється шкільним автобусом, який закріплений за Тишківським НВК.

На базі Тишківського НВК і сільського Будинку культури створили освітньо-культурний центр, у якому організовано роботу бібліотеки – інтернет-центру; задіяно кабінет музичного мистецтва і зали для занять танцювального, вокального і хорового шкільних гуртків.

Освітня робота ґрунтується на постійному вдосконаленні ефективності знань учнів, здатних до саморозвитку та самовдосконалення, готового до життя і праці в інформаційному суспільстві. Якість освітнього продукту відстежується постійним моніторинговим дослідженням усіх освітніх позицій навчально-виховного процесу: зрізами знань, тестуванням, державні підсумкові атестації, результатами предметних олімпіад, творчих конкурсах тощо.

Система набутих знань, їх якість, об'єм, комплексність готує випускників НВК до участі в ЗНО. За підсумками ЗНО і ДПА з української мови і літератури у 2015 році випускники НВК досягли найкращого результату серед загальноосвітніх закладів району і зайняли 847 місце в Україні; 2016 року з 338 навчальних закладів області – 20 місце; загальний рейтинг по Україні – 517 місце.

У рейтингу шкіл району за результатами предметних олімпіад заклад упродовж останніх років займає 5 місце (Додаток 2).

У Міжнародному конкурсі знавців рідної мови імені П. Яцика учень школи був переможцем обласного етапу і учасником Всеукраїнського рівня.

Щорічно $\frac{3}{4}$ випускників школи продовжують навчання у вищих навчальних закладах III–IV рівня акредитації (Додаток 3).

Отже, у Тишківському НВК, як ресурсному центрі освітнього округу, створено сприятливе середовище для навчання, у якому всі учні можуть досягти повного виявлення своїх здібностей, особистого розвитку, готовності до праці та громадянської відповідальності.

З метою забезпечення можливості для вибору навчальних програм, використовуючи варіативні форми організації профільного навчання старшокласників, розвитку їхніх інтересів, свідомого саморозвитку і самореалізації в освітньому середовищі навчально-виховного об'єднання «Тишківський освітній округ» планується:

- розширити мережу курсів за вибором, зокрема:
література рідного краю – 10 клас; літературне краєзнавство – 11 клас;
- організувати міжшкільні факультативи на базі Тишківського НВК:
Орфографічний практикум – 10-11 класи,
Практикум із синтаксису української мови – 10-11 класи;
- здійснити коригування змісту і структури навчальних програм (у відповідності до Концепції профільної освіти – українська філологія)
- з метою допрофільної підготовки (українська філологія) запровадити вивчення у Вікнянському НВК і Олієво – Королівській ЗОШ I- II ступенів

курсів за вибором:

Мова як генетичний код народу – 9 клас;

Синтаксис простого та простого ускладненого речення – 8 клас;

Факультативів:

Культура мовлення – 8 клас;

Цікава орфографія – 9 клас.

Працюємо над удосконаленням системи методичної роботи з підвищення професійної компетентності вчителів, організувавши:

- роботу міжшкільного методоб'єднання учителів предметів гуманітарного циклу з проблеми «Оволодіння досвідом інноваційної професійно – педагогічної діяльності, набуття вмій і навичок творчого моделювання навчально-виховного процесу в умовах профільного навчання»;
- творчу групу вчителів «Профільність», що бере участь у:
  - експертизі навчальних планів, програм з профільного навчання;
  - розробці програмно-методичного забезпечення профільного навчання;
  - вивченні, узагальненні (створенні інформаційного банку) передового

педагогічного досвіду щодо організації профільного навчання;

- вивченні й апробації форм організації профільного навчання в умовах мережевої взаємодії освітніх закладів;
- розробці системи контролю (моніторингу) результативності організації профільного навчання на засадах мережевої взаємодії;
- вивченні результатів діяльності педагогічних працівників щодо здійснення профільного навчання;
- організації системи заходів (конкурсів, олімпіад, форумів), пов'язаних

з профільним навчанням старшокласників.

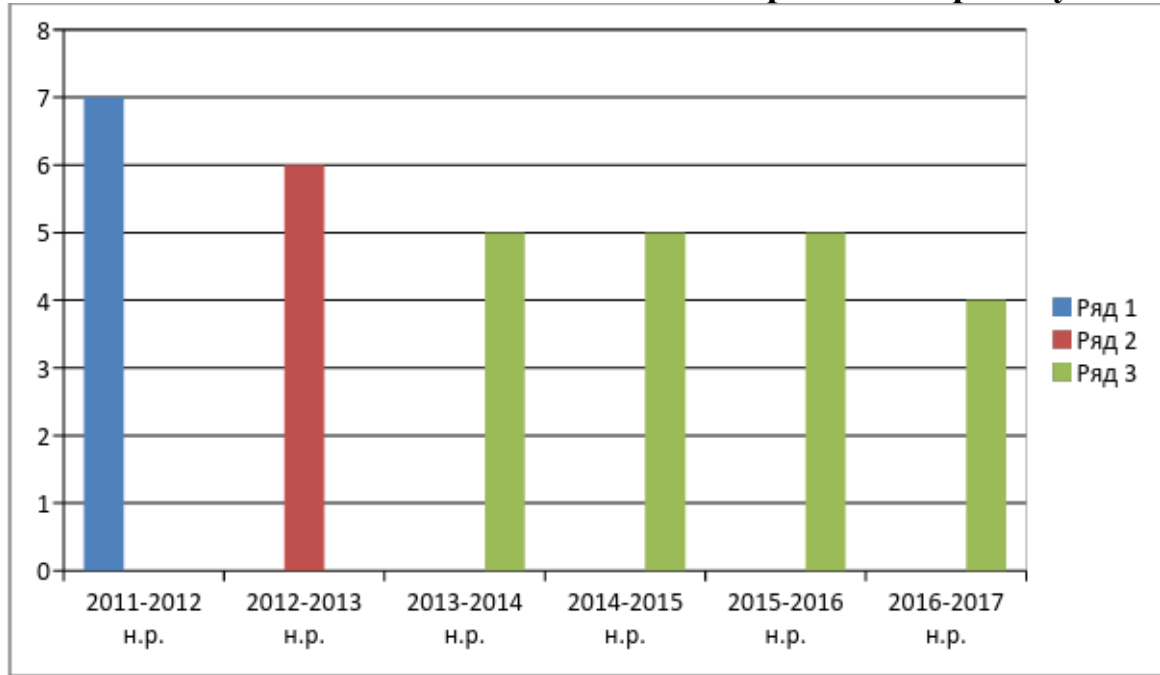
Така варіативність мережевої взаємодії дає можливість інтегрувати зусилля суб'єктів освітнього округу і забезпечить діяльність, спрямовану на розвиток і саморозвиток школярів, їх професійне самовизначення згідно запитів і потреб в умовах створення територіальних громад.

Директор НВК

С.М. Кавчук

Рейтинг Тишківського НВК на рівні шкіл району

Динаміка продовження освіти випускниками школи відповідно до профілю навчання

Тишківський НВК

Педагогічний колектив Тишківського НВК

*Свято до Дня рідної мови «Українська мова – мова калинова»,
вчителі Майдан Н.І., Нагірняк М.М.*

*Відкритий урок в 11 класі, вчитель української мови та літератури
Кавчук Світлана Михайлівна*

Відкритий урок з української літератури в 10 класі, вчитель української мови та літератури Романиця Марія Дмитрівна

До дня пам'яті Т.Г.Шевченка свято «Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття»

Обласна педагогічна практика слухачів курсів підвищення кваліфікації вчителів української мови та літератури

Всеукраїнський семінар керівників експериментальної роботи лабораторії сільської школи Інституту педагогіки НАПН України, керівники освітніх структур

*Заняття вихованців дитячого садка , структурного підрозділу
Тишківського НВК*

*Відкриття Будинку культури, на базі якого спільно з Тишківським НВК
створено освітньо – культурний центр*

Великодні забави школярів біля церкви Івана Хрестителя

Різдвяне дійство

Народний музей історії та визвольних змагань імені Р.Шухевича є візитною карткою для гостей, невичерпним джерелом, яке зберігає історичну пам'ять і духовні цінності минулого, сучасного та виховує майбутнє

На сцені сільського Будинку культури танцювальний колектив «Горлиця»

Віче, приурочене річниці перепоховання Т.Г.Шевченка, 22 травня, за участю школи та громади села

Школа відкрита для гостей

Захід у дитячому садочку, присвячений Дню матері

Отже, використання ідей мережевої взаємодії в організації профільного навчання дозволило:

- створити мережеву систему профільного навчання на основі варіативності форм його реалізації;
- максимально й ефективно використовувати матеріально-технічну й методичну базу освітнього округу, його суб'єктів щодо організації профільного навчання;
- забезпечити допрофільну підготовку, профільне навчання та професійне самовизначення учнів відповідно до їх інтересів, запитів та потреб;
- оптимізувати координацію навчальних планів, що реалізуються в освітньому окрузі;
- залучити учнів до активної проектної та пошуково-дослідницької діяльності за програмами профільного навчання;
- забезпечити широкий вибір форм додаткової освіти через ефективне використання навчальних ресурсів всіх учасників освітнього округу.

Вивчення педагогічних умов організації профільного навчання в освітніх округах сільської місцевості свідчить і про проблеми, що потребують пошуку шляхів їх вирішення у подальшій дослідно-експериментальній роботі.

Висновки

Соціально-культурні, регіональні, демографічні чинники формують особливості функціонування закладів освіти сільської місцевості України, визначають специфіку профільного навчання, впливають на умови реалізації змісту навчальних програм, а також є визначальними в організації цього процесу та його моделювання. Зазначені фактори слугують передумовою і вагомими параметрами у розробленні теоретичної моделі мережевої організації профільного навчання, у формулюванні теоретичних тверджень і висновків дослідження.

В умовах освітнього округу, що функціонує в сільській місцевості ефективною виявилася модель організації профільного навчання, побудована на основі мережевої взаємодії. Специфіка даної моделі полягає в тому, що в умовах сільського регіону зони розселення характеризуються високим ступенем автономності, структурованості, що істотно впливає на умови

функціонування закладів освіти, які різняться за різними характеристиками та регіональними особливостями.

Провідною ідеєю нашого дослідження є те, що профільне навчання організовується за участі суб'єктів освітнього округу на засадах мережевої взаємодії різних типів закладів на різних рівнях та усталених стосунках, що створюють умови для «горизонтального» обміну ресурсами для здійснення освітнього процесу.

Зазначена специфіка сільських освітніх закладів дозволяє ефективно впроваджувати інтегративний, мережевий підходи до організації профільного навчання, що передбачає різні форми здійснення цього процесу: очно-заочні, індивідуально-консультативні, групові та ін.. Для цього необхідно враховувати всі можливості соціокультурної інфраструктури місцевого освітнього середовища, наявність освітніх закладів різних типів та підпорядкувань, що входять до складу освітнього кола, або тимчасово співпрацюють з ним.

В умовах сільського освітнього округу процес організації профільного навчання набуває варіативності завдяки специфічності умов функціонування освітніх закладів, що обумовлені наявністю малонаселених сільських територій, функціонуванням малокомплектних шкіл, у т.ч. гірських шкіл, наявністю специфічної інфраструктури та ін.

Специфічні умови функціонування освітнього округу в сільській місцевості вимагало пріоритетної орієнтації системи профільного навчання на максимальне залучення ресурсів місцевого середовища (у т.ч. закладів культури, охорони здоров'я, виробничих структур в організацію профільного навчання, а також розвитку різних форм його організації в освітньому середовищі для забезпечення подальшого професійного самовизначення старшокласників.

Особливості цілепокладання профільного навчання в сільській місцевості полягають в тому, що потреби учнів, батьків мотивовані та орієнтовані на запити місцевого ринку праці, а тому необхідний тісний зв'язок між різними виробничими структурами, що функціонують на найближчій території, в тому

числі місцевими центрами зайнятості, закладами позашкільної освіти, культури та ін., що трансформуються у зміст профільного навчання.

Зважаючи на те, що мета профільного навчання в умовах сільського освітнього округу враховує особливості соціалізації учнів у місцевих мікросоціумах (села, району, області), то й зміст профільного навчання пов'язаний як з традиційними, так і сучасними видами господарювання, а організація цієї роботи вимагає використання відповідних форм.

В побудові моделі організації профільного навчання в сільському регіоні використано теорію мереж, ідеї мережевої взаємодії, що розвивається на основі характеристики та врахування аналізу стану соціокультурного середовища, регіональну спрямованість розвитку виробничих структур, наявність ресурсної бази, можливості участі закладів соціокультурної інфраструктури, системи професійної освіти інших закладів та установ, що функціонують на території села, району, області.

Результативність розробленої моделі організації профільного навчання в умовах освітнього округу на засадах мережевої взаємодії доведена активним інтересом до її реалізації в закладах освіти., підтверджена відповідними матеріалами та емпіричними даними. Процедури адаптації експериментальної моделі здійснювалися з врахуванням умов та можливостей кожного закладу. Спільним модулем моделі розглядався організаційний, ресурсний та управлінський, деталізувати їх та розширити форми профільного навчання за рахунок організованої, систематизованої спільної діяльності суб'єктів співпраці. Цьому сприяло максимальне використання ресурсної бази освітнього округу, з врахуванням потреб здобувачів освіти (учнів). З цією метою максимально використовувалися можливості закладів, що взаємодіяли задля досягнення спільної мети.

Розроблена концептуальна модель мережевої організації профільного навчання в сільських освітніх округах, трансформувалася у різних варіантах, що залежало від структури та типу освітнього округу, від складу суб'єктів, від рівня взаємодії, що склався у процесі тривалого досвіду. Експериментальна перевірка моделей здійснювалася в чотирьох районах Івано-Франківської

області. Серед варіантів моделей чітко вирізнялися освітній заклад-ресурсний центр, на прикладі Отинійської загальноосвітньої школи I –III ст. Коломийського району, Манявське навчально-виховне об'єднання - опорна школа Богородчанського району, Тишківський соціокультурний центр-загальноосвітня школа I –III ст. Школа розвитку особистості – Підмихайлівська загальноосвітня школа I-III ст. Калуського району, що підтверджені позитивними результатами.

Здійснення поетапної експериментальної роботи розроблено відповідний методичний супровід у вигляді концептуальної моделі мережевої організації профільного навчання в освітньому окрузі, проект «Організація профільного навчання в освітньому окрузі місцевості», програма реалізації проекту профільного навчання.

У процесі дослідження доведено ефективність функціонування варіативних моделей мережевої організації профільного навчання в сільській місцевості, що підтверджено показниками позитивної динаміки: результативності освітнього процесу; задоволеності учнів, їхніх батьків і педагогів освітньою діяльністю школи; рівнем взаємодії суб'єктів освітнього округу, громадської активності, підвищення участі громадськості у вирішенні проблем освітнього закладу та ін.

Отже, тема наукового дослідження «Педагогічні умови організації профільного навчання в освітньому окрузі сільської місцевості» є логічним продовженням досліджень, спрямованих на вдосконалення форм організації профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах сільської місцевості, створення можливостей для поглиблення та розширення знань школярів, забезпечення рівного доступу до здобуття якісної освіти шляхом продуктивного використання ресурсного потенціалу суб'єктів освітнього округу, , розширення освітнього простору, обґрунтування концептуальної моделі мережевої організації профільного навчання в освітньому окрузі сільської місцевості з урахуванням специфічних чинників, що уможливають її варіативність.

Додатки

Затверджено:
на засіданні педагогічної ради
протокол №   від «   » 2016 р.
директор _____.

ПРОГРАМА

*впровадження моделі мережевої організації профільного навчання
учнів старшої загальноосвітньої школи
на 2016 – 2017 роки*

Програму складено у контексті завдань дослідження теми „ Педагогічні умови організації профільного навчання в освітньому окрузі сільської місцевості ”

З метою забезпечення умов для організації профільного навчання в старшій школі здійснюється взаємодія закладів різних типів з метою залучення учнів до роботи в різноманітних гуртках, охоплення їх заняттями спецкурсів, факультативів із різних профілів, участі школярів в предметних конкурсах, олімпіадах, турнірах, індивідуальній, проектній діяльності тощо.

За результатами діагностики пізнавальних можливостей учнів, їх інтелекту, досягнень у навчанні старшої школи мають можливість ознайомитися із картою освітніх послуг. Визначено й умови, за яких свідомий вибір учнями тих чи інших форм навчання буде успішним, серед яких: матеріально-технічна база закладів освітнього округу, мережа гуртків, проектна діяльність, належний рівень кадрового забезпечення, повніше використання варіативної складової навчальних планів; забезпечення можливостей для індивідуальної форми навчання та ін..

У 2015-2016 навчальному році профільне навчання здійснювалося у старшій школі відповідно до програм пропонованих та затверджених МОН України. Найважливішими змінами, які відбувалися в системі освіти, є її орієнтація на нові взаємостосунки між учнем, вчителем та зовнішнім освітнім середовищем .

Важливою складовою навчального забезпечення профільної школи, яка визначає її зміст, були навчальні програми, що розроблені з різних предметів, де профільними є українська мова, література, історія, правознавство, математика, фізика, хімія, економіка, біологія, інформатика

Розроблення комплексу матеріалів організаційного характеру (моделі, програми проекти) допомагає визначити проблеми, цілі і пріоритети їх вирішення з урахуванням потреб учнів, батьків місцевої громади і з найбільшою ефективністю використати спільні ресурси всіх освітніх, культурних закладів, що поліпшує умови для профільного навчання.

Варіативність форм організації профільного навчання у старшій школі значною мірою залежить від компетентного **управління цим процесом, що** визначається чіткою організацією дій усіх управлінських ланок на засадах партнерства та взаємодії.

Варіативність форм організації профільного навчання, як і підвищення якості освіти тісно пов'язані з реалізацією комплексу спільних планів, спрямованих передусім на взаємодію всіх суб'єктів освітнього процесу, що уможливорює певний відхід від форм навчання за традиційною класно-урочною системою, розширення різних форми, що спрямовані на розвиток старшокласника, на зростання значущості самоосвіти та саморозвитку та подальшої самовизначеності.

З цією метою передбачено:

- виявляти можливості закладів освітнього округу для найширшого використання форм навчання;
- запропонувати перелік форм профільного навчання доступних в освітньому окрузі;

- розробити карту профілів та форми їх реалізації в освітньому окрузі.

Мета та основні завдання Програми

Мета Програми – забезпечення варіативних форм організації профільного навчання в освітньому окрузі для підготовки старшокласників до подальшого навчання та соціалізації в суспільному середовищі.

Завдання:

- створення умов для розвитку індивідуальних здібностей і професійних інтересів, задоволення потреб учнів старшої школи в процесі реалізації варіативної складової начального плану;
- використання ресурсної бази освітнього округу для найповнішого професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору й подальшого оволодіння майбутньою професією;
- забезпечення умов для використання різних форм організації профільного навчання в умовах освітнього округу з метою формування ключових та предметних компетентностей для подальшого оволодіння майбутньою професією;
- розширення умов та можливостей для соціалізації випускників школи, підготовка їх до свідомого вибору та оволодіння професією;
- забезпечення зв'язків між закладами освіти та іншими установами та організаціями.

Варіативність форм профільного навчання тісно пов'язана з самостійною, практичною, проектною діяльністю старшокласників, розвитком їхніх індивідуальних здібностей та інтересів; інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей, навичками саморозвитку та самоосвіти.

Організація профільного навчання ґрунтується на принципах мережевої взаємодії, що розширює можливості для використання форм навчання відповідно до інтересів, потреб, здібностей і нахилів учнів; забезпечує

варіативність й альтернативність вибору навчальних програм, форм організації профільного навчання, в тому числі нетрадиційних.

Програма упровадження моделі розглядається як умова підвищення якості профільного навчання в загальноосвітньому навчальному закладі сільської місцевості.

Фінансове забезпечення

Фінансування Програми здійснюється за рахунок затверджених субвенцій державного рівня та асигнувань місцевого бюджету, а також інших джерел відповідно до чинного законодавства.

Заходи щодо організації профільного навчання в освітньому окрузі сільської місцевості

<i>№ з.п.</i>	<i>Зміст заходів</i>	<i>Термін виконання</i>	<i>Виконавці</i>
Організаційні заходи			
1.	Продовжити роботу, спрямовану на підвищення кваліфікації учителів для роботи у профільних класах	Постійно	адміністрація
2.	Провести презентацію моделі мережевої організації профільного навчання в закладі як PR компанію	2016 н.р., січень	адміністрація, МО
3.	Використати резерви робочого навчального плану для ефективного використання відповідно до обраного профілю навчання	2015-2016рр.	адміністрація
4.	Забезпечення підготовки для організації проектної діяльності учнів у позаурочний час впродовж року .	2016 рр.	адміністрація, класні керівники
5.	Забезпечення взаємозв'язку із закладами та установами освіти, іншими закладами (Укладання угод, план реалізації спільних програм)	Щорічно	адміністрація
6.	Узагальнення досвіду роботи школи щодо результатів взаємодії з іншими закладами	2016-2017 рр.	адміністрація, учителі - предметники
7.	Розроблення методичних матеріалів щодо роботи в умовах взаємодії та кооперації із закладами , що залучені до роботи з старшокласниками	Щорічно	МО
8.	Надання методичної допомоги учителям школи, які працюють в старшій школі, сприяють організації навчання старшокласників поза межами школи (гурткова робота, проектна діяльність тощо)	2016-2017 рр.	адміністрація, керівники МО
9.	Реалізація заходів щодо розширення мережі факультативів, курсів за вибором, гуртків з метою	Щорічно	адміністрація

	поглибленого вивчення окремих предметів		
10.	Форми організації профільного навчання шляхом: <ul style="list-style-type: none"> • гуртки закладів позашкільної освіти; • спецкурси з певного профілю (за державними та авторськими програмами); • факультативи, гуртки, предметні конкурси, олімпіади тощо; • спецкурси, предметні конкурси, предметні навчальні практики, проектна діяльність . 	2016-2017 рр.	адміністрація
Форми профільного навчання у закладах-суб'єктах освітнього округу			
1.	<ul style="list-style-type: none"> • Навчання з т'юторським супроводом • Очно-заочні курси в іншій школі, • Курси довузівської підготовки ; • Індивідуальні заняття в закладах мистецького спрямування ; • Консультативно самостійне навчання; та ін 	Впродовж року,	Заступник директора
2.	Проведення контролю за результатами навчання, коригування форм навчання. <ul style="list-style-type: none"> • Обговорення ефективності форм організації профільного навчання на засіданнях методичних об'єднань вчителів • Вивчення проблем упровадження нових педагогічних технологій у процесі профільного навчання. • Стан роботи з обдарованими дітьми. • Використання нових форм та ІТ технологій. 	2016р. -2017	Практичний психолог
3.	Виявити результативність упроваджуваних змін в організацію профільного навчання, рівень задоволеності учнів .	2017 р.	Практичний психолог
Участь в заходах районного чи обласного рівнів			
	Участь в проєктах, що проводяться на рівні району (Відділом культури, центрами творчості та ін.)	Впродовж року	
	Участь в конкурсах організованих відділом/управлінням освіти		
	Проведення практик в закладах системи профтех освіти		
Форми інформаційно-методичного забезпечення			
1.	Інформація щодо вимог програм та інших документів щодо профільного навчання	2015 р.	адміністрація
2.	Створення банку нових педагогічних технологій та технологій навчання, що практикуються в області, районі та інших рівнях. Виставка ідей та нових методик з проблем профільного навчання: Демонстрація різних варіантів навчальних планів	Впродовж року	МО, адміністрація
3.	Здійснювати презентації моделей мережевої	2015-2016	Дирекція

	організації профільного навчання учнів в різних освітніх закладах	рр.	
4.	Обмін досвідом щодо впровадження моделей мережевої організації профільного навчання за результатами експериментальної роботи	2017 р.	адміністрація Методична рада, МО
5.	Висвітлювати результати мережевої організації профільного навчання в засобах масової інформації	Впродовж року	Інформаційно-методичний центр
Інноваційні методи забезпечення профільного навчання			
1.	Забезпечити широке впровадження технологій мережевої взаємодії в профільному навчанні	2016-2017 рр.	Учителі - предметники
2.	Активізувати впровадження сучасних освітніх технологій (метод проектів, інтерактивні методи навчання та інших)	2016-2017 рр.	Учителі - предметники
3.	Запровадити у практику роботи старшої школи презентацій щодо освітніх досягнень учнів 10-11, демонстрацій індивідуальних «Портфоліо»	2016 р.	Методична рада, МО
Матеріально-технічне забезпечення			
1.	Оновлення матеріально-технічного забезпечення освітнього закладу, новими комп'ютерними засобами та програмними ресурсами	до 2017 р.	Відділ/управління освіти, інші
2.	Створення ресурсних центрів на базі опорних закладів, використання можливостей закладів освітнього округу та інших зацікавлених інституцій	до 2017 р.	Методична рада МО адміністрація
3.	Використання навчальних кабінетів, майстерень закладів освітнього округу для профільного навчання	до 2017 р.	Спонсори, партнери
Моніторинг результатів мережевої організації профільного навчання			
1.	Виявлення ефективності реалізації години варіативної складової навчального плану відповідно до обраного профілю як у профільних класах	Постійно	адміністрація
2.	Вивчення змін щодо якості навчання учнів у профільних класах, стану задоволеності учнів формами організації профільного навчання	2017 рр.	адміністрація
Інформування батьків та громадськості щодо організації профільного навчання			
1.	Проведення інформаційної роботи щодо взаємодії закладів освіти та розширення вибору форм профільного навчання	2015-2017 рр.	адміністрація
2.	Проведення роз'яснювальних бесід щодо можливостей розвитку форм профільного навчання, знайомство з вимогами ринку праці та готовністю закладів освітнього округу надавати відповідні освітні послуги	Постійно	адміністрація
3.	Здійснення інформаційної роботи серед батьків щодо можливостей навчального закладу у наданні різних форм навчання за вибраними профілями	Постійно	адміністрація, класні керівники
4.	Виявлення рівня задоволеності учнів, батьків щодо форм організації профільного навчання	Постійно	адміністрація
5.	Забезпечення інформаційної роботи щодо пропаганди	Постійно	адміністрація

успішності ідей мережевої взаємодії закладів освітнього округу та спільного використання ресурсної бази для підвищення якості профільного навчання в сільській місцевості.

Очікувані результати

Виконання Програми забезпечить:

- підвищення якості профільного навчання у старшій школі;
- сприятиме розвитку взаємозв'язків школи з навчальними закладами та установами освітнього округу ;
- розширить можливості використання різноманітних форм організації профільного навчання ;
- забезпечить ефективне використання ресурсного потенціалу закладів–суб'єктів освітнього округу;
- оптимальне використання ресурсів навчальних закладів для організації профільного навчання в освітньому окрузі сільської місцевості.

Проект “ПРОФІЛЬНА ОСВІТА“

(Розроблено спільно з Івано-Франківським ОППО як змістову лінію науково-методичного супроводу: «Педагогічні умови організації профільного навчання в освітньому окрузі»)

	Зміст діяльності	Форма організації (узагальн.)	Місце проведення	Термін виконання	Відповідальні
1	Профільна освіта: стан, проблеми, перспективи	Лекційно-практичні заняття у системі курсової підготовки	ОППО	Упродовж року	Працівники кафедр
2	Теоретико-методичні засади профільної освіти в умовах освітнього округу	Науково-методичне консультування	ОППО, експериментальні ЗНЗ	Січень–березень	О. Барабаш, О. Мариновська, Л. Келембет, Н. Уманців, І. Мердух
3	Вивчення стану науково-методичного організації профільної освіти в ЗНЗ	Виїзд (вивчення, науково-методичне консультування)	РМК, ЗНЗ Городенківської й Коломийської районних рад	Лютий–квітень	Л. Келембет, М. Гуменюк, Р. Ріпецький
4	Організація профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах в умовах освітнього округу сільської місцевості	Творча група керівників експериментальних ЗНЗ	ОППО	Березень	О. Мариновська, Л. Келембет
5	Профільна освіта: регіональний аспект	Науково-методичне консультування	Відділи освіти, РМК, експериментальні	Упродовж року	О. Барабаш, О. Мариновська, Л. Келембет,

			ЗНЗ		Н. Уманців, І. Мердух
6	Концепція профільної освіти: теорія та практика	Семінар методистів РМК, ІМЦ, керівників експериментальних ЗНЗ	Манявський НВК Богородчанської районної ради	Травень	О. Барабаш, О. Мариновська, Л. Келембет, Н. Уманців, І. Мердух
7	Вивчення педагогічних умов організації профільного навчання в закладах – суб'єктах освітнього округу	Науково-методичне консультування	Експериментальні ЗНЗ Богородчанської, Калуської районних рад	Вересень	Л. Келембет, М. Гуменюк, завідувачі лабораторій
8	Технологія дистанційного та мобільного навчання в умовах освітнього округу	Творча група керівників експериментальних ЗНЗ	Експериментальні ЗНЗ Коломийської районної ради	Жовтень	О. Мариновська, Л. Келембет, Л. Сав'юк
9	Підготовка до друку науково-методичних матеріалів щодо реалізації проекту	Науково-методичне консультування	ОППО	Упродовж року	О. Мариновська, Л. Келембет, Л. Сав'юк